

A-665

VI-662

Lutheruse

Veikene Katekismus

walla-koolis.

Walla-koolmeistritele abiks ja juhatuseks seletanud

Fr. Hollmann,

Seminari direktor Tartus.

II. jagu.

Ühine peatükk.

————— 29^ü 8
4040

Tartus.

Trükitud H. Laakmann'i kulu ja firjadega

1884.

Gegen den Druck dieser Erklärung des keinen Lutherischen Katechismus ist von Seiten des Livländischen Evangelisch-Lutherischen Consistorii nach vorgängiger Durchsicht desselben nichts einzuwenden.

St. Marien in Dorpat 1884 Februar 4.

Im Namen und Auftrage des Consistorii:

A. G. Willigerode, Consistorialrath.

Jensuri poolest lubatud. — Tartus, 11. Juni 1884.

Tartu Ülikooli Raamatukogu

i 33025964

Tõine peatükk.

Püha risti-ust.

Sissejuhatamine.

I. Juhatajad tähendused.

1. Tõise peatüki pealkiri nõuab seletamist, seega „sissejuhata-mist“. See sissejuhatamine ei tohi pealkirja rajast mitte kõrwale minna, waid peab wiimaks kostust ätte saatma selle küsimuse peale: „Mis on püha risti-ust?“

„Südame uskumisest“ ja „peaga“ wõi „suuga“ uskumisest ei ole siin mitte sugugi waja seletada; seda jätku koolmeister leeri õpetuse jaoks ja õpetaja hooleks seletada. Ei ole siin ka mitte waja Jumala kolmainu olekust laiemat õpetust anda, nagu küll sagedaste tehakse; waid ülem asi peab siin olema, et lapsed dieti aru saawad, et nemad selle risti-koguduse usu-tunnistusega Jesuse Kristuse usu-õpetust kätte saawad, seda mööda kui risti-kogudus seda algusest omaks on wõtnud ja tänini muutmata omaks tunnistanud, ja et nemad seda Jesuse Kristuse usu-õpetust selle tarwis kätte saawad, et ka nemad seda kõigest südamest omaks wõtaksiwad ja pühalikult omaks hoiaksiwad otsani kui elusad risti-koguduse liikmed. Sest paistab nüüd isegi ette, et „usu-tunnistus“ ja „usu-õpetus“ ongi need kaks tükki, millest siin tuleb seletada.

Pandkem Lutheruse seletamise wiisi tähele! Igas õpetuses algab seletus nende sõnadega: „Mina usun“, ja lõpeb jälle nende sõnadega: „See on tõeste tõsi.“ Need on ju päris „tunnistamise“ sõnad. Ja nende tunnistus-sõnade wabel seisab iga kord see jagu „usu-õpetust“, mis usklik omaks on wõtnud, ja mis tema uskumise sisu on. Ka Lutherus ei juhata meie muud kätte, kui need kaks tükki: „usu-tun-nistus“ ja „usu-õpetus.“

2. Lutherus kirjutab suure katetismuses tõise peatüki sisse-juhatamisest nõnda: „Et seda kõigelegemal ja kõigelihksamal wiisil

mõits ära seada, kuidas lastele tuleb õpetada, siis tahame meie terwet usku lühidelt kolme peajausse kokku võtta Jumala kolme olemise järele (sest kõit, mis meie usume, kannab süia), nõnda et esimene jagu Jumalast Issast peab loomist ära seletama, tõine jagu Pojast — äralunastamist, kolmas jagu Pühast Waimust — pühitsemist. Nagu oleks usk kõigelühemalt neisse sõnadesse kokku võetud: Mina usun Jumala Issa sisse, kes mind on loonud; mina usun Jumala Poja sisse, kes mind on lunastanud; mina usun Püha Waimu sisse, kes mind pühaks teeb. Üks Jumal ja üks usk, aga kolm olejat, sellepärast ka kolm jagu ehk tunnistust.

Selle eeskujuga järele peame ka meie sedasinaist usu-tunnistuse jautamist oma sissejuhutamise jauts arwama ja lastele tutwaks tegema, ennegu üsiku usu-õpetuste seletamist käsle wõtame.

3. Ewangeliumi koguduse laste koolmeister peab seda peatükki õpetades alati meeles kandma, et tema ise selle koguduse liige on, ja et tema oma koolilaste kohta oma ammeti töö poolest ka peab armu-õpetuse kuulutaja olema, kes oma usu ülestunnistamisega lapsi ka usu-tundmisele peab saatma. Sest mis tarwis peab koolmeister lastele „risti-usku“ kätte õpetama, kui mitte selle tarwis, et lapsed seda püha risti-usku ka omaks wõtaksiwad? „Aga kuidas peawad nemad uskma, mis nemad ep ole kuulnud? Aga kuidas peawad nemad kuulma ilma kuulutajata? Aga kuidas peawad nemad kuulutama, kui neid ei ole läkitatud? Nõnda kui kirjutatud on: kui ilusad on nende jalad, kes rahu kuulutawad, kes head kuulutawad“. (Rom 10, 14. 15.)

Siis on nüüd koolmeister omal kohal ka niisugune „läkitatud“, kes lastele „rahu kuulutab, kes head kuulutab“. Ja ehk tema küll koguduselt „läkitatud“ on, siiski peab ta ka mõistma ja meeles kandma, et tema päris „läkitaja“ on See, kes on ütelnud: „Laske lapsukesi Minu juure tulla“, ja jälle: „kaitse Minu tallekesi.“

Et nüüd lapsed koolis püha risti-usku õppida saawad selle tarwis, et nemad seda ka südamega omaks wõtaksiwad, seda peab neile ka nimelt üteldud saama. Wuidugi mõista, et selle juures ikka tõeks jääb, ja et selle juures ka ikka koolmeistri meeles peab seisma, mis apostel Paulus kirjutab Rom. 9, 16: „Seepärast nüüd ei maksa selle nõu, kes tahab, ega selle nõu, kes jookseb, waid Jumala nõu, kes armu heidab;“ ja 1. Kor. 3, 7: „Siis ei ole nüüd midagi ei see, kes istutab, ega see, kes kastab, waid Jumal, kes kasvatab.“

— Jumala käest peab koolmeister omale õpetamise tarkust ja oma waimuliku seemne külwile sihidust paluma. Küllab paluja süda paneb ta suud seda püha risti-usku nõnda tunnistama, et see laste südamesse hakkab. Sest „ust tuleb kuulutamisest aga kuulutamine Jumala sõna läbi.“ (Rom. 10, 17.)

II. Õpetamise plaan.

A. Alam aste.

Katagu koolmeister ehk seda wiisi peale:

Mis olete teie siamaale õppinud? Jumala kümme käsku. See on nüüd kristliku õpetuse esimene peatükk.

Mis on esimene peatükk? Esimene peatükk on Jumala kümme käsku. (Koor)

Nüüd wõtame meie tõise peatüki ette. Tõine peatükk on: „Püha risti-usk.“

Mis on tõine peatükk? (Koor)

See püha risti-usk käib nõnda: „Mina usun Jumala Issa, kõigewäelise taewa ja maa Looja sisse. Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja, meie Issanda sisse, — kes on saadud Pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Mariast, kannatanud Pontsius Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud; — alla läinud põrguhauda, kolmandamal päewal üles tõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, kõigewäelise Issa paremal käel; sealt Tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnutute peale. — Mina usun Püha Waimu sisse, — üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust, — pattude andeksandmist, — liha ülestõusmist ja igawest elu. — Amen.“

1. Nüüd tuletagu koolmeister laste meele, et nemad seda „püha risti-usku“ wistist juba on kuulnud, kas kodu wõi sugulaste juures lapse ristimise korral, wõi kas kirikus Jumala teenistuse ajal, — ja tehku selgeks, et igaüks risti-inimene ja kõik risti-kogudus seda usku pidawad ja üles tunnistawad.*) Siit nüüd wõtab koolmeister arutada, et risti-kogudus esimesest suwiste pühast saadik nõnda usub, ja et risti-kogudus seda apostlite käest on õppinud; wiimaks, et apostlid risti-

*) Lapsed on ju risti-koguduse keskel kasvavad.

kogudusele muud ei ole õpetanud, kuid mis nemad Jeesuse Kristuse käest ise olivad õppida saanud. Seda viisi tuleb selgeks, et ristiusu õpetus on Jeesuse Kristuse oma õpetus.

2. Siit võtku koolmeister edasi seletada, et Jeesus Kristus Jumalast Issast on kuulutanud, et seesama on „taewa ja maa Issand“; et Jeesus ise-eneise pärast on õpetanud, et Tema on Jumala Poeg ja „maailma Õnnistegija“; et Jeesus ka Pühast Waimust on kuulutanud, et seesama „Kristust ära seletab.“ Seega tuleb ka nähtawale, et ristiusu õpetus on Jeesuse Kristuse õpetus Issast, Pojast ja Pühast Waimust ning Kolmainu Jumala armu-tegudest.

3. Seda Jeesuse Kristuse usu-õpetust tunnistab ristikogudus üles, sest et ta seda kõigest südamest omaks on võtnud, ja peab seda pühaks, et ta ei pane sinna midagi juure, ega jäta sealt midagi maha. — Apostlite ajast on ristikogudus põlwest põlweni seda usu-õpetust tunnistanud tänapäewani, ja nõnda saab ristikogudus seda ka põlwest põlweni pühaks pidama ja üles tunnistama, nii kaua kui ristirahvast siin maa peal on olemas. Sest on siis isegi ära mõista, et püha ristiusk on ristikoguduse usu-tunnistus.

4. Nüüd kokkuvõtmine! Jeesus Kristus õpetab Kolmainu Jumalast ja Tema armu-tegudest, ristikogudus võtab seda ustuda ja tunnistab seda ka üles. Sest on mõista, et **usu-tunnistus** läheb **usu-õpetusega** ühte. Nõnda kui Jeesus Kristus Issast kuulutab, et seesama on taewa ja maa Issand, nõnda tunnistab kogudus ka esiteks üles, et Jumal Issa on taewa ja maa Looja. Nõnda kui Jeesus Kristus ise-ennast Jumala Pojaks tunnistab ja maailma Õnnistegijaks, — nõnda tunnistab kogudus ka teiseks üles, et Jeesus Kristus Jumala Poeg on, kes meid on lunastanud. Nõnda kui Jeesus Kristus Pühast Waimust õpetab, nõnda tunnistab kogudus ka kolmandaks üles, et Püha Waim on tõsine Jumal, kes meid pühitseb.

Kui seda viisi on arutatud, siis võib ehk järgmiste küsimuste waral läbi korrata: Mitmes jaus tunnistab siis nüüd ristikogudus Jeesuse Kristuse usu-õpetust üles? Kolmes jaus.

Mis õpetus on esimene õpetus? Õpetus loomisest.

Mis õpetus on teine õpetus? Õpetus lunastamisest.

Mis õpetus on kolmas õpetus? Õpetus pühitsemist.

Kes on Looja? Jumal Isa.

Kes on Lunastaja? Jeesus Kristus, Jumala Poeg.

Kes on Pühitseja? Püha Waim.

Kelle usuõpetust saame meie siis nüüd selle koguduse usu-tunnistusega õppida?

Mille pärast tutsutakse seda „risti-usuks“? Selle pärast, et see on risti-koguduse usu-tunnistus.

Mille pärast „pühaks“ risti-usuks? Selle pärast, et risti-kogudus Kristuse õpetusele midagi juure ei pane, ega sest midagi maha ei jäta.

Mis ajast saadik peab risti-kogudus seda püha risti-usku? Sest ajast, kui risti-kogudust on olemas.

Kui kaua saab risti-kogudus seda püha risti-usku pidama? Nii kaua, kui risti-kogudust maa peal on olemas.

5. Seda püha risti-usku peate nüüd teie, armsad lapsed, ka õppima, et teie seda ka südamega omaks võtaksite ja pühalikult omaks hoiaksite oma elu otsani. Sest ka teie olete ristitud ja ka teie kohta peab Jeesuse Kristuse käst täidetud saama, kui Tema (Matt. 28, 20) ütleb: „Õpetage neid pidama kõik, mis Mina teid olen käskinud.“

Lähendus. Kerge ei ole see sissejuhatamine mitte, — seda tean mina ka küll. Sest koolmeister peab siin väga osaw küsija olema, kes mitte ei nõua, mis lapsed ei jõua koste, ja ommeti peab koolmeister neid oma küsimustega juhatama uut tundmist ja teadust leidma ja omaks võtma. Siiski ei või sinna midagi parata, töö tahab tehtud saada. Minu tundmisest on palju abi ja waewa wähenemist saada, kui lapsed Uue Testamendi piibli lougha tutwad on. Neli poolt tundi kulub seegipärast ilka alama klassi lastega auusaste ära selle sissejuhatamise kätte õpetamisega.

B. Keskmine aste.

Alamas klassis on lapsed juba aru saanud, et „püha risti-usk“ on Jeesuse Kristuse oma õpetus, mis risti-kogudus usuga omaks on võtnud ja üles tunnistab. Seda on nüüd keskmises klassis küll veel waja korrata, aga ka parajal mõõdul laiendada.

1. Usu-õpetuse jooks.

a) Joan. Ev. 17, 6 loeme meie, et Jeesus oma Issa poole palvust tehes ütles: „Mina olen sinu nime teada annud inimestele, „teda sa mulle maailmast oled annud.“ — Need inimesed, teda Jeesus siin tähendab, on Tema järgid. Oma järgitele on Tema oma Issa nime teada annud, teda nemad enne seda mitte ei tunnud. „Sest üksti ei tunne Issa, kui aga Poeg, ja kellele Poeg seda tahab „ilmutada“ (Matt. 11, 27).

Kui Peetrus üles tunnistas: „Sina oled Kristus, elava Jumala Poeg“ —, siis vastas Jeesus temale: „Liha ja veri ei ole sulle seda „mitte teada annud, vaid minu Issa, kes taevas on“ (Matt. 16, 16, 17). Ja Joan. Ev. 6, 44 ütles Jeesus: „Üksti ei või minu juure tulla, kui ei tõmba teda Issa, kes mind on läkitanud;“ sest nõnda ütles Jeesus Matt. 11, 27: „Üksti muu ei tunne Poega, kui aga Issa.“

Püha Waimu pärast ütles Jeesus Joan. Ev. 14, 17: „Tõe Waim, teda maailm ei või vastu võtta, sest ta ei näe teda mitte, ega tunne teda mitte; aga teie tunnete teda.“ Sest Jeesus on ise oma järgitele Pühast Waimust kuulutanud, kes tema on (Joan. Ev. 14, 26; 15, 26) ja mis tema maapealne tallitus ja tegu innimeste kallal on (Joan. Ev. 16, 8—15).

Seda kõik tähele pannes õpetagu koolmeister nüüd lastele, et enne Kristust ei ole keegi elava Jumala kolmainu olemist teadnud ega tunnud. Wana seaduse ajal on küll mitu ja mitu forda nagu läbi tähenduste udu kolmainu Jumala olemise jäljed aeg ajalt ette paistnud, — näituseks: 1 Mos. 1, 1—3 ja 1, 26; 1 Mos. 18, 2; 4 Mos. 6, 24—27; Jes. 6, 3. — aga ilmsi ei ole seda mitte teada antud. Sest „kui Jumal ennemiste mituford ja mitmel kombel wanemille prohvetide läbi on rääkinud, siis on Tema neilfinatfil wiimfil päewil meile rääkinud Poja läbi.“ (Ebr. 1, 1.) Et Jumal on kolmainus Jumal, seda on Jeesus Kristus weel esite õpetanud.

b) Et loomine, lunastamine ja pühitsemine Jumala töö on, see on ka küll wana seaduse aeg teada olnud, aga et Jumal Issa taewa ja maa Looja on, et Jumala Poeg maailma Dnnis-tegija on, et Jumal Püha Waim usklikute Pühitseja on,

seada on veel esite Jeesus Kristus oma jüngeritele teatanud.

Kokku: Mis apostlid õpetavad kolmainust Jumalast ja Tema armu-tegudest, seda on nemad Jeesuse Kristuse ilmutamise läbi teada saanud. (Vaatagu koolmeister ise järele: Tit. 1, 3; Kol. 1, 25. 26; 2, 2—3; Ewef. 1, 9. 13; Gal. 1, 11. 12; 2 Kor. 4, 6. 7; 1 Kor. 2, 9. 10. 13; Rom. 16, 25. — Joan. Ew. 1, 14; 16—18; 1 Peetr. 1, 10—12; 2 Peetr. 1, 16—17; 1 Joan. 1, 2. 3. — Luf. 10, 24; 24, 26. 27; 24, 44. 45.)

d) Kõigeliühemalt on Jeesus Kristus selle oma õpetuse kogu võtnud ristimise seadmise sõnadega, kui Tema käsis ristida Issa ja Poja ja Püha Waimu nime sisse; ja pidama õpetada kõit, mis Tema oma jüngerid on käskinud. (Matt 28, 19. 20)

Kokku: Risti-usu õpetus on Jeesuse Kristuse oma õpetus Issast, Pojast ja Pühast Waimust, (see on kolmainust Jumalast) ja Tema armu-tegudest, mis apostlid Temalt on õppinud ja armu-õpetuse läbi ristitogudusele õpetanud.

2. Usu-tunnistuse jauts.

a) Risti-togudus on seda Jeesuse Kristuse usu-õpetust apostlite päewist (suwiste pühast) omaks võtnud ja omaks pidanud. (Apostl. teg. r. 2, 41. 42.)

b) Risti-togudus on seda üles tunnistanud sõna ja tööga (Apostl. t. r. 4, 29 — 31) tänapäewani; waata L.-R. Nr. 272, 7. 8. (Tartu laul. r. Nr. 214, 7. 8.)

d) Risti-togudus peab seda apostlite-ajalist ristiusu-tunnistust pühaks, et ta ta midagi sinna juure ei pane, ega midagi sealt maha ei jäta (Jud. salm 20.), sest et ta teab, et ristiusu ei seisa mitte inimeste tarkuses, waid Jumala wäes (1 Kor. 2, 5) ja Jumala sõna peal (1 Tess. 2, 13.).*)

*) Täheendus: Need tunnistus-sõnad, mis meil nüüdsel ajal pruukida on, ei ole mitte Apostlite kirjutatud, nõnda kui Rooma Paawsti usulised eksi kumbel kinnitawad, wana kirjaniku Ruffinuse ja tema jälgi hoidjate tunnistuste peale toetades. Zuba Laurentius Balla († 1450) ja Erasmus († 1536) on enne Lutherust seda juttu näitnud tühja olewat, ja Lutherus ise jätab selle pärast

e) Risti-togudus saab seda Jesuse Kristuse usu-õpetust pühaks pidama ja üles tunnistama viimse päewani, seni kui „filmad seda näewad, mis süda ustuud siin.“ Waata L.-R. Nr. 271, 9 (Tartu l. r. 213, 9 ja 332, 7) ja 1 Peetr. 1, 7--9.

g) Sest „usk on kindel lootus nende asjade peale, mis weel oodetakse, ja nende märkuandmine, mis ei nähta“ (Ebr. 11, 1), ja „kui meie seda loodame, mis meie ei näe, siis ootame meie kannatuses.“ (Rom. 8, 25.)

Kokku: Risti-togudus usub sellesama kolmainu Jumala sisse, kelle nime sisse igaiüks risti-inimene ka on ristitud. Risti-toguduse usk läheb Jesuse Kristuse ristimise käsuga ühte. Sellegipärast kutsutakse seda ka „pühaks risti-usuks.“ — Aga kui uskumine ristimise-ga ühte läheb, siis tuleb ka Kristuse tõutus kätte, et „kes usub ja teda ristitakse, see peab õnne saama.“ — (Mark. 16, 16.)

Lisa. Muidugi teada, et koolmeister kõit neid püha kirja tunnistust, mis siia üles on pandud, küll ise läbi loeb, aga mitte lastele õppida ei anna, ega ses klassis ette ei loe. Muud kui Ebr. 11, 1 ja Mark 16, 16 on lastele püha õpetada.

Ülem aste.

Siin ei tule enam palju laiendamist tarwis, kuid aga
 Usu-tunnistuse jank.

1. „Püha risti-usk“ kutsutakse ka „apostlite usuks“, sest et ta apostlite ajast risti-togudusel pidada on ja apostlite õpetusega ühte läheb.

Trenäus, kes Kallia maal Lugdunumi (nüüdsel Prantsuse maal Lyoni linna) toguduse piiskop oli ja aastal 202 pärast Kristust suri, oli Smyrna toguduse piiskopi Polykarpuse õpetatud, aga Polykarpus oli Apostli Joanne se õpilane. Ja seesama Trenäus kirjutab sellest „apostlite usu-tunnistusest“ nõnda: „Seda usku ja seda kuulutust on kirik päranduseks saanud ja seda hoiab ta, ehk küll kõige üle ilmamaa laiiali lautatud, siiski ühes kojas elades. Seda usub

---

ka risti-usu kahtleõijtkümne jalku jautamist maha. Sellegipärast, ehk küll ükshiku sõnade kõla ja järg kõige ja kolmandama aastade jaakonna jookjul aega mööda selle wormi sisse on kinnitatud, kui see tänapäew meil käes on, ei ole see tunnistus oma siju poolest muud kui apostlite-ajaline risti-toguduse uskumise proov.

ta ühemeelilikult, nagu oleks tal üks hing ja üks süda, ja seda kuulutab ta ühel viisil, ja õpetab ja annab seda järeltulema rahwa põlme kätte, nagu oleks tal üks suu." Ja Hieronymus, kes aastal 420 suri, kirjutab: „Meie usu ja meie lootuse tunnistus, mis apostlitest meile pärida jäetud, kirjutatakse, ei mitte tindiga paberi peale, vaid südame lihatsel laudadesse.“ —

2. Seesama „apostlite-ajaline“ püha ristiusk on ristitoguduse algusest täheks olnud, mis ristirahvast eneste keskel ühendab ning jälle paganatest ja Juuda rahvast ära lahutab. Nõnda on ka nüüdki veel kõige üle ilmamaa kõik ristirahvas selle usu-tunnistuse peale ristitud.

3. Seda püha ristiusku on ka teie waderid (ehk ristijärglased ja ristijärglased) üles tunnistanud, kui teid ristiti, ja selle juures on nemad kinnitanud, et teie ise ka peate seda kõigepühamat usku üles tunnistama. — Seks olete teie seda „püha ristiusku“ juba maast madalast õppinud ja saate veel õppida, et teie ka toguduse kuuldes seda ise oma suuga saaksite üles tunnistada ja kui ristitoguduse liikmed oma elu otsani pühaks pidada oma hinge õnnekaamiseks.

Kui nüüd lõpetaks küsimus ette panna, et „mis on püha ristiusk?“ — siis saab kostus olema: „Püha ristiusk on Jeesuse Kristuse õpetus kolmainust Jumalast ja Tema armu-tegudest, mis ristitogudus apostlite ajast omaks peab ja viimse väewani üles tunnistab, nõnda kui igal ajal usklik ristiniimene seda oma hinge õnnekaamiseks pühaks peab.“

Esimene õpetus: Loomisest.

I. Juhatajad tähendused.

1. Tunnistusõnne. Lutherus on neid sõnu ladina keelest nõnda tõlkinud, et meie neid maa keele peakõne ümber panema: „Mina usun Jumala, kõigewäelise Issa, taewa ja maa Looja isse.“ Aga nüüd loeme meie kõigist maakeele katetismustest, et see omadusõnna „kõigewägew“ on „Looja“ jauts pandud, ja ei mitte „Issa“ jauts. Ehk see küll wahet teeb, kui neid tunnistusõnna tahame järge mõbda seletada, siiski ei tee see sõnade ümberjeadmine õpetuse poolest

mitte suuremat wiga, sest Issa ja Looja on seesama üks, selle wäge fiin üles tunnistatakse.

Uga see sõna „allmüchtig“ ei ole Tallina keele katekismuses mitte dieti ümber pandud, kuna fiin loetakse „kõigewägewam“, mis wõrdlemise kombel nii palju tähendab, kui et Loojal rohkem wäge peab olema, kui ühelgi teisel. Uga risti-kogudus ei taha mitte seda üles tunnistada, waid et Issa wäewõimu alt ei ütksti asi kuhugi ei pease, sest et Tema wäe najal kõik on olemas, mis tial on. Sumal Issa saab kõigest jagu, sest kõik wägi on ainuüksi Tema päralt. Tema on „kõigewäeline“. Tartukeele katekismuse sees seisab sellepärast fiin ja nõndasamuti ka teises õpetuses sõna „kõigewäkew“. Ja selle juhil kõlbab ka Tallinakeele katekismuses seda kohta parandada. Sest ka Lutherus ei ole mitte kirjutanud „der allermüchtigste“, waid „allmüchtig“.

2. Lutherus kirjutab suures katekismuses: „See on nüüd kõigelühemalt äramaalitud ja filma ette kujutatud, mis Sumala „Issa olu, tahtmine, töö ja tegu on.“ „Õpetatud meesetele wõib kõik kolm õpetust laialt ära seletada ja nii mitmesse jausse ära jagada, kui sõnu on. Uga nüüd noore õpijatele olgu küll, peaasja ära näidata, nimelt ei seesinane õpetus loomisesse puudub, et selle sõna peale seisatakse: Taewa ja maa Looja.“ Seda mööda ei leia meie ka weikese katekismuse seletusest mitte midagi, mis Issa olemisesse puuduks, waid Lutherus seletab fiin ainuüksi Issa tööst, see on loomiseft. — Sest on nüüd ka mõista, mis Lutheruse nõu on; nimelt, et tunnistus-sõnad isegi selget õpetust annawad sest, kes Looja on, nõnda et tema selle õpetustüki kohta ei arwa enam seletust waja olemat. — Kui meie nüüd Lutheruse jälgi tahame hoida, siis peame meie selle esimese usu-tunnistuse jau õpetust tahes järgus lastetele ette kandma, 1. Loojast, 2. Looja tööst. Ja see kawa jääb meie siis ka usu-tunnistuse teise ja kolmandama jau õpetamise juures juhiks, et meie ka seal kats järku teeme 1. Lunastajast 2. Lunastaja tööst, ja jälle 1. Pühast Waimust ehk Pühitsejast, 2. Püha Waimu tööst.

3. Uga Lutherus on weel üht asja meeles pidanud, mis weikese katekismuse seletuseft wäga selgeste ette paistab; see on usu-õpetuse omaks wõtmine. Seda ei pea koolmeister mitte kõrwale jätma, waid nõnda kui juba „sissejuhutamises“ üteldud, terwe teise

peatüki õpetamise filmamärgiks pidama. Selle pärast peavad ka juba alama astme lastele Lutheruse seletuse sõnad saama päha õpetatud. Sest püha ristiusuga on tõine lugu kui kümne käsuga. Seal võisime alama klassi lastele muud kui esimese ja neljandama käsu ja lõpetus-sõna seletust päha õpetada ilma käskude omaksvõtmise jõudu vähendamata; — siin ei võdi meie omaksvõtmist paremal viisil ega parajamal mõõdul filmamärgiks pidada, kui Lutheruse seletuse sõnade päha õpetamisega.

II. Õpetamise proov ja plaan koolis.

A. Alam aste.

1. Loojast.

Esimene püha ristiusu õpetus on õpetus loomisest. Seda tunnistab ristilõugudus nõnda üles:

„Mina usun Jumala Issa, kõigewäelise taewa ja maa Looja „fiisse.“ (kaks korda.)

a) Kes on Looja? Looja on Jumal Issa.

b) Mis on Jumala Issa loodud? Taewas ja maa.

d) Nüüd waja piibli lugu waral (1. Mos. 1.) meele tuletada, mitme päewaga Jumal taewa ja maa ja kõik nende wäge on loonud, mis järjel, ja et Tema seda kõik on loonud oma sõna läbi (Jumal ütles: „saagu“, ja siis sai). Law. I. r. 33, 9: „Kui Tema ütles, siis see sünnib; kui Tema käsib, siis see seisab walmis.“ Law. I. r. 115, 3. „Aga meie Jumal on taewas, Tema teeb kõik, mis ta tahab.“

e) Mis sugune Looja on Jumal Issa? Tema on kõigewäeline Looja.

Kokku: Kelle kõigewäeline Looja on Jumal Issa? Jumal Issa on kõigewäeline taewa ja maa Looja. (Koor.)

Kuidas tunnistab ristilõugudus seda üles? „Mina usun Jumala „Issa, kõigewäelise taewa ja maa Looja fiisse.“ (Koor.)

2. Looja tööst.

a) Jumal on mind ja kõik loomad loonud.

1. Pane nüüd ise ennast tähele! Misga sa näed? Silmadega. Misga sa kuuled? Kõrwadega. Misga sa liigud? Liikmetega.

Kes on sulle filmad, kõrwad ja kõik liitmed annud? Jumal.

Kokku: Mis on Jumal sulle annud? Jumal on mulle filmad, kõrwad ja kõik liitmed annud. (Koor.)

2. Misga saad sina sest kõigest aru, mis sa näed ja kuuled? Mõistusega. Mille waral saad sina oma mõistusega aru kõigist sest, mis filma paistab mõi kõrwa kõlab? Meele waral. Meeled on mitmesugused, näituseks: mälestamine, märkimine, tahtmine, tundmine.

Kes on sulle ka mõistuse ja kõik meeled annud? Jumal.

Kokku: Nimeta ära, mis Jumal sulle annud! Jumal on mulle filmad, kõrwad ja kõik liitmed, mõistuse ja kõik meeled annud (Koor.)

3. Silmad, kõrwad ja kõik liitmed on ihu jaoks, mõistus ja kõik meeled on hinge jaoks.

Mis on Jumal sulle ihu jaoks annud, ja mis hinge jaoks?

Kes on sulle ihu ja hinge, filmad, kõrwad ja kõik liitmed, mõistuse ja kõik meeled annud? (Koor.)

Kokku: Kuidas oled sina niisuguseks saanud? Jumal on mind niisuguseks loonud.

4. Kust on kõik muud inimesed ilma peal saanud, kõik elajad, kõik taimed, kõik maailm, jah, kõik taewa tähed ja mis ial on olemas? Seda kõik on ka Jumal loonud.

Kokku: Keda on Jumal loonud? Mind ja kõik loomad.

Mis on Jumal loomises sulle annud? Jumal on mulle ihu ja hinge annud.

Nimeta ära, mis Jumal sulle ihu poolest on annud!

Nimeta ära, mis Jumal sulle hinge poolest on annud!

Kokkuvõtteks: „Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, mulle ihu ja hinge, filmad, kõrwad ja kõik liitmed, mõistuse ja kõik meeled on annud.“ (Koor.)

Täheendus: Tartu keeli käivad Lutheruse sõnad ühes tobas tõsi viisi. Mis Jumal mulle hinge poolest annud, nimetatatakse seal: „meelt ning mõistust“. — Nõnda pruugitud tähendab see sõna „meel“ siin nii palju kui „teadawalt tahtmise jõudu“, ja sõna „mõistus“ jälle „arusaajat tundmist“. Inimene on „meelemõistja“ — see on: ta teab, mis ta tahab, ja saab sest aru, mis ta tunneb. Selle juhatuse waral võib Tartu keeli koolitaja ise seda jagu 2 arutada, nõnda et ta küsimuste waral wiimaks Lutheruse sõnu omast katetiskmusest kätte saab.

5. Kes on esimene inimene olnud?

Mikael on Jumal esimese inimese loonud?

Kuidas lõi Jumal Adamat?

Mille järelle lõi Jumal Adama elavaks hingeks?

Mis mõistad sa sest ära, et Jumal ka sind meelemõistjaks on loonud? Sest mõistan ma ära, et Jumal ka mind enese näu järelle on loonud.

6. Mis suguseks on Adam ja Ewa läinud, kui nemad ära teeldud puust seiwad? Patuseks.

Mis pani Jumal patu pärast nende peale? Surma. (Läieste: Balu, waewa, surma.)

Uga mis tõutas Jumal selle juures naese seemne pärast? Et naese seeme peab mau pea rõhuma.

Mis andis Jumal Adamale ja Ewale selles pärast ühes, kui Tema neid pärast pattu langemist Edeni aiast wälja saatis? Ihukatet ja peatoidust.

b) Jumal hoiab mind ja kõik loomad.

1. a) Mis wõtad sina igapäew selga, kui magamast üles tuled? Riided.

Mis paned jalga? Kingad.

Milleks on sulle riided ja kingad? Ihukatteks.

Mis on sulle peatoiduseks? Sööt ja jook.

Kuhu lähed sa, kui sind koolist lahti lastakse? Koju.

Kuhu astud sisse, kui koju tuled? Majasse.

Milleks on sulle kodu ja maja? Eluasemeks.

Kokku: Kes annab sulle ihukatet, peatoidust, eluaset? Seda annab mulle Jumal.

Mida annab Jumal sulle ihukatteks, peatoiduseks ja eluasemeks?

Jumal annab mulle riideid ja kinge, sööti ja jooki, kodu ja maja. (Koor.)

Kelle läbi annab Jumal sulle seda kõik? Kõik seda annab Jumal mulle wanemate läbi.

b) Keda on Jumal sinu isale armsaks abiks ja seltsiks annud? Naese ja lapsed.

Mille juures olete isale abiks? Maja-töö ja = allituse juures.

Mida on Jumal sinu wanematele tööks ja tallitufeks annud? Põllu ja weised.

Mis kannab põld? Wilja.

Kes annab kõit wilja? Jumal.

Koffu: Keda annab Jumal inimesele abits ja seltsiks, mida tööks ja tallitufeks, ja mida töö kasuts? Jumal annab naest ja last, põldu, weisid ja kõit wilja. (Koor.)

Koffu: Kuidas peame meie nüüd tunnistama, et mida Jumal peale selle, mis Ta loomises annud, weel pealegi annab? Jumal annab pealegi riideid ja finge, sööki ja jooti, kodu ja maja, naest ja last, põldu, weisid ja kõit wilja. (Koor.)

2. a) Kui sagedaste annab Jumal seda kõit? Igapäew. Kui palju annab Jumal seda? Rohkeste.

b) Milleks on kõit wili ja weised, sööt ja joot? Toiduks.

Mida annab siis Jumal rohkeste ja igapäew? Kõit toidust.

Kuhu läheb põldu, naest ja lapsi, kodu ja maja, riideid ja finge tarwis? Ihu ja elule.

Mis tarwitus see kõit siis ongi?

See kõit ongi ihu- ja elu-tarwitus.

Koffu: Mida annab nüüd Jumal rohkeste ja igapäew? Jumal annab rohkeste ja igapäew kõit ihu- ja elu-tarwitust ja toidust.

Koffu: Mis on Jumal sulle loomises annud? Loomises on Jumal mulle ihu ja hinge, filmad, kõrwad ja kõit liikmed, mõistuse ja kõit meeled annud.

Ja mis annab Jumal pealegi rohkeste ja igapäew? Jumal annab rohkeste ja igapäew pealegi riideid ja finge, sööki ja jooti, kodu ja maja, naest ja last, põldu, weisid ja kõit wilja, kõit ihu- ja elu-tarwitust ja toidust.

3. a) Mis tarwis andis Jumal Adamale ja Ewale ihulatet ja peatoidust, kui Tema neid Edeni aiast wälja saatis põldu harima? See tarwis, et nemad weel elusse pididwad jääma.

Mis tarwis annab Jumal ka meile igapäewele ifka weel kõit ihu- ja elu-tarwitust ja toidust? See tarwis, et meie ka elusse jääksime.

Mis teeb Jumal meile siis seega weel, et Tema meile pealegi kõit ihu- ja elu-tarwitust ja toidust rohkeste ja igapäew ka annab? Seega hoiab Jumal meid alati.

b) Kuidas teeb Jumal kõige muu loomadele, mis Tema loonud? Jumal hoiab neid ka alali.

Kokku: Mis on Jumal sulle ja kõige loomadele esite teinud, ja mis teeb Tema ka veel peale selle?

Jumal on mind ja kõik loomad loonud, ja hoiab mind ja kõik loomad ka veel alali.

Tunnista seda usu-tunnistuse kombel üles!

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, ja veel hoiab.

Mis on Jumal sulle loomises annud?

Mis annab Jumal sulle pealegi veel hoidmise tarvis?

Kokku: Kes on sind ja kõik loomad loonud ja hoiabki veel? Jumal on mind ja kõik loomad loonud, ja Jumal hoiab veel mind ja kõik loomad. Kuidas tunnistab igauits usklik risti-inimene seda üles?

„Mina usun, et Jumal mind . . . . . ja veel hoiab, ja pealegi . . . . . ka annab.“ (Koor.)

Tähendus. Tartu keele katekismuses käib see jagu b) nõnda: „nink veel ülespeap, pääle see rõiwid nink kängi, sõõti nink jooti, maija nink tota, naist nink last, põldu, tõprid nink kõik hääd, kõige ihu= nink elu=tarwituse nink päätoidusega rikkalikult nink egäpäiw õnnistap.“

1. „Kõik hääd“ võtab ühte kokku nimetada kõik muud Jumala annet, mis iseäralikult ära lugeda eht paljuls lääts, nõnda kui ka Lutherus ise kirjutab „alle Güter.“ —

2. „Õnnistap“ ei pane küll mitte täielikult Lutheruse sõna „versorget“ ümber — aga ta puudub sesse küll enam, kui Tallina keele paljas „ka annab.“ Siin tuleb siis õpetada, et Jumal, kui Tema meile pääle loomise anni ka veel „rikkalikult ja egäpäiw“ „rõiwid, kängi, j. n. e. ja kõik hääd“ annab, meid nõnda wiiski „kõige ihu= nink elu=tarwituse nink päätoidusega rikkalikult nink egäpäiw õnnistap“. („Õnnistama“ = õnnelikult tegema.)

3. „Ülespeap“ on seda sama tähendamas kui „alali hoiab“ eht „hoiab“. —

Muidu läheb ka Tartu keeli õpetamine sedasama teed mööda, kui ülewel on näidatud.

d. Jumal walitseb mind ja kõik loomad.

Tähendus koolmeistrile. Jumal on meid elule loonud, aga patu pärast surmale mõistnud. Siiski ei taha Jumal meid surma kätte jätta, waid patust, surmast ja kuratist jälle peasta, nõnda kui Tema juba Adamale ja Ewale mau pea rõhujat on tõutanud. Selle tõutuse pärast on Jumal inimeste sugu ja kõige maailma wõtnud alalt hoida. Selle tõutuse täitmise wastu diendab Jumal ka kõige maailma käigu. Sest Jumal ei hoiu patust ilma mitte selle tarwis alali, et see aga nõndasama alali jääts, waid selle tarwis, et maailm jälle pühaks ja puhtaks ja õnsaks saats. Patu läbi on häda ja kuri maailma sisse tunginud, ja niikaua kui patul maailmas mahti on, niikaua on ka kurjal ja hädal maailmas mahti ja wõimust pattu-tegijat nuhelda. Aga oma armu nõuu pärast paneb Jumal kurjale ja hädale piiri, ja walitseb kõige üle maailma nõnda targaste ja wägewaste, et wiimaks ikka Tema tahtmine peab korda minema ja täidetud saama. Seda Jumala walitsemist tunneme meie sest, et Tema meid „kõige häda eest kaitseb ja kõige kurja eest hoiab.“ — Kaitmine ja hoidmine on karjaste ammeti töö. Kui nüüd Jumal meid kaitseb ja hoiab, siis walitseb Tema meie üle nagu karjane oma karja üle. (Waata Law. I. r. 23, 1; 80, 2. Lutherus: „behütet“; Tartu keele katetismus: „paimendap“.)

Sõnade järje pärast paneme meie weel tähele, et nemad ristamisest seiswad, nõnda kui pühast kirjast ja ka Lutheruse seletusest sagedaste on leida: „häda“ ja „kaitsema“ peawad kokku wõetud saama, ja jälle „kuri“ ja hoidma.“ „Häda“ tuleb peale; selle wastu on Jumal nagu warju müür (Tart. laul. r. Nr. 335, 1.); seda wiisi „kaitseb“ Tema „kõige häda eest“. „Kurja“ rikkub patune inimene ise tegema; Jumal keelab sest ära (tümme käsku: „sina ei pea mitte“); seda wiisi „hoiab“ Tema „kõige kurja eest.“ — Jumal seisab nagu müür meie ning kõige häda ja kurja wahel: meid ei lasse Tema kurjale minna, häda ei lasse Tema meile peale tulla.

See on selle jau mõtete materiaal. Teadagi, et seda kõik ei wõi alama astme lastele kätte pakkuda; aga sest, et Lutherus siin „kurja ja häda“ nimetab, tuleb isegi mõista, et meie ka juba alama astme lastele peame meele tuletama, kust see tuleb, et kurja ja häda ilma sees on olemas ja inimestele peale tungimas.

Koolis võib seda jagu ehk nõnda õpetada :

1. a) Mis pani Jumal Adamale ja Ewale peale, kui nemad patu süüsi olivad langenud? Walu, waewa ja surma. Kuidas pidivad nemad oma leiba sööma, kui nemad Edeni aiast olivad wälja lükatud? Pale higi sees. Kust on süüsi kõik häda maa peal alanud? Adama ja Ewa pattu langemisest.

b) Häda tuleb kõigest poolt patuse inimese peale, ja häwitaks inimeste sou maailma pealt ära, kui Jumal hädale piiri ei paneks.

(Siin tuletagu koolmeister laste meele, kui neist üks wõi tõine tule ehk wee ehk muu häda seest on peasuud, ja õpetagu neid mõistma, et Jumal ise hädale on wastu seisnud, et see neile ei ole wõinud otsa teha, ja ütelgu nimelt, et Jumal neid nõnda „häda eest on kaitšnud“.)

Kuis nimetame meie seda, et Jumal häda meie pealt ära keelab? Jumal kaitseb meid häda eest.

Kokku: Kuidas tunnistad seda enese kohta? „Jumal kaitseb mind kõige häda eest.“ (Koor.)

2. a) Kuidas tunnistad Jumal Noa ajal kõige inimeste pärast, et misjughused nende südame mõtlemised juba lapse põlwest on? Jumal tunnistad, et inimese südame mõtlemised on kurjad lapse põlwest.

Kust on see alanud? Pattu langemisest. Patune inimene tiftub kurja tegema; aga Jumal seisab wastu.

b) Mis tiftus Kain tegema, kui tema aru sai, et Abeli ohwer Jumala meele pärast oli, aga tema ohwer mitte? Kain tiftus oma wenda tapma. Kes keelis Kainit seda kurja tegemast? Jumal. Mille eest tahtis Jumal teda hoida? Aga mis tegi Kain süüsi pärast seda? Ta tappis süüsi oma wenna ära. (Kain ei wõtnud Jumala hoidmist mitte heaks.)

d) Mis tahtsiwad Josefpi wennad teha, kui nemad nägiwad Josefpi eneste juure tulewat? Nemad tahtsiwad teda ära tappa.

Kes keelis neid seda tegemast? Ruben.

Kes hoidis neid selle kurja eest Rubeni keelmise waral? Jumal.

Kuidas hoiab Jumal ta nüüdki weel meid igawõhte kõige kurja eest? Jumal keelab meid kurja tegemast. Kuis keelab Jumal meid igawõhte kurja tegemast? Ta ütleb: „Sina ei pea mitte“.

Kokku: Mille läbi keelis Jumal Kaini kurjast tagasi? Südamme tunnistuse läbi. Mille läbi Josefpi wendi? Tõise inimese

läbi. Mille läbi keelab Jumal meid igäühte nüüdki veel alati? Oma kumne käsu läbi.

Kokku: Kuidas tunnistame meie seda igäüts enese kohta? „Jumal hoiab mind kõige kurja eest.“ (Koor.)

3. a) **Kokku:** Häda tiffub peale, ise tiffud kurja poole; mis teeb Jumal selle vastu? Jumal kaitseb kõige häda eest ja hoiab kõige kurja eest. (Koor.)

b) Kelle päris ammet on kaitmine ja hoidmine? Karjatse ammet. Keda hoiab ja kaitseb karjane? Oma karja.

Mis võimu läbi teeb karjane oma karjale nõnda? Walitse-
mise võimu läbi.

Mis teeb siis ka Jumal sulle ja mulle ja kõige maailmale, kui Tema meid kõige häda ja kurja eest hoiab ja kaitseb? Jumal walitseb meid.

Kui kes walitseb Jumal sind ja kõik loomad? Jumal walitseb mind ja kõik loomad kui karjane.

Millest tunned sa seda ära? Sellest, et Jumal mind ja kõik loomad „kõige häda ja kurja eest hoiab ja kaitseb“. (Koor.)

Tartu keele Katekismuses käiwad need Lutheruse sõnad, mis walitsemist seletawad, nõnda: „kõige häda eest kaidsap, kõige kurja eest hoijap, nink paimendap“.

„Paimendama“ on nüüdselt keelest mahajäänud sõna ja tähendab nii palju kui „paimeni wiisi tegema“. „Paimen“ on Leedo-keelest wõetud sõna ja lähneb meie keele sõnaga „karjane“ ühte. „Paimendama“ on siis seesama, mis nüüdsel keelel „karjatse wiisi tegema“. — Mis karjatse wiis on, seletawad need sõnad: „kõige häda eest kaidsap, kõige kurja eest hoijab“. Kaitmine ja hoidmine ongi karjatse töö, ja „paimendama“ wõtab nüüd seda ühte kokku ja ei tähenda muud kui sedasama, mis mete ka Tallina keele katekismuse õpetajale oleme kätte juhatanud, nimelt et „Jumal kui karjane walitseb“.

Muidu on siin veel sõnade järg Tartu keele katekismuse järele kergem lastele kätte õpetada, kui Tallina keele katekismuse järele, sest et Tartu keeli ei seisja need sõnad siin mitte ristamisi.

Kokku: Mis on Jumal Issa sulle ja kõige loomadele este teinud? Jumal on mind ja kõik loomad loonud.

Mis teeb Tema peale selle sulle ja kõige loomadele veel? Jumal hoiab veel mind ja kõik loomad.

Mis teeb Jumal Jõsa ka veel kolmandamaks julle ja kõige loomadele? Jumal valitseb mind ja kõik loomad.

Kokku: Mitmesugune on siis Jumala Jõsa töö? Kolmesugune.

Mimeta see kolmesugune Looja töö! Loomine, hoidmine ja valitsemine. (Koor.)

Kuidas on Jumal sind loonud?

Ta on mulle ihu ja hinge . . . . . annud.

Kuidas hoiab Jumal sind veel alali?

Ta annab pealegi riideid ja kinge . . . . . rohkesti ja igapäev.

Kuidas valitseb Jumal sind?

Ta hoiab ja valitseb mind kõige häda ja kurja eest.

Tunnista seda kõik nüüd ühte järke üles!

„Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad . . . . . ja valitseb.“ (Koor.)

e) Mille pärast Jumal seda kõik teeb.

1. Kes teeb seda kõik? Seda kõik teeb Jumal Jõsa. Kellele teeb Jumal Jõsa seda kõik? Mulle ja kõige loomadele.

Mis suguseks on kõik maailm pärast eetsõjalist loomist saanud? Patuseks.

Mille pärast Jumal Jõsa julle ja kõige loomadele siiski kõik seda head teeb, ehk küll patt waele on tunginud, seda wõtkem nüüd õppida!

2. a) Kui Jakob Labani juurest jälle Kanaani maale tagasi tuli ja oma wenna Esawi pärast tartis, kes temale neljasaa ratsameestega pidi vastu tulema, siis palus ta Jumalat, et See pidi teda Esawi läest peastma. Ja ta tunnistas Jumala ees üles ja ütles: „Mina ei ole midagi kõige heategemiste ja kõige truuduse vastu, mis Sa oma sulastele oled reinud, sest ma olen oma sepiiga üle Jordani läinud, ja nüüd olen ma tahets hulgaks saanud.“ (1. Moos. 32, 11.)

Kuidas oli Jakob üle Jordani Harani poole läinud? Ainuüksi, paljas sepp peus.

Kuidas tuli ta nüüd Haranist jälle üle Jordani tagasi? Rats hulka juur.

Mis rats hulka oli see? Lea oma perega oli üks hulk, Rael oma perega oli teine hulk.

Kelle käest tunnistas Jakob seda kõit saanud olevat? Jumala käest.

Mis tunnistas Jakob nüüd üles, et Jumal temale on teinud? Jakob tunnistas nüüd üles, et Jumal temale palju head on teinud.

Aga mis tunnistas Jakob iseenele pärast selle Jumala heategemise vastu? Et tema kõige Jumala heategemiste vastu midagi ei ole.

Kes heategemiste wääriline, see on küll midagi selle vastu: ta on „seda wäärt“, mis temale head tehakse.

Mis tahab nüüd Jakob sellega tähendada, kui tema ütleb, et „mina ei ole midagi Jumala heategemiste vastu“? Jakob tahab sellega tähendada, et tema ei ole seda wäärt olnud, mis Jumal temale head oli teinud.

Mis oli Jakob Esawile teinud, et ta nüüd ikka veel Esawit tasumist kartis? Ta oli Esawit petnud.

Mis oli Jakob selle petmisega Jumala käest teeninud? Muhtlust.

Aga mis oli Jumal temale see vastu teinud? Head.

Mis tahtis siis Jakob ka veel kõitses sellega tähendada, et ta tunnistas: „Mina ei ole midagi Sinu heategemiste vastu“?

Jakob tahtis seega tähendada, et tema ei ole Jumala heategemist ka mitte teeninud.

Kokku: Kuidas tunnistas Jakob iseenele pärast kõige Jumala heategemiste vastu? „Mina ei ole midagi kõige heategemiste vastu, mis Sina oma sulasele oled teinud.“

Mis tahtis ta selle sõnaga tähendada? Tema tahtis selle sõnaga tähendada, et tema ei ole seda wäärt ega teeninud, mis Jumal temale oli head teinud.

Mille pärast ei olnud Jakob seda mitte wäärt ega teeninud? Sellepärast, et ta patune oli. Misjuguks on kõit maailm pärast efiotsalist loomist läinud? Patuseks.

Mida ei ole siis ka seefugune patune maailm mitte wäärt ega teeninud? Patune maailm ei ole seda wäärt ega teeninud, et Jumal teda on loonud, weel hoiab, ja kui karjane walitseb.

Mille pärast ei tee siis Jumal seda kõit ka sullegi mitte? Seda kõit ei tee Jumal mulle „mitte seepärast, et mina seda wäärt eht teeninud olen.“ (Koor.)

b) Kes on sinu looja, sinu hoidja, sinu walitseja? Jumal Issa.

Tuleta meele esimese kazu alustus-sõnast, millepärast Issand ise

omale selle nime „Jumal“ paneb! Issand tahab selle nimega tunnistada, et Tema meie vastu on armuline.

Mis tuleb siis sellest nähtawale, et Ta sind on loonud, sind hoiab ja walitseb? Sellest tuleb Jumala arm nähtawale. Aga mis kõige nimega nimetame meie oma Loojat ka weel? Issa nimega.

Mis on isalik meel laste vastu? Heldus.

(Issa heldus teeb lastele head ilma tasumise nõudmata.) Mis tuleb siis sest ka weel nähtawale, et Jumal Issa sind loonud on, sind hoiab ja walitseb? Sest tuleb ka nähtawale Jumala Issa heldus.

Kokku: Mis ajab nüüd Jumalat Issa sulle ja kõige loomadele kõik seda head tegema? Teda ajab Tema arm ja heldus kõik seda head tegema. Misjugune on tema arm? Tema arm on jumalik. Misjugune on Tema heldus? Tema heldus on isalik. Sellepärast, et meie seda mitte wäärt ega teeninud ei ole, waid et Jumal Issa üksnes isalikust, jumalikust armust ja heldusest meid on loonud, meid hoiab ja walitseb, siis tunnistame meie seda nõnda üles: „Seda kõik teeb Tema selgest isalikust, jumalikust armust ja heldusest.

Kokku: Kuidas tunnistad sina nüüd ise-enele kohta seda üles, mille pärast Jumal Issa sind ja kõik loomad on loonud, hoiab ja walitseb, ja mille pärast Ta seda mitte ei tee? „Seda kõik teeb Tema selgest isalikust, jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et mina seda wäärt ehk teeninud olen.“ (Koor.)

Tartu teeli käiwad need sõnad nõnda: „Minä seda teep Tema kõik selgest . . . . . heldusest, ehk mina küll seda ärä ei ole teeninü, ei ka seda wäärt ei ole.“ Mõte on: Mina ei ole wäärt, — siiski teeb Jumal seda kõik; Tema arm ja heldus on suurem kui minu patt ja eksitus.

Kokku: Nüüd tunnista üles, kes sind ja kõik loomad on loonud, hoiab ja walitseb; kuidas Tema seda teeb; ja mille pärast Tema seda kõik teeb.

„Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad . . . . . teeninud olen.“ — (Koor.)

3. Juimele kohus oma Looja vastu.

a) Misjugusest tunnistad sa seda, kes sulle head teeb? Seda tunnistan mina heaks.

Seda „heaš tunnistamist“ nimetame meie ühe sõnaga „fitma.“

Mis on uüüd ka sinu kohus Loojale teha see eest, mis Tema sulle head on teinud ja weelgi teeb? „See eest on minu kohus Teda kiita.“ (Koor.)

Tartu keele katekismusest loeme neid sõnu nõnda: „See kõige eest ole mina jälle wõlgu, Teda tennädä nink fitta, orjada nink kuulda.“

1) „See kõige eest ole mina jälle wõlgu“, see on: „Summal omalt poolt teep mulle nit palju hääd; siš ole mina jälle omalt poolt wõlgu, Teda tennädä.“

2. „Tennädä ja fittä;“ — siin on järg Lutheruse sõnu mõõda: „deš alles ich ihm zu danken und zu loben, j. t. s.“

3. „Mina ole wõlgu“ — see on: „Minu kohus om sedä tetä.“

b) Mida pead sa seks meele tuletama, kui sa oma Loojat tahad kiita? Seks pean ma meele tuletama, mis head Tema mulle on teinud ja weelgi teeb.

Tõise „heategemise meele tuletamist“ nimetame meie jälle ühe sõnaga „tänama“.

Mis on siis ka weel tõisets sinu kohus Loojale teha kõige see hea eest, mis Tema sulle on teinud ja weel teeb? „See eest on minu kohus Teda ka tänada“. (Koor.)

Kokku: Mis on sinu kohus oma Looja wastu? Minu kohus on „Teda tänada ja kiita.“ (Koor.) Law. I. r. 103, 2: „Mõ hing! kiida Jehowat, ja ära unusta mitte Tema heategemisi ära.“ Law. I. r. 106, 1: „Tänage Jehowat, sest Tema on hea, sest Tema heldus kestab igaweseks ajaks.“ Kui lapsed LMr. 159 (Tart. I. r. 125) alamas klassis peawad õppima, siis on siin seks paras koht, wõi kui nemad seta juba on õppinud, siis saagu see laul siin forratud.

d) Tuleta meele neljas käsk! Mis kõsib Sumal seal, et sina oma wanematele ja isandatele pead tegema? Mina pean neid auustama.

Kuidas peame meie neid auustama? Meie peame neid teenima, nende sõna kuulma, ja neid armsaks ja kalliks pidama.

Mis oled sina omalt isalt ja emalt saanud? Oma elu.

Mis saad sina nende käest weel igapäew? Kõit ihu- ja elu- tarwitust ja toidust.

Kelle läbi on Jumal Issa sind siis elule toonud ja tänapäevani alali hoidnud? Wanemate läbi.

Kelle auu osawõtjad on siis wanemad? Jumala Issa auu osawõtjad.

Mis on sellepärast muidugi sinu kohus oma Looja vastu, kui sina ju Tema auu osawõtjaid pead teenima ja nende sõna kuulma? Siis on muidugi minu kohus oma Looja vastu, Teda teenida ja Tema sõna kuulda. (Koor.)

Koffu: Mis on sinu kohus oma Loojale teha see eest, et ta sind ja kõik loomad on loonud, veel hoiab ja walitseb?

See eest on minu kohus, Teda tänada ja kiita, Teda teenida ja Tema sõna kuulda." (Koor.)

Kordamine ja kokkuvõtmine.

Kes on kõigewäeline taewa ja maa Looja? Jumal Issa.

a) Mis on Jumal sulle ja kõige loomadele teinud? Jumal on mind ja kõik loomad loonud.

Kuidas tunnistad sa seda?

„Mina usun, et . . . on loonud.“

Mida on Jumal sulle loomises annud?

Loomises on Jumal „mulle annud ihu ja hinge, ... kõik meeled.“

b) Mis teeb Jumal sulle ja kõige loomadele veel? Ta hoiab veel mind ja kõik loomad.

Kuidas hoiab Ta sind veel? Ta hoiab mind veel nõnda, et Ta „pealegi riideid ja hinge . . . . . ka annab.“ —

d) Kuidas walitseb Jumal sind ja kõik loomad? Ta hoiab ja kaitseb mind ja kõik loomad kõige häda ja kurja eest.

e) Millispärast teeb Jumal Issa seda kõik? „Seda kõik teeb Tema selgest isalikust, jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et mina seda wäärt ehk teeninud olen.“

g) Mis on see eest sinu kohus Lemale teha? „See eest on minu kohus, Teda tänada ja kiita, Teda teenida ja Tema sõna kuulda.“

Koffu: Kuidas tunnistad sa nüüd ühte järke, mis Looja töö on ja mille pärast Tema seda teeb, ning mis see eest sinu kohus on?

„Mina usun, et Jumal . . . . . sõna kuulda.“ — (Koor.)

Kuidas tunnistab ristiiogudus seda kõi lühidelt?

„Mina usun Jumala Issa, kõigewälise (kõigewägewa) taewa ja maa Looja fiske.“

4. Lõpetus.

Seda ristiiusu eimest õpetust lõpetame meie finnitamise sõnaga üteldes: „See on tõeste tõsi.“

Kuidas finnitame meie lõpetus oma usu-tunnistust loomisest?
„See on tõeste tõsi.“ (Koor.)

Mis on „tõeste tõsi“?

1) Et Jumal mind ja kõik loomad on loonud, weel hoiab ja walitseb;

2) et Tema seda kõik teeb selgest isalikust, jumalikust armust ja heldusest;

3) et minu kohus on, see eest Teda tänada ja kiita, Teda teenida ja Tema sõna kuulda.

Mis tunnistab ja seda wiisi üles? Oma usumist Jumala Issa, (kõigewälise) taewa ja maa Looja fiske.

Mis finnitab ja siis ka enese kohta, kui ja lõpetus neid sõnu ütled: „see on tõeste tõsi“ — ?

Nende sõnadega finnitam mina ka weel enese kohta, et mina seda tõeste usun.

Mis õpetus on nüüd ristiiusu esimene õpetus? Ristiiusu esimene õpetus on õpetus loomisest.

Kuidas tunnistab ristiiogudus loomisest?

„Mina usun Jumala Issa . . . . . Looja fiske.“ (Koor.)

Kuidas seletab ja finnitab igaüks usklik ristii-inimene seda ise-ense kohta?

„Mina usun, et Jumal . . . . . tõeste tõsi.“ (Koor.)

B. Keskmise aste.

Lutheruse seletus on küll juba alamal astmel kätte õpetatud, siiski tuleb seda ka weel keskmise astme lastele jellasamal „ülesehitamise“ kombel samm sammult kätte saata, aga nüüd juba filmaringi laiendamise waral. Kawa jääb üleühtse seesama, mis ka alamas

klassis meil oli pruufida. Selle pärast ei ole ka mitte enam vaja termet õpetamise proovi küsimuste ja kostustega hia üles panna, vaid seda saab küll olema, kui aga plaani ette panna, mille järele iga mõistlik koolmeister kestmises klassis isegi oma tööd võib joone peale saata ja ära toimetada.

1. Looja.

a) Looja on Jumal Jäsa. Müüd see küsimus: Kes on see „Jäsa“? Kostust annab apostel Paulus 1. Kor. 3, 14. 15: „See pärast nitutan mina oma põlwi meie Jäsa Jäsa Kristuse Jäsa ette, kellest kõik suguwõsjad taewas ja maa peal lapsiks nimetatakse.“ Siit võib arutada:

1) Jumal Jäsa on Jäsa Kristuse Jäsa.

Uga Jäsa Kristus ütleb ise Jo. 5, 26: „Õtsegu Jäsal on elu iseeneses, nõnda on Tema ka Pojale annud, et elu peab tema enese sees olema.“

2) Jäsa Kristuse Jäsal on elu iseeneses.

3) Jäsa Kristuse Jäsa annab elu oma Pojale;

4) Ta annab elu ja olu ka kõigele, mis maal on elamas ja olemas, olgu taewas ehl maa peal.

Kokku. Jumal Jäsa on Jäsa Kristuse Jäsa, see päris eluandja Jumal, kelle elu iseeneses on.

b) Mis on Jumala Jäsa loodud? 1. Mo. 1.

d) Kuida wiisi on Tema seda kõik loonud? 1. Mo. 1. r. 33, 9; 115, 3.

e) **Kokku.** Kõigewäeline taewa ja maa Looja on Jäsa Kristuse Jäsa, see päris eluandja Jumal.

2. Looja töö.

a) Jumal on mind ja kõik loomad loonud.

1. Kende kahe sõnaga „taewas ja maa“ nimetatakse siin kogu kõik loodud asjad, nii hästi nähtawad kui nägemata. Iseäranis tähendab „taewas“ siin seda ülewaltset ilma, mis meil nägemata, aga Loojal küll näha on. Nägemata ehl ülewaltsetes ilmas on inglid ülemad loomad. Neid on ka maa peal näha, kui Jumal neid inimeste juure läkitab.

(Ubraam 1 Mos. 22, 11. 15; Lot 1 Mos. 19, 1. 13. Jakob 1 Mos. 28, 12. Moses 2 Mos. 32, 34; 33, 2. Pofimi lugu Kohtum. r. 2, 1—4. Kidev n Kohtum. r. 6, 11. 12. 20. 21. Dawet 2 Sam. 24, 16. 17. Jesaja 6, 1—3. 6. 7. — Safarias Luf. 1, 11—13. 18. 19. Maria Luf. 1, 26—38. Josef Matt. 7, 20. Jeesus Luf. 2, 9—14. Matt. 2, 13. 19; 4, 11. Joan. Ev. 1, 52. Luf. 22, 43; Matt. 28, 2—5. Apostl. teg. r. 1, 10. Peetrus Apostl. teg. r. 5, 19. 20; 12, 7—10. Paulus Apostl. teg. r. 27, 23.

Ex. 1, 14: „Eks nemad kõi ei ole teenijad waimud, wäljaläkitatud teenistufeks nende pärast, kes õnsuse peawad pärima?“

Kokku: Inglid on Jumala loodud teenijad waimud, teda Jumal wäljaläkitab teenistufeks nende pärast, kes õnsuse peawad pärima, see on: Jumala laste pärast. Sellepärast kannawad nemad ka „ingli“ nime; sest „ingel“ tähendab meie keeli nii palju kui „läkitatud“ ehk „kästjalg“. — Kas nähtawal wõi nägemata, nemad kaitsewad iseäranis lapsuteft, nõnda kui Jeesand Jeesus ütleb Matt. 18, 10: „Sest mina ütlen teile, et nende inglid taewas alati näewad minu Jäsa palet, kes taewas on.“

2. Maa peale on Jumal wiimaks inimese loonud. 1. Mos. 1, 27. 28 õpetab, mis sugufeks, ja 1. Mos. 2, 7. 18. 21. 22., kuidas wiisi Jumal esimesed inimesed on loonud. Sest saagu arutatud:

aa) Inimene on Jumala näu järele loodud, see on:

1. meelemõistjaks (ihu ja hing);

2. maailma walitsejaks;

3. Jumala õnsuse osawõtjaks.

bb. Kuidas wiisi oled ka sinagi elawats hingeks saanud?

Wanematest sündinud ihu ja hingega on mull ihu poolest filmad, tõrwad ja kõi liikmed, hinge poolest mõistust ja kõi meeled. Kes on sulle seda kõi annud? Kelleks pead siis ka sinagi enese kohta Jumalat Jäsa üles tunnistama? (Omaks Loojaks.)

Kokku: „Mina usun, et Jumal mind ja kõi loomad on loonud, mulle ihu ja hinge . . . . on annud.“

b) Mis sugufeks on see Jumala loodud ilm saanud?

1. Inglid ei ole mitte kõi oma loodud pühaduse fisse jäänud.

aa) Kurat ja tema inglid on Jumalast ära taganenud, oma pühaduse igawefeks kautanud ja turjaks saanud.

Juda r. 6: „Ja need inglid, kes oma hakatust ei hoidnud, waid oma eluajet maha jätnud, on Tema suure päewa kohtuni igaweses wangipõlwes pimeduse all finni yidanud.“

bb) Kurat ja tema inglid mäshawad Sumala wastu, ehk küll ilmaaegu.

Joan. Ew 8, 44 (waata 8. käst).

dd) Kurat ja tema inglid on omast langemisest Sumala „wiha riistadeks“ saanud, „mis walmistatud on hukatusesks“. (Rom. 9, 22.)

2. Kurat on mau näul Ewat petnud Sumala teelust üle astuma (1. Mos. 3, 1—6) ja oma mehe Adamaga patu sisse langema.

3. Esimeste inimeste patu pärast on

walu (1. Mos. 3, 16),

waew (1. Mos. 3, 17, 18),

surm (1. Mos. 3, 19; Rom. 6, 23^a: „surm on patu palk“) maailma sisse tunginud.

4. Aga Sumala tötuse pärast (1. Mos. 3, 15) paneb Adam „oma naesele nime Ewa, sest et tema kōitide elawate emaks saanud“ (1. Mos. 3, 20).

Ja Adam „sunnitas ühe lapse enese sarnatseks, oma näu järele“ (1. Mos. 5, 3.)

5. Kōik Adama sugu kannab oma isa Adama nägu, aga see nägu on pärast pattu langemist patune, nõnda kui ka Lawet Sumala ees tunnistab Law. l. r. 51, 7: „Waata, ülekohtu seest olen ma „sunnitatud, ja patu sees on mu ema mind soojalt saanud.“

Kokku: Rom. 5, 12: „Seepärast otsekui ühe inimese läbi „patt on maailma sisse tulnud, ja patu läbi surm: nõnda on ka „surm kōikide inimeste sisse läbiläinud, kelle ühe sees nemad kōik „on pattu teinud.“ L. R. Nr. 91, 2:

„Ei olnud ilmaš üffigi,

Kes jõudis surma wõita;

Kōik seda tegi patu süü,

Ei olnud waga leida;

Sest tuli surm nii kermeste

Ja meelewaid sai temale,

Ta pidas meid kōik wangis.“

(Halleluja!)

(Lart. l. r. Nr. 69, 2.)

d) Mis teeb Jumal siiski veel selle patuse maailmale?

1. Jumal hoiab veel mind ja kõik loomad.

aa) 1. Mos. 3, 23, 24. Jumal ajab Adama ja Ewa küll Edeni rohuaiast välja patu pärast, aga oma tõutuse pärast (1. Mos. 3, 15) annab Jumal neile riided (1. Mos. 3, 21) ja toiduse (1. Mos. 3, 17, 18, 19) kaasa.

Nemad peavad walu ja waewaga surma wastu elama Jumala tõutuse täitmist oodates. Seks annab Jumal neile kõik ihu- ja elu-tarwitust, ja hoiab ka kõige maailma veel alati. 1. Mos. 8, 22: „Ei pea edaspidi kõik maailma päwil mitte lõpma ei seemendamine ega leikus, ei külm ega palaw, ei sui ega talwe, ei päew ega öö.“

bb) Peale selle, mis Jumal meile igapähele loomises on annud, annab Tema meile igapähele ka veel igapäew rohkestes kõik ihu- ja elu-tarwitust ja toidust: „Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad veel hoiab, mulle riideid ja kinge, sööki ja jooki, kodu ja maja, naesti ja last, põldu, weiseid ja kõik wilja, kõik ihu- ja elu-tarwitust ja toidust rohkestes ja igapäew ka annab.“

dd) Kõrku: 1. Oma tõutuse täitmiseks hoiab Jumal inimese sugu ja ka meid igapähele veel alati. Apostl. teg. r. 17, 26—28 loetakse ette.

2. Inimese heaks hoiab Jumal ka kõik muud loomad ikka veel alati.

L.-R. 155, 1: „Oh! wõtkem Jumalat
Suust, südamest nüüd kiita,
Kes suuri asju teeb,
Ja Temale auu näita,
Kes ema ihust ju
Meil' teinud palju head,
Ja praegu hoidwad veel
Meid Tema armu käed.“

(L. L.-R. Nr. 123, 1.)

2. Jumal walitseb mind ja kõik loomad.

aa) „Jumal on määranud seda aega, mis Ta enne on seadnud, ja rajad, kus nemad peavad elama.“ (Apostl. teg. r. 16, 26.)

Jumal saadab kõik ilma lugu nõnda minema, et Tema nõu, mis Ta maailma pärast on ette ära pidanud, peab korda minema. See ette ära peetud nõu on, et maailm peab õnneks saama Jeesuse Kristuse läbi, „selle mehe läbi, kes Jehowa on.“ (1. Mos. 4, 1.) Jeesusi lugu võib siin näituseks pruukida (1. Mos. 37, 22 ja 26, 27 ja jälle 1. Mos. 45, 5—8 ja 1. Mos. 50, 20.), kuidagi viisi Jumal maailma lugu ette seatud sihtmärgi peale välja viendab.

Kokku: Jumal valitseb kõik maailma ja ka meid igaühete.

bb) Milllest on see Jumala valitsemine tunda?

1. Jumal „kaitseb kõige häda eest.“

Täheendus. Siin on paras koht, keskmise astme lastele õpetust Jumala inglitest pruukida. Näitused saatu jällegi teele: Inglise saatvad Loti Sodomast välja. Inglise keelab Abraami Isaakit tappa. Inglise kätseb last Jeesust Egiptuse maale viia, et Herodes teda ei saaks tappa. Inglise ongi välja läkitatud, Jumala lapsi kaitsema. (Ebr. 1, 14.)

Jumal ei lasa Baraot Israeli peale kippuda, pilve sammas läheb wähele (2. Mos. 14, 19, 20). Siia võib ka pruukida, ehk meeletule tuletada, kui juba õpitud on, L.=R. Nr. 439 (445), 1a (Lart. L.=R. Nr. 335, 1a: „Me Jummal om üks kinni liin Nini müür, mis tett me ette.“)

2. Jumal „hoiab kõige kurja eest.“

Kõrste inimeste läbi (Abigail ja Dawet 1. Sam. 25, 26—32); kätse õpetuse läbi („Sina ei pea mitte“); südame-tunnistuse läbi (Kain 1. Mos. 4, 7).

dd) Mis sugune on see Jumala valitsemine?

Mis sugune, kui karjatsel oma karja üle („paimendamine“). Daw. I. r. 23 loetakse ette; päha õpetatakse 3. ja 4. salm: „Ta jahutab mu hinge, Ta saadab mind õiguse jälgede peale oma nime pärast. Ka siis, kui ma käin surma warju orus, ei karda ma kurja, sest et Sina minuga oled; Sinu lepp ja sinu jau, need samad tõbbistivad mind.“

L.=R. Nr. 155, 2:

„See armas Jumal nüüd
Ka võtku muret kanda,

Meil' rõõmsaid südamid
 Ja kallist rahu anda.
 Ja pidagu meid ka
 Siin üles armsaste,
 Ja võtku hädast teal
 Meid peasta heldeste."

(L. L.-R. Nr. 123, 2.)

e) Mille pärast teeb Jumal Issa kõik seda?

1. Alama astme õpetus (e, 2, a) saab korratud. Selle juure võib näituseks pruukida 2. Sam. 7, 18: „Ja kuningas Dawet tuli ja jäi Jehowa ette ja ütles: Kes olen mina, Issand Jehowa, ja mis on minu sugu, et Sa mind siit saadik oled saatnud?“

Nüüd kofku: Jumal walitseb kui karjane ja hoiab alali maailma, mis patuseks saanud, ei mitte seepärast, et mina või ütski muu loom seda wäärt wõi teeninud oleks.

2. Alama astme õpetus (e, 2, b) korratakse. Juure tuleb Rom. 6, 23: „Sest surm on patu palk; aga igawene elu on Jumala armu and Kristuse Jefuse, meie Issanda sees.“

L.-R. Nr. 20, 4:

„Kõik õnne saate Tema käest,
 Mis Jumal pakkund igawest,
 Et teie wõite melega
 Nüüd taewas järjest elada.“

(L. L.-R. Nr. 12, 4.)

Law. I. r. 145, 9: „Hea on Jehowa kõikide wastu, ja Tema halastus käib kõik üle Tema tegude.“

Law. I. r. 103, 13: „Otskui isa laste peale halastab, nõnda halastab Jehowa nende peale, kes Teda kartwad.“

Looja arm on „jumalik“, Tema heldus on „isalik“.

Kofku: Jumal Issa teeb kõik oma Looja tööd ise oma armu ja helduse pärast.

Kofkumõtteks: Mis on Looja töö?

Mille pärast teeb Tema kõik seda, ja mille pärast mitte?

3. Minu kohus Looja vastu.

a) Jakob. 1, 17: „Kõik hea andmine, ja kõik täis and on ülewelt, ja tuleb maha walguse Issast, selle juures ei ole muutmist ega wahetamise warju.“

Minu kohus on, Teda tänada, see on: südamega märku wõtta, et kõik hea, mis maitsta saad, Looja käest tuleb; ja Teda kiita, see on: suuga üles tunnistada, et Tema on hea.

L.-R. Nr. 155, 3:

„Au olgu Issale,
Mo suure Jumalale,
Ja Tema Pojale,
Mo auu kuningale,
Ja Pühäl' Waimul' ta:
Kolmainul' algusest,
Kes oli, nüüdki on,
Ja jääb ta igawest.“

(L. L.-R. Nr. 123, 3.)

Ka L.-R. Nr. 159 (L. L.-R. 125) on siin otse kohane.

b) Rom. 12, 1: „Seepärast maenitsen mina teid, wennad, Jumala suure südamelitu halastuse läbi, et teie annate omad ihud elawaks, pühaks ja Jumala meelepäraliseks ohwriks: see olgu teie mõistlik Jumala teenistus.“

Kokku: Minu kohus on, Teda teenida, see on: ihu ja hinge, filmi, kõrwu ja kõik liikmeid, mõistust ja kõik meeli Jumala käskude täitmiseks pruufida.

1. Jo an. 4, 19 („armastagem Teda, sest Ta on meid enne armastanud“) korratakse; juure õpetatakse. 1. Jo an. 5, 3: „Sest see on Jumala armastus, et meie Tema käsusõnad peame, ja Tema käsusõnad ei ole mitte raske.“

Kokku: Minu kohus on Tema sõna kuulda, ei mitte sundimise pärast, waid armastamise ajamise läbi.

Nüüd weel kokku wõte Lutheruse seletuse sõnadega.

4. Lõpetus.

Selle sõnaga „see on tõeste tõsi“ linnitan mina lõpels,

a) et see usu-õpetus Loojast ja Tema armu-tõbbst (loomisest, alali-hoidmisest, walitsemisest) on tõeste tõsi;

b) et mina seda tõsise uskumise ga olen omaks võtnud ja kõigest südamest üles tunnistatan, nõnda kui terve ristijogudus seda usub ja üles tunnistab.

D. Ülem aste.

Restmise astme õpetuse lordamine on ülemas klassis küll pea-ast, aga see peab nõnda sündima, et laste mõistus saab juhatatud, veel sügavamine selle õpetuse põhja sisse tungima, ja et nende laiendatud filmaring Looja imeliku armu ja helduse tundmise läbi ka saab elustatud. Sellepärast ei panna sliia enam muud üles, kui aga seda, mis lordamise juures niisuguse „laiendamise“ tarbeks võib kõlwata.

1. Looja.

a) Looja on Jumal Jsssa.

1. Nõnda ei või selle küstmuse peale „kes on Looja“ ei üksti kosta, kui aga üksnes meie, see on: ristijogudus. Sest wana lepingu ajal ei oleks keegi mõistnud seda kustumist anda, waid seal ei teadnud üksti usklik muud, kui et Abraami, Isaaki, Jakobi Jumal, see Ibraelil lepingu Jumal Jehowa, kõik loomad on loonud. Waata Job 12, 7—10: „Et küsi aga ka loojuste käest, küll need sind õpetawad; ja lindude käest, mis taewa all, küll need andwad sulle teada. Eht põõsaste käest, mis maa peal, küll need sind ka õpetawad; ja kalad meres võtwad sulle seda jutustada. Kes neist kõigest seda ei tea, et Jehowa käsi seda on teinud? Kelle käe kõik elawad hinged on ja iga libase inimese waim.“ Aga meie, ristijogudus, teame, et Jesuse Kristuse Jsssa on kõigewäeline taewa ja maa Looja.

2. Jumal Jsssa ei ole kellegi käest elu saanud, sest Tema on elu ise-eneses; aga Tema on kõige elu andja.

Dma Boja on Tema igawest sünnitanud, aga kõik muud on Tema alguses loonud.

b) Jumala Looja-tõbb ei ole üksti inimene näinud, waid „usu läbi mõistame meie, et maailm Jumala sõna läbi on walmistatud, et see, mis näha, on saanud neist, mis ei nähta.“ (Ebr. 11, 3.)

d) Loomise lugu näitab, et Jumal Jsssa kõigewäeline („kõigewäew“) on, armuline ja helde (1. Mos. 1).

Seda tunnusse ka nüüdki veel kõikide loomade olust.

Rom. 1, 20: „Sest Tema nägemata asjad, nii hästi Tema igavene vägi kui jumalik olemine, näitke maailma loomisest, kui neid tähele pannakse neist tegudest.“

Sellepärast tunnistab ristilõogudus: „Mina usun Jumala Issa, kõigeväelise taeva ja maa Looja sisse.“

2. Looja töö.

a) Ülevaltse ilma ülemad loomad on inglid. Ebr. 1, 14. „Enjuse pärijad“ on Jumala lapsed, see on ristilõogudus. L. R. Nr. 220, 5 (Tart. l. r. 177, 5). L. R. Nr. 196, 5 (Tart. l. r. 168, 5).

Neid on palju tuhat kord tuhat. Nende seas on mitu sellist (Kol. 1, 16). Nemad ei võta naest ega lähe mehele (Matt. 22, 30). Korrata: Matt. 18, 10. Lugeb: L. R. Nr. 177, 1. 3. 4. 7. 9 (Tart. l. r. 141, 1. 3. 4. 7. 8).

Law. l. r. 103, 20: „Kiihke Jehowat, teie, Tema inglid, teie vägewad wahwad, kes teie Tema sõna järele teete, Tema sõna healt kuuldes.“

b) Maailma peale on inimene ülemaks loomaks loodud.

1. Sest inimene on Jumala elawa õhu läbi elawaks hingeks saanud (1. Mos. 2, 7);

ta on maailmale walitsejaks loodud (1 Mos. 1, 26; 2, 19);

tema waimule on sigimise jõud antud: inimene, sugu kaupa loodud, võib lasti sünnitada „oma näu järele“ (1 Mos. 1, 27. 28 ja 1 Mos. 5, 3).

(Inglid on teenijad waimud, inimene on walitseja; inglid ei sigine mitte, inimene sigib. — Elajad sigivad ka küll, aga neil ei ole meelemõistjat waimu, nõnda kui inimesel on. Et inimene on sigineja, walitseja waim, — see on tema loomulik Jumala näu sarnadus.)

Seda „loomulikku Jumala näu sarnadust“ kannab nüüdki veel iga inimese loom. (Luth. selet. „mulle ihu . . . . . meeled on annud.“)

2. Aga „Jumala näu sarnadus“ ei ole sest veel täielik, waid otseselt Jumal ise õige ja püha on, nõnda on ka inimene „õiguse õiguse ja pühitsuse sees“ (Ewes. 4, 24) loodud. See tõsine õigus ja pühadus on tema „hoidaw“ Jumala näu sarnadus, mis ta ise kui meelemõistja omale pidi hoidma ja nõnda oma efiotsalilt wagadusi omale

jäädavaks eluõhuks finnitama, et ta, otsekui ta Jumala osaduse õn-
susesse oli loodud, nõnda ka ihu ja hinge poolest Jumala elu ja
õnsuse täielikuks osavõtjaks pidi kasvama ja jääma.

See „hoidam Jumala näu sarnadus“ on patu läbi käest ära
kadunud, ja see läbi on ka „loomuliku“ Jumala näu sarnadusele
rite saanud.

d) P a t t u l a n g e m i n e.

1. Inimene on ka pärast pattu langemist veel meelemõisija, —
aga „mõtlemised on tühiseks saanud“ ja „mõisimata süda on pime-
daks läinud“ (Rom. 1, 21.). „Bana inimest rikkutakse petuse himude
läbi ära“ (Ewes. 4, 24.).

2. Inimene on ka pärast pattu langemist veel maailma
walitseja, — aga „loom on tühja põlwe alla heidetud, ei mitte hea
meelega, vaid selle pärast, kes teda on senna alla heitnud (1 Mos.
9, 2.). Sest meie teame, et kõik loom ühtlasi ägab ja ühtlasi suures
waewas on tänini.“ (Rom. 8, 20, 22.)

3. Inimene on ka pärast pattu langemist veel figineja —
aga „kõik inimesed on aga liha“, ütleb Issand (1 Mos. 6, 3), ja
„inimese südame mõtlemised on kurjad tema lapsepõlwest“ (1 Mos.
8, 21), sest kõik inimesed saavad „ülekohtu sees sünnitatud“ ja „patu
sees soojalt saadud“ (Law. 1. r. 51, 7.).

Rokku: Law. 1. r. 14, 2. 3. „Jehowa waatab taewast Adama
laste peale, et Ta saaks näha, kas teegi mõislik oleks, kes Jumalat
nõuaks, kas nemad kõik on ära taganenud? — Ühtlasi on nemad
läinud haisema; ei ole seda, kes head teeb, ei ühteainustki.“

Agas patt ei ole mitte inimesest alganud, vaid patu isa on
kurat. Ise küll pühaks inglits loodud, on ta Jumala vastu mäsama
lõõnud, tõiste inglite seast muist enese järele petnud ja nendega
ühes Jumala eest ära lükatud.

Kurat mäsjab küll Jumala vastu ja „käib ümber kui mõiraja
loukoer ja otfib, keda tema mõiks ära neelda“ (1. Peetr. 5, 8), aga
sellepärast ei pease tema Issanda walitsuse wõimu alt mitte kuhugi
ära, vaid jääb „teenijaks waimuks“. — Ise Jumala igawese wiha
all, on kurjad inglid Jumala wiha sulased, — täis kurja wiha rahuta
„igawese tule“ vastu hulludes, „mis walmistatud on kuratile ja tema

inglidele" (Matt. 25, 41); „ja neid peab waawatama ööd ja päewad igaweste igaweseks ajaks" (Joan. ilm. r. 20, 10).

e. Mis Jumal siiski weel patuse maailmale teeb.

1. Jumal hoiab weel mind ja kõik loomad.

Rom. 5, 20^b ja 21: „Aga kus patt on suuremaks saanud, seal on arm palju rohkem olnud, et, otsegu patt on kui kuningas walit-
senud surmas, nõnda ka arm peaks kui kuningas walitsema õiguse läbi igaweseks eluks Jesuse Kristuse, meie Issanda läbi.“

2. Jumal walitseb mind ja kõik loomad.

a) Jumal kannab kõik ilma oma wägewa sõnaga (Ebr. 1, 3), seab kõik ilma lugu joonele oma tugewa wõimuga (Taw. I. r. 77, 14, 15); sunnib õiguse kohtuga kõik wallatuid oma kätte alla (Rom. 1, 18) ja toetab kõiki wagasid suure kannatuse, hõlastuse ja ustawusega (Taw. I. r. 103, 3—14).

b) Siin võib ka „lunastamise ettevalmistamist“ wana lepingu piibli lou waral lühidelt ära seletada. Jumala ettekuulutamised ehk tõutused esimesest (1. Mos, 3, 15) wiimsest saadik (Luk. 1, 16, 17. ja Luk. 1, 67—79), nii palju kui lapsed piibli lugu õpetusest õppida saanud, saagu meele tuletatud; nõndasamuti kõik ettetähendused, mis tulewat lunastamist nagu näituse kombel pidiwad filmade ette seadma (Issaaki ohwerdamine, paasa-tall, kõik wana lepingu Jumala teenistus; ülema preestri, kuninga, prohwti ammeti seadus ja tallitus; Jofep, Moses, Jofua, Rideon, Samuel, Dawet, Salomo, Jona).

Kokkuvõtmiseks: 1. Peetr. 1, 20: „Kes (Kristus) küll enne on äranähtud, ennegu maailma raja oli pandud, aga sell wiimisel ajal awalikuks saanud teie pärast.“

Meele tuletatasse L. R. Nr. 135, 2 (Tart. I. r. 106, 2).

g. Mille pärast Jumal Issa seda kõik teeb.

Esef. 36, 22: „Mina ei tee seda mitte teie pärast, Israeli sugu! waid oma püha nime pärast.“

Rom. 11, 33—36: „Oh seda Jumala rikkuse ja tarkuse ja tundmise sügawust! Kuis äraarwamata on Tema kohtumõistmised, ja äramõistmata Tema wiisid! Eest kes on Issanda meele ära tunnud? Ehk kes on Tema nõuuandja olnud? Ehk kes on Temale midagi enne

annud, et seda peats temale jälle tasutama? Sest Tema seest, ja Tema läbi, ja Tema siiske on kõik asjad. Temale olgu auu igaweste. Amen."

3. Minu kohus Looja wastu.

Kuidas peame meie oma Loojat tänama ja Teda teenima? Südamest, suuga, tegudega, et meie Tema annid ja heategevused ära tunneme ja kalliks peame. Law. I. r. 71, 8 ja 15: „Saagu minu suu täis su kiitust ja su auu igapäew. — Mu su peab su õigust jutustama ja su ärapeastmist igapäew; sest nende aru ei tea ma mitte.“

Lutheruse hommiku-, õhtu-, ja söömaaja palwed.

L R Nr. 145, 1. 2. 6. (Tart. I. r. 109, 1. 2. 5—12.) lastakse lugeda.

4. Lõpetus.

Law. I. r. 116, 10. „Ma usun, sest räägin mina.“ 2 Kor. 4, 13: „Aga ei meil seesama usu waim on, selle järel, mis kirjutatud on: Mina olen usknud, seepärast olen ma rääkinud; siis usume melegt, ja seepärast räägime meie ka.“ —

L R Nr. 143, 1. (Tart. I. r. Nr. 105, 1.)

„Usume ainu Jumala,
Maa ja taewa Looja siiske,
Kes isa kombel armuga
Meid kõik lapsiks hääb ise.
Tema tahab ikka toita,
Ihu, hinge heasli hoida;
Kurja tahab ikka teelda,
Kui meid kurat püüab neelda.
Ta kannab muret meie eest
Kui wägew Sumal igawest.“

Tõine õpetus: Äralunastamisest.

I. Tuhatajad tähendused.

1. Tunnistus= sõnad nimetavad esiteks, kes Lunastaja on, tõiseks Tema maapealse elu algust ja lõpetust, kolmandamaks Tema ülendamist. Tallina keele katekismuses ei käi kõik sõnad päris tunnistusega ühte, nimelt ei ole Lutherus mitte kirjutanud „jälle“ üles tõusnud, vaid paljalt „üles tõusnud“, ega „oma“ kõigewäelise Issa, vaid „Jumala, kõigewäelise Issa, paramal käel“, nõnda kui ka Tartu keele katekismusest loeme. Siis käiwad nüüd need tunnistus= sõnad nõnda:

„Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja, meie Isanda kisse, — kes on saadud Pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Mariast, kannatanud Pontsius Pilatuse all, risti lööduv, surnud ja maha maetud; — alla läinud pörguhauda, kolmandamal päewal üles tõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, kõigewäelise Issa paramal käel; sealt Tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.“

2. Lutheruse seletuse sõnad tahawad ka paiguti paremat ümberpanemist. Lutheruse oma seletust mõõda peawad need nõnda käima:

„Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, kes Issast igawest sündinud, ning ka tõsine inimene, kes neitsist Mariast ilmale toodud, minu Issand on, — kes mind ärakadunud ja hukka mõistetud inimest on lunastanud, ostnud ja peastanud kõigest patust, surmast ja kurati wäest, ei mitte kulla ega hõbedaga, vaid oma püha kalli werega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga, — see tarwis, et mina Tema oma pidin olema, Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses, nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste. See on tõeste tõsi.“

3. Lutherus kirjutab suures katekismuses selle tõise õpetuse kohta nõnda:

„Siin õpime meie Jumaluse tõist olejat tundma, et meie näeme, mis meil peale enne nimetatud ajaliku hüüde Jumalast on, nimelt kuidas wiisi Tema ennast kohalt ja koguniste on wälja walanud, ja mitte midagi tagasi hoidnud ei ole, mis Tema meile ei oleks annud. See tütt on nüüd wäga rikas ja lai; aga et meie seda ka lühidelt ja lapselikult seletaksime, siis tahame üht sõna ette wõtta ja sellega terwe tüti sisse koku wõtta, nimelt (kuidas üteldud on), et sest saaks õppida, kuidas wiisi meie ära lunastatud oleme, ja peab seisma nendefinaste sõnade peal: „Jesuse Kristuse, meie Issanda sisse.“ — Kui nüüd küsitakse: Mis usud sina tõise õpetuse järele Jesusest Kristusest? — siis kosta kõigeliühemalt: Mina usun, et Jesus Kristus, tõsine Jumala Poeg, minu Issandaks on saanud. Mis on nüüd see: Issandaks saama? See on, et Tema mind on peastnud patust, kuratist, surmast ja kõigest õnnetusest. Sest enne seda ei ole mul ei Issandat ega kuningat olnud, waid mina olen kurati meelewallas all wangitud olnud, surmale hukka mõistetud, patu ja pimeduse sisse kimbutatud. Sest kui meie loodud olime ja kõiksugu head Jumala Issa käest wastu wõtnud, tuli kurat ja saatis meid sõnapõlgamise sisse, patu, surma ja kõige õnnetuse sisse, et meie Jumala wihastuse all olime, igawese hukatusese ära sunnitud seda mõõda, kui meie ära olime teeninud. Seal ei olnud ühtegi nõuu, ei abi ega lootust, seni kui seesama ainus ja igawene Jumala Poeg põhjatumast heldusest meie wiltsuse ja häda pärast halastas ja taewast tuli, meid aitama. — Nõnda on siis nüüd need piinajad ja waewajad kõik ära aetud, ja on nende asemele astnud Jesus Kristus, kes elu ja õiguse, kõige hüüe ja õnsuse saatja ja Issand, ja on meid waesid äratadunud inimesi põrgu kurgu seest wälja tõskunud, ära peastnud, wabaks teinud ja Issa helduse ja armu alla tagasi saatnud, ja on meid kui oma päris omanduse oma warjamise ja kaitsmise alla wõtnud, et Tema meid walitses oma õiguse, tarkuse, wõimuse, elu ja õnsuse läbi.“

„See olgu nüüd selle tüti summa, et see sõnatene Issand kõigelihtsamalt nii palju peab tähendama kui „ärapeastja“, kes meid kurati juurest Jumala juure, surma seest elusse, patust õigusesse on wiinud ja selle juures hoiab. Aga need jaud, mis ses õpetuses üks tõise järele tulewad, ei tee muud, kui et nemad niisugust ärapeastmist seletawad ära nimetades, mill kumbel ja mille läbi see lunas-

tamine tõrka on saadetud, see on, mis see Temale maksma on tulnud, ja mis Tema seks on kulutanud ja mestanud, et Ta meid omale tuletaks ja oma walitsuse alla saadaks, nimelt: et Tema inimeseks on saanud, Pühast Waimust ja neitsist ilma patuta saadud ja ilmale sündinud, et Tema pattude üle walitseja oleks; et Ta seks on kannatanud, surnud ja maha maetud, et Ta minu eest tasuks ja da ära maksaks, mis mina wõlgu oli, ei mitte hõbeda ega kullaga, waid ise oma kalli werrega. Ja seda kõik selle tarwis, et Tema minu Issandaks saaks; sest ise=enesel kasuks ei ole Ta ühtegi teinud ega tarwitanud. Pärast seda on Ta jälle üles tõusnud, surma ära neelunud, ja wiimaks taewa üles läinud ja walitsuse oma kätte wõtnud Issa paremal käel, et kurat ja kõik wõimus peab Tema alla heidetud ja Teina jalge ees maas olema, seni kui Tema meid wiimisel päewal lahutaks ja erale saadaks kurjast ilmast, kuratist, surmast, patust j. n. e." „Ka terwe Ewangelium, mis meie kuulutame, seisab selle peal, et sest õpetusest hästi märku saaks, kuna kõik meie õnn ja õnnsus sellega koos on; ja ta on ka nii rikas ja lai, et meil sest ikka küllalt saab õppida."

4. Kawa paistab nii hästi tunnistus=õnades kui Lutheruse seletusest isegi selgeste wälja: 1) Lunastajast 2) Lunastaja tõõst. Aga seefama tõine õpetus on terwe kristliku õpetuse süda. Siin peab koolmeister meeles pidama, et tema oma koolilaste kohta ka armu=õpetuse kuulutaja peab olema. Seks peab Jeesus Kristus tema oma „südame sees paistma, et ta wõiks ka lapsi Jumala auu tundmisega Jeesuse Kristuse pale sees walgustada." Olgu küll, et „meil seefnane wara saue riistade sees" on, aga kui meie ise aimame, mis see on, et „Minu armust saab sulle küll, sest mu wägi saab nõdruse sees täie wõimuse" (2. Kor. 12, 9.), — siis saab seefama Jumala wägi ja arm ka laste südamete sees täit wõimust saama, et ka nemad Jeesust Kristust omaks wõtawad ja endid Temale omaks annawad. — Õpetus olgu aga puhas ja selge, „et see ülewäga suur wägi", mis lapsi usu elule äratas, „Jumala päralt oleks, ja ei mitte meist" (2 Kor. 4, 6. 7).

Mis weel muidu selle tüü õpetamise pärast oleks ütelda, saab mõistlik lugeja isegi leidma, kui tähelepanemisega järeelseiswat õpetamise plaani ja proowi läbi loeb.

II. Spetamise proov ja plaan.

A. Alam aste.

1. Lunastajast.

a) Tunnistus = sõnad.

Püha risti-usu teine õpetus on õpetus äralunastamisest. Seda tunnistab risti-õigudus nõnda üles: „Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja, meie Issanda sisse, — kes on saanud Pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Mariast, kannatanud Pontsius Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud; — alla läinud pörguhauda, kolmandamal päeval üles tõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, kõigewäelise Issa, paremal käel, sealt Tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.“ — (laks lorda.)

Kes on Lunastaja? Lunastaja on Jeesus Kristus.

Kes on Jeesus Kristus Jumalale? Tema on Jumala ainus Poeg.

Kes on Jeesus Kristus meile? Tema on meie Issand.

Kokku: Kuidas tunnistab risti-õigudus seda? „Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja, meie Issanda sisse.“ (Koor.)

Kellest on Jeesus Kristus ilmale toodud? Neitsist Mariast.

Kes kuulutas neitsi Mariale ette, et ta pidi Jeesust ilmale tooma?

Engel Rabriel.

Kellest on neitsi Maria Teda saanud ilmale tuua? Pühast Waimust.

Kokku: Kellest on Jeesus Kristus saadud ja kellest ilmale toodud? „Ta on saadud Pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Mariast.“ (Koor.)

Miksal pühitseb risti-õigudus iga aasta jälle Jeesuse ilmale sündimist? Jõulu pühal.

Nõnda on Lunastaja ilmale tulnud. Kuida wiisi Tema ilmast läinud, seda tunnistab risti-õigudus nõnda:

„Kannatanud Pontsius Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud.“ — (laks lorda.)

Kelle all on Jeesus Kristus kannatanud? Ta on kannatanud Pontsius Pilatuse all.

Kuhu sai Tema löödud? Tema sai risti löödud.

Kokku: Nimeta nüüd, kelle all Jeesus kannatanud ja mis Tema on tehtud! Kannatanud Pontsius Pilatuse all, risti löödüd. (Koor.)
Mis on Jeesusega risti peal sündinud? Tema on risti peale surunud.

Mis on Tema tehtud, kui Ta surunud oli? Teda on maha maetud.

Kokku: Kuidas tunnistab risti-togudus Jeesuse surmasti? „Surunud ja maha maetud.“ (Koor.)

Kokku: Kuidas tunnistab risti-togudus, et Jeesus Kristus ilmasti on läinud? „Kannatanud Pontsius Pilatuse all, risti löödüd, surunud ja maha maetud.“ (Koor.)

Misall pühitseb risti-togudus iga aasta jälle Jeesuse Kristuse kannatamist ja ristikurma? Suure reedi.

Kokku: Kuidas on Jeesus Kristus ilmaste tulnud, ja kuidas on Tema ilmasti läinud?

„Ta on saadud Pühast Waimust, ilmaste toodud neitsist Mariast — kannatanud Pontsius Pilatuse all, risti löödüd, surunud ja maha maetud.“ (Koor.)

See on Jeesuse Kristuse alandamise põlw.

Mislega algab Jeesuse alandamise põlw? See algab sellega, et Ta on saadud Pühast Waimust.

Mislega lõpeb Tema alandamise põlw? Sellega, et Ta on maha maetud.

Kokku: Kuidas tunnistab nüüd risti-togudus Jeesuse Kristuse alandamise põlwest? „Kes on saadud Pühast Waimust, ... ja maha maetud.“

Mis Jeesuse Kristuse põlwe tunnistab risti-togudus nende sõnadega? Nende sõnadega tunnistab risti-togudus Jeesuse Kristuse alandamise põlwe. (Koor.)

Uga Jeesuse Kristuse ülendamise põlwest tunnistab risti-togudus jälle nõnda edasti: „Alla läinud põrgu hauda, kolmandamal . . . . . surnute peale.“ (taks forda.)

Jeesus Kristus on risti peale surunud ja maha maetud; aga Tema on sefs surma läinud, et Tema surati täesti surma wõimuse pidi ära wõtma. Selle tarwis on Tema ka alla läinud põrgu hauda. Misse tarwis on Jeesus alla läinud põrguhauda? Tema on

selle tarwis alla läinud põrguhauda, et Tema kurati käest surma wõimuse pidi ära wõtma.

Kui Tema põrgu wäe sai rammaks tehtud, siis on Tema kolmandamal päewal pärast oma suremist üles tõusnud surnuist.

Millal on Jesus üles tõusnud surnuist? Jesus on kolmandamal päewal üles tõusnud surnuist.

Kokku: Kuidas on Jesus põrgu wäe ja surma ära wõitnud? „Tema on alla läinud põrguhauda, kolmandamal päewal üles tõusnud surnuist“. (Koor.)

Millal pühitseb risti-togudus iga aasta jälle seda Kristuse wõidusaamist? Kewade ehk Jesuse ülestõusmise (lihawõtte) pühal.

Pärast seda, kui Jesus oma jüngerite seas oli nähtud 40 päewa, siis on Tema nende nähes üles läinud taewa, ja istub nüüd Jumala, kõigewäelise Issa, paremal käel.

Kuhu on Tema üles läinud? Ta on üles läinud taewa. (Koor.)
Millal pühitseb risti-togudus Jesuse taewa minemist? Suurel risti-päewal.

Kus istub Tema nüüd? Nüüd istub Tema Jumala paremal käel.

Kes on Jumal Jesusele? Jumal on Jesuse Issa.

Misugune on Jumal Issa? Jumal Issa on kõigewäeline.

Kus istub siis nüüd Jesus Kristus pärast seda, kui Tema taewa on üles läinud? Pärast seda, kui Tema taewa üles on läinud, istub Tema Jumala, kõigewäelise Issa, paremal käel.

Kokku: Kuidas tunnistab risti-togudus Jesuse ülendamisest pärast Tema mahamatmist? „Alla läinud põrgu-hauda, kolmandamal päewal üles tõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, kõigewäelise Issa, paremal käel.“ (Koor.)

„Sealt Tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.“ (Kaks lorda.)

Wida tuleb Tema tegema? „Tema tuleb kohut mõistma“.

Kelle peale tuleb Tema kohut mõistma? Tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.

Kust Tema tuleb? Sealt, kus Tema nüüd on istumas.

Kokku: Kuidas tunnistab risti-togudus seda? „Sealt Tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.“ (Koor.)

Ja siis saab kõik ilm ühtlasi nägema, kuidas Jumal Jeesuse Kristuse on ülendanud kõik üle nime, mis nimetatakse, ei mitte üks-päinis sešsinatses, vaid ka tulevas ilmas.

Kõfku: Kuidas tunnistab nüüd ristilõgudus Jeesuse Kristuse ülendamise põlvest? Jeesuse Kristuse ülendamise põlvest tunnistab ristilõgudus nõnda: „Alla läinud . . . . surnute peale.“ (Koor.)

Kõfku: Loe nüüd need tunnistus-sõnad Kristuse alandamise ja Tema ülendamise põlvest! „Kes on saadud . . . . maetud; — alla läinud . . . . . surnute peale.“ —

Kõfku: Kuidas tunnistab ristilõgudus Lunastajast ja Tema lahetsugusest põlvest?

„Mina usun Jeesuse Kristuse, ... surnute peale.“ (Koor.)

b) Lutheruse seletus.

I. Kes on Jeesus Kristus meie? Jeesus Kristus on meie Issand.

Kuidas tunnistab seda igakõis ristilõinene enese kohta? „Mina usun, et Jeesus Kristus — minu Issand on.“ (Koor.)

Kellest on meie Issand Jeesus Kristus ilmale toodud? Tema on neitsist Mariast ilmale toodud.

Kes on Tema sellespärast ka olemas, et Ta neitsist Mariast on ilmale toodud? Sellespärast on Tema inimene.

Mis inimene Ta on, sest et Ta paljas nimekandja ei ole? Ta on tõsine inimene.

Kõfku: „Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine inimene, kes neitsist Mariast ilmale toodud, minu Issand on.“ (Koor.)

Kelle Pojaks ütles ju ingel Kabriel, et Maria last Jeesust ka pidi kutsutama? Jumala Pojaks.

Mis on Jumal Jeesust ka ise omaks Pojaks tunnistanud? Kui Jeesus oli ristitud.

Kellest on Tema siis igawest sündinud? Issast.

Kes on Jeesus sellespärast ise ka olemas, et Ta Issast igawest on sündinud? Sellespärast on Tema Jumal.

Mis Jumal Ta on, sest et Ta paljas nimekandja ei ole? Ta on tõsine Jumal.

Kõfku: Nimeta nüüd ära, kes Jeesus Kristus on, 1) sest et Ta Issast igawest on sündinud, ja 2) sest et Ta neitsist Mariast on ilmale

toodud! Jeesus Kristus on tõsine Jumal, kes Jeesust igawest sündinud, ning ka tõsine inimene, kes neitsist Mariast ilmale toodud. (Koor.)

Kokku: Kuidas tunnistab nüüd igauks ristiniimene Jeesusest Kristusest, et kes Tema ise oma sündimise järele on, ja kes seesama Jeesus ristiniimese enesele on!

Minu usun, et Jeesus Kristus, **tõsine Jumal**, kes Jeesust igawest sündinud, **ning ka tõsine inimene**, kes neitsist Mariast ilmale toodud, **minu Jeesand on**. (Koor.)

II. Lunastaja tööst.

A. Kuida wiisi seesama Jeesus Kristus ka sinu Jeesandaks on saanud, seda võta nüüd õppida! Jeesus Sattuse majas (Luk. 19, 1–10): Jeesus on tulnud otsima ja õnsaks tegema, mis ära kadunud on. — Jeesus Matteuse kojast (Matt. 9, 10–13): Mina ei ole tulnud õiged, vaid patustid meeleparandamisele kutsuma.

Kokku: Kes patune, see on Jumalast ära kadunud.

Adama ja Ewa lugu pärast pattu langemist (1. Mos. 3, 8 ja 23. 24). Patune on Jumalast hukka mõistetud.

Kokku: Patune inimene on ära kadunud ja hukka mõistetud inimene. Jumalast on ta lahti, aga patuga, surmaga ja kurati wäega koos.

Jeesus ja alwatud Kapernaumas (Matt. 9, 2–7): Jeesusel on meelewalg, patud maa peal andeks anda. Jeesus ja Zairuse tütar (Matt. 9, 18. 19. 25); Jeesus ja Naini linna noormees (Luk. 7, 11–15); Jeesus ja Laatsarus (Joan. 11, 41–44): Jeesusel on meelewalg, surnuid elawaks teha. Jeesus ja kurjast waimust waewatud (Matt. 9, 32. 33): Jeesusel on meelewalg, kurati wäe alt lahti saata.

Kokku: Kes võib patust inimest patust, surmast ja kurati wäe alt jälle lahti teha? Seda võib Jeesus Kristus teha.

Ja seks ongi Tema maailma fiske läkitatud ning tulnud. Sest Ta on tulnud otsima ja õnsaks tegema, mis ära kadunud on.

Uga nüüd pändkem ka tähele, kuidas wiisi Tema seda ka on korda saatnud!

Kelleks on Jumal Issa Jesust tunnistanud, kui Tema pärast oma ristimist Jordani weest välja astus? Omaks armsaks Pojaks, kellest Temal meelehea on.

Kelleks on ristija Joannes Jesust tunnistanud, kui ta Teda pärast seda kord nägi kõndivat? Jumala talleks, kes maailma patud ära kannab. Mis on patu palk? Patu palk on surm.

Kes on surma ära teeninud? Patune inimene.

Kus on Jesus patuse inimese teenitud surma välja kannatanud? Risti peal.

Mis andis Jesus ära walada, kui Ta ennast laskis risti lüüa? Oma werd.

Mis sugune on ka Tema veri, sest et Ta ise ilma süüta ja püha on? Tema veri on ka püha.

Ja mis sugune on Jesuse püha veri Jumala meelest, sest et Jesus Tema armas Poeg on, kellest Temal meelehea? Jesuse püha veri on Jumala meelest kalliks.

Kes mõistis Jesuse risti-surmale? Pontsius Pilatus.

Mida ei tunnistanud Pontsius Pilatus Jesuse pealt leidwat, kui ta Teda üle oli kuulanud? Pontsius Pilatus ei tunnistanud Jesuse pealt ühtegi surma süüdi leidwat.

Mis sugune on sellepärast Jesuse kannatamine ja suremine olnud? Ilma süüta.

Kokku: Kelle eest on Jesus siis oma püha kallist werd lasknud walada, ja kelle eest on Tema kui ilma süüta Jumala tall surma läinud? Patuse maailma eest.

L.-R. Nr. 79: „D süüta tall, o Jesus, j. t. s.

(L. L.-R. Nr. 55.)

Mis on Jesus Kristus oma püha kallil werrega maailma pattudele saanud teha? Ta on maailma patud oma püha kallil werrega ära kustutanud.

Kelle teenitud surma on Tema oma ilma süüta kannatamise ja surmaga välja kannatanud? Maailma teenitud surma.

Kokku: Mis on Jesus siis nüüd patuse maailmale head saanud sellega, et Tema oma püha kallist werd on lasknud walada ja tema eest ka surma läinud? Sellega on Tema maailma teenitud surma välja kannatanud ja maailma patud ära kustutanud.

Nüüd edasi: Mis on Jeesus risti peal patuse maailma eest ära annud? Oma elu.

Kelle kätte andis Jeesus oma elu, kui Tema risti peal hinge heitis? Issa kätte.

Mis on Jeesus Issa käest palunud, kui Teda risti külge üles oli poobud? Siis palus Ta Issa käest andeks. Kellele palus Ta andeks? Meile, kes Teda risti oliwad lõbunud.

Kellele on Jeesus nüüd patuse maailma seda wiisi risti peal jälle ära lepitanud? Jumalale.

Kelle võimuse alla oli Jumal maailma annud, kui Tema patuse inimese surmale mõistis? Kurati võimuse alla. Mille pärast? Patu pärast.

Aga mis lugu on nüüd kurati võimusega, kui Jeesuse ristisurmaga patu süü ja surma-palk tasa on tehtud? Siis on kurati võimuse ka otsas.

Rõõm: Missugune on patune maailm ilma Kristuseta? Äradunud ja hukkamõistetud. Aga mis on Kristus temale teinud? Kristus on teda Jumalale ära lepitanud ja kõigest patust, surmast ja kurati wäe alt lahti teinud.

Ja millega on Kristus seda korda saatanud? Seda on Kristus korda saatanud oma püha kalli werrega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga.

Mis teed, kui seda lahti võtad, kes on sinni seutud? Ma peastan teda.

Mis teed, kui ühe asja eest hinda maksad? Ma ostan seda.

Mis teed, kui oma asja, mis wõla pärast wõõra wäe alla pidid andma, wõlatasumisega jälle omale tagasi saad? Ma lunastan seda.

Mis on Jeesus ka maailmale teinud, sest et Ta teda kurati wäe alt lahti on saatanud? Ta on maailma lunastanud.

Millest on Ta patuse maailma lunastanud? Ta on patuse maailma lunastanud kurati wäest. (Koor.)

Mis on Jeesus maailmale jälle sellega teinud, et Ta tema eest Jumala kätte oma elu on maksnud? Ta on maailma ostnud.

Millest on Jeesus patuse maailma ära ostnud? Surmast. (Koor.)

Mis on Jeesus maailmale viimaks veel sellega teinud, et Ta teda patu köidikutest lahti on saanud? Ta on maailma peastnud.

Millest on Jeesus patuse maailma ära peastnud? Kõigest patust. (Koor.)

Kokku: Mis on Jeesus maailmale teinud, kes patu pärast oli ära kadunud ja hukka mõistetud? Jeesus on ära kadunud ja hukkamõistetud maailma lunastanud, ostnud ja peastnud kõigest patust, surmast ja kurati väest.

Kuidas tunnistab nüüd ka igaüks ristiniimene ise-enele kohta, et misjagune ta ilma Kristuseta olnud, ja mis Kristus temale on teinud? Kristus on „mind ära kadunud ja hukka mõistetud inimest lunastanud, ostnud ja peastnud kõigest patust, surmast ja kurati väest“. (Koor.)

Millega ostetakse? Rahaga. Mis on kallim raha? Mis kullast või hõbedast on tehtud. — Mis võib kulla või hõbeda hinna alla panna? Kõit, mis maailmas on.

Mitme hõbetükki eest müüsiwad Josepi wennad teda Ismaeli kaupmeeste kätte ära? 20 hõbetükki eest. Mitme hõbetükki eest müüs Judas Iskariot Jeesuse ülemapreestrite kätte ära? 30 hõbetükki eest. Mis hinnad need oliwad? Odawad hinnad. Mispärast arwame neid hindasid odawaks? Seepärast et seda rahahinda liig wähe oli. Mis hind on siis inimese wääriline?

Millepärast ei wõi kulda ega hõbedat inimese wääriliseks hinnaks arwata? Sellepärast et inimese hing on kallim kui kuld ja hõbe.

Millega ei ole ka Jeesus meid mitte ostnud ega lunastanud? Jeesus ei ole meid ka mitte kulla ega hõbedaga ostnud. Waid millega on Jeesus meid küll lunastanud, ostnud ja peastnud? Jeesus on meid lunastanud, ostnud ja peastnud oma püha kalli werrega ja oma ilmafüüta kannatamise ja surmaga.

Kokku: Millega ei ole Jeesus Kristus sind mitte lunastanud, waid millega küll?

Jeesus on mind lunastanud „ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma püha kalli werrega ja oma ilmafüüta kannatamise ja surmaga“. (Koor.)

Kokkuvõte (II, A): Kes on Jeesus Kristus sinule? Jeesus Kristus on minu Issand. (Koor.)

Mis sugune Issand Ta sulle on?

Ta on mulle niisugune Issand, „kes mind ärakadunud ja hukka mõistetud inimest on lunastanud, ostnud ja peastnud kõigest patust, surmast ja kurati väest, ei mitte kulla ega hõbedaga, vaid oma püha kallil verega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga“.
(Koor.)

Kelleks on Tema sulle sellega saanud? Minu Issandaks.

Kokku (I ja II, A): Kuidas tunnistad nüüd sellest samast omast Issandast, et kes Tema on, ja kuidas wiisi Tema sinu Issandaks on saanud?

„Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, kes . . . . . , ning ka tõsine inimene, kes . . . . . , minu Issand on, kes mind . . . . . surmaga.“ (Koor.)

B. Mis tarwis Kristus seda wiisi sinu Issandaks on saanud, seda õpime nüüd veel wiimaks!

Mis on Jeesus Kristus sinu eest lunastuse hinnaks maksnud? Oma elu.

Mis on Tema seda wiisi sinuga teinud? Ta on mind seda wiisi ostnud.

Kellele on Tema sind ostnud? Omale.

Kelle oma pead siis olema? Siis pean Tema oma olema.

Kokku: Mis tarwis on siis nüüd Jeesus Kristus sind lunastanud, ostnud ja peastnud? Jeesus Kristus on mind lunastanud, ostnud ja peastnud „see tarwis, et mina Tema oma pidin olema“. (Koor.)

Sellest tunnistab püha apostel Paulus nõnda:

(Tit. 2, 14.) „Kes iseennast meie eest on annud, et Ta meid pidi ära lunastama kõigest ülekohtust ja puhastama enesele ise-rahwaks, mis usin on hea tööle.“

Kelleks pidi Jeesus meid puhastama? Ise-rahwaks.

Mis tahab Jeesus oma ise-rahwale olla? Kuningas.

Mis peab siis jälle see ise-rahwas Kristusele kui oma kuningale olema? Tema riigi-rahwas.

Kelle wõimusest on Kristus meid lunastanud? Kurati wõimusest.

Kelle wõimuse all peame meie siis nüüd seisma, sest et Kristus meid enesele on olnud? Meie peame nüüd Kristuse wõimuse all seisma.

Millest on Kristus meid ära olnud? Surmast.

Kelle käest on Tema surma wõimuse ära wõtnud? Kurati käest.

Kuhu on Kristus seks läinud? Seks on Kristus alla läinud põrguhauda.

Ja kuidas on Kristus surma ära wõitnud? Tema on kolmandal päewal üles tõusnud surmast.

Kui kaua elab Jeesus Kristus pärast oma ülestõusmist? Pärast oma ülestõusmist elab Tema igaweste.

Kuhu on Jeesus Kristus taewa ülesminnes ülendatud? Jeesus Kristus on Jumala, kõigewäelise Issja, parema käele ülendatud.

Mis teeb Tema Issja paremal käel istudes? Tema walitseb.

Kui kaua walitseb Jeesus Kristus? Igaweste.

Kokku: Misugune kuningas on Jeesus Kristus siis nüüd? Jeesus Kristus on niisugune kuningas, kes surmast on üles tõusnud, elab ja walitseb igaweste. (Koor.)

Ja seefama igawene kuningas Jeesus Kristus ütleb oma jüngeritele (Joh. 14, 19): „**Mina** elan, ja **teie** peate elama.“

Mis annab nüüd Jeesus Kristus kõigile, kes Tema ise-rahwaks on saanud? Neile annab Tema elu.

Kus peawad nemad elama? Kristuse riigis.

Kelle all. Tema all.

K : Mis tarwis on Jeesus Kristus findki lunastanud, olnud ja peastnud? Jeesus Kristus on mindki lunastanud, olnud ja peastnud see tarwis et mina tema oma pidin olema, ja Tema riigis Tema all elama. (Koor.)

Misugust elu peawad Kristuse riigi alamad Tema all elama? Niisugust elu, kui Kristus ise elab.

Kelle käest saawad nemad seda elu? Kristuse käest.

Kristus annab neile oma igawest õigust, oma igawest wagadust ja oma igawest õnsust.

Misugune on Kristuse õigus, wagadus ja õnsus? See on igawene.

Ja kellele on Kristus seda oma igawest õigust, wagadust ja õnsust tahtnud anda, kui Tema sind omale on lunastanud, ostnud ja peastnud? Seda on Tema minule tahtnud anda.

Kuida wiisi pead sina siis nüüd Tema riigis Tema all elama? Mina pean Tema riigis Tema all elama igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses. (Koor.)

Mis on alama kohus oma tuninga wastu? Alama kohus on, oma tuningat teenida.

Kuidas saad nüüd Kristust teenida? Kui mina Tema riigis Tema all elan igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses.

Kokku: Mis tarwis on Jesus Kristus sind lunastanud, ostnud ja peastnud kõigest patust, surmast ja kurati wäest? Sees Jesus Kristus on mind kõigest patust, surmast ja kurati wäest lunastanud, ostnud ja peastnud see tarwis, et mina Tema oma pidin olema ja Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses. (Koor.)

Aga kuidas saame meie igawaste elada, kuna meie ju kõik peame surema.?

Issand Jesus ütles Marta wastu, kui Tema Petoniasse sai tulnud Laatsarust üles äratama, et „Mina olen ülestõusmine ja elu; kes Minu sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb.“ (Joan. Ev. 11, 25.) Ja apostel Paulus kirjutab ristirahwale (Koloosf. 3, 3 ja 4): „Sest teie olete surnud, ja teie elu on warjule pandud Kristusega Jumala sees. Kui Kristus, meie elu, awalikuks saab, siis peate ka teie Temaga auu sees awalikuks saama.“

Miksal saab Kristus jälle awalikuks? Siis kui Tema tuleb õhut mõistma elawate ja surnute peale.

Siis tuleb Tema oma suure auuga ja surnud kuulwad Tema healt, ja kes haudade sees Tema healt saawad kuulnud, need tulewad wälja, nagu Laatsarus Tema healt kuulis ja oma haua seest wälja tuli; — ja siis lahutab Issand Jesus ise kõik rahwast ühest ära, nõnda kui karjane lambad ära lahutab sikkudest, ja paneb lambad oma parema käele, aga siked pahema käele seisma. Siis wõtab Tema ütelda neile, kes Tema paremal käel on: „Tulge tenna, Minu Issa õnnistatud, pärige tuningriit, mis teile on walmista-

tud maailma asutamiseft." Aga neile, kes pahemal käel on, ütleb Tema: „Minge ära Minust, teie äraneetud, igawese tulesse, mis walmistatud on kuratile ja tema inglitele.“ Nõnda lähewad need-
finatjed igawese walusse, aga õiged igawese elusse.

Mis on siis nüüd meil oodata, kui Jeesus Kristus awalikuks saab? Meil on seda oodata, et Tema healt kuuleme ja haudade seest wälja tuleme.

Mis annab Issand Jeesus meile, kes Tema siise usume, siis pärida, kui Tema meid oma parema käele saab seadnud? Siis annab Tema meile seda kuningriiki pärida, mis meile on walmistatud maailma ajutamiseft.

Mille sees peame ka meie Temaga siis awalikuks saama? Siis peame ka meie Temaga auu sees awalikuks saama.

Mille peal seisab seesinane meie lootus? See seisab selle peal, et Kristus ise surmast on üles tõusnud, elab ja walitseb igaweste.

Kuidas peame siis ka meie Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses?

Nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste. (Koor.)

Kokku: II. B. Mis tulu on meil sellest, et Jeesus Kristus meid on lunastanud? Sellest on meil see tulu, et meie Tema omad oleme ja Tema riigis Tema all peame elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses, nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste.

Kuidas tunnistab iga usklik risti-inimene seda enese kohta?

„Et mina Tema oma pidin olema, Tema riigis . . . . . elab ja walitseb igaweste.“ (Koor.)

Kokku: I, II. A, B. TunniSta nüüd 1) kes Jeesus Kristus sulle on, 2) mis Tema sulle on teinud, ja 3) mis tarwis Tema seda on teinud! „Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, kes Issast . . . . . minu Issand on, — kes mind . . . . . kannatamise ja surmaga, — see tarwis et mina Tema oma . . . . . elab ja walitseb igaweste.“ (Koor.)

III. Lõpetus.

Mis sõnadega oled sina risti-usu esimese õpetuse kinnitanud? See sõnaga „see on tõeste tõst.“

Kuidas tuleb nüüd ka seda ristis- usu tõist õpetust finnitada?
Seda tuleb nüüd ka nendesama sõnadega finnitada.

Mis on siis nõnda tõeste tõsi?

See on tõeste tõsi,*)

1. et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, kes Issast igawest sündinud, ning ka tõsine inimene, kes neitsist Mariast ilmaile toetud, minu Issand on;

2. et Tema mind ärakadunud ja hukka mõistetud inimest on lunastanud, ostnud ja peastnud kõigest patust, surmast ja kurati wäest, ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma püha, kallil werega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga;

3. et mina Tema oma pean olema, Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses, nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste.

Mis tunnistab sina seda wiisi üles? Oma uskumist Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja, meie Issanda sisse.

Mis finnitab sina siis ka weel ise enese kohta, kui sa lõpetaks neid sõnu ütled: „See on tõeste tõsi“ —? Nende sõnadega finnitab mina ka weel, et mina seda tõeste usun.

Mis õpetus on nüüd ristis- usu tõine õpetus? Ristis- usu tõine õpetus on õpetus äralunastamisest.

Kuidas tunnistab ristis- kogudus äralunastamisest? „Mina usun „Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja, meie . . . . . ja surnute „peale.“ (Koor.)

Kuidas seletab ja finnitab igaüks usklik ristis- inimene seda ise- enese kohta? „Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, kes . . . . igaweste. See on tõeste tõsi.“ (Koor.)

*) Ehk lühemalt: See on tõeste tõsi,

1. et Jeesus Kristus minu Issand on,

2. et Tema mind on lunastanud,

3. et mina Tema oma olen ja Tema riigis Tema all pean elama, nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste.

B. Keskmise aste.

Usu-tunnistuse sõnad on keskmise klassi lastel küll juba tutvad, siiski tuleb neid sellegipärast forrata. Seks võib koolmeister ehk järeleiswaid küsimusi tarwitada:

Mis õpetus on püha risti-usu tõine õpetus?

Kes on Lunnastaja?

Kuidas tunnistab risti-õgudus oma uskumist Jესuse Kristuse siise?

Mitu Jესuse Kristuse põlwe tunnistatakse siin üles?

Nimeta ära!

Kuidas tunnistab risti-õgudus Jესuse Kristuse alandamise põlwest?

Kuidas tunnistab risti-õgudus Tema ülendamise põlwest?

Loe weel kord tõise õpetuse tunnistus-sõnad! (Koor.)

Lutheruse seletus.

I. Lunnastajast.

Kes on Lunnastaja? Lunnastaja on Jესus Kristus.

A. Mitu nime Tema l on?

1. Millal pandi Tema l nimi „Jესus“?

Kes kätkis Tema l seda nime panna?

Kellele andis Jესanda ingel selle käsu?

a) Keitfi Mariale. b) Joespile.

Kuidas seletas ingel Joespile seda nime ära?

Mis tähendab siis see nimi „Jესus“? See nimi „Jესus“ tähendab sedasama, mis „Õnnistegija“.

2. Mis on Jესuse tõine nimi? Kristus.

„Kristus“ on kreeka keeli nii palju kui Hebraea keelt „Mesias,“ see on meie keeli „õõitud mees.“ Kellega on Jესus õõitud? Püha Waimuga.

Kus sündis see? }

Kuidas? }

Millal? }

Kes nägi seda? }

Matt. 3, 16. 17.

Kelleks sai Jესus sellega, et Teda Püha Waimuga õõiti? Jესus sai sellega Kristuseks.

(Eht: Millest saadik on Jესus siis Kristus?)

B) Kes on Tema, kellel nii suured nimed on kanda?

Juhataja tähendus. Lutherus ütleb kord, et Jesust Kristust ei saa kuskil paremine tunda, kui Kolgata mäel; ja apostel Paulus kirjutab Korintuse kogudusele (1 Kor. 2, 2.) et tema, kui ta neile Jumala tunnistust kuulutas, ei arwanud nende seas „ühtegi muud teadwat, kui aga Jesust Kristust, ja Teda kui risti löödud Kristust.“ Seda mööda tehku koolmeister nüüd ka siin, kui tema oma koolilapsi Jesuse Kristuse tundmisele tahab saata: ta kutsu neid kohe Jesuse Kristuse risti alla Kolgata mäele ja pandku neid seda pealkirja lugema, mis Pilatus Jesuse risti latwa oli lasknud üles panna. See oli kirjutatud Ladina keeli, Kreeka keeli ja Hebräa keeli: „Jesús Naatsaretist, Judaliste kuningas.“ — Siit võib nüüd arutada, et Jesús, kes neitsist Mariast sündinud, on see tõutatud ja oodatud Daweti poeg, see Abrahami seeme, see naese seeme, see Inimese poeg, meie suguwend, kes „Jumala sulaseks“ saanud ja „sõnawõtklik olnud surmani, pealegi risti surmani.“ Siit peab koolmeister siis ka edasi arutama, et seesama Daweti poeg on ka „Daweti Issand“, sest et Tema on Jumala Poeg, „kes Issast igawest on sündinud.“ Ja wiimaks tuleb seda kogu wõtta ja lapsi selle küsimuse peale kostma saata, et „kes on seesama Jesús Kristus sulle?“ Muudugi mõista, et nõnda wiisi Lutheruse seletuse sõnad järg järgult ifegi kätte tulewad kui selgem ja lühem selle õpetuse jau kofkuwõte.

Järelejätkawasti kawasti wõtku koolmeister omale seks juhti.

Kawa. 1. Jesús on „tõsine inimene“.

a) Pontsius Pilatus kirjutab pealkirja ja pani seda Jesuse risti külge; aga see oli kirjutatud: „Jesús Naatsaretist, Juda rahwa kuningas“ (Joan. Ew. 19, 19). Juda rahwa ülemad oliwad Jesust Pilatuse kohtu ette saatnud selle kaebusega, et Jesús olewat ütelnud, „ennast Kristuse, ühe kuningas olewat“. (Luk. 23, 2.) Aga selle nimega oliwad Juda rahwas ise Jesust palmipuude päewal teretanud, kui Tema emaeesli sälu seljas Jerusalemma sisse sõitis, ktsendades: „Hosianna, kiidetud olgu see, kes tuleb Issanda nimel, see Israeli kuningas“ — (Joan. Ew. 12, 13). Ja see ei olnud ka mitte wale. Sest seesama Jesús, kes Betlehemmas neitsist Mariast sündinud ja Naatsaretis üles kaswanud, oli see „Daweti poeg“, selle pärast ingel Kabriel ka neitsi Mariale oli ette kuulutanud, et „Issand Jumal tahab temale anda tema isa Daweti auujärke.“ (Luk. 1, 32^b.) Ja sest et Jesús tõeste Daweti soust oli, siis kutsuti

Teda ka rahvast Daweti pojaks — (Matt. 20, 9; Matt. 19, 30. 31; 15, 22). Aga sell „Daweti poja“ nimel oli weel suurem tähendus, kui suguwõsa arutamine. Sest kõik Israeli rahwas ootas seda Daweti poega, kes „Messias“ (Joan. Ev. 4, 25.), kellest prohwetid oliwad ette kuulutanud, et see pidi Betlehemast tulema, „sest linnafest, kust Dawet oli“ (Joan. Ev. 7, 42.), nagu kirjutatud on Mita 5, 1: „Ja sina Betlehem Ewrata, see on wähe, et sa oled Juda tuhandate seas; sinust peab mulle wälja tulema see, kes peab walitseja olema Israelis; ja Tema wäljominemised on wanast igawesest ajast olnud.“ Sellest Daweti pojast oli prohwet Jesaja 11, 1. 2 kirjutatud: „Ja Issai kannust peab witsute tõusma ja wõsua tema juurtest sugu tegema. Ja selle peal peab Jehowa Waim hingama.“ Ja selle Daweti poja sündimise korral oli teesama prohwet Jesaja (7, 14.) Juda riigi kuninga Ahasi wastu ütelnud: „Seepärast tahab Issand ise teile imetähe anda: waata, üks neitsi saab kaima peale ja toob poja ilmale, ja peab temale panema see nime Immanuel.“ Sellest oli eisteks prohwet Natan Issanda käsu järel pidanud Dawetile kuulutama (2. Sam. 7, 12—16): „Kui sinu päewad täis saawad ja sa oma wanematega magama läinud, siis tahan ma su sugu, mis sinu sisekonnast wälja tuleb, su järel saata tõusma ja selle kuningriiki kinnitada. Seesama peab minu nimele ühe koha üles ehitoma, ja ma tahan tema kuningriiki auujärge kinnitada igaweseks ajaks. Mina tahan temale isaks olla, ja tema peab mulle pojaks olema: kui ta kõwerust teeb, siis tahan ma teda inimeste witsaga ja inimeste laste nuhtlustega karistada. Ja minu heldus ei pea mitte ta juurest ära lahkuma, nõnda kui ma seda Sauli käest olen ära lahutanud, teda ma sinu eest ära saatnud. Ja see sugu ja kuningriik peab igawest kindel olema sinu ees, sinu auujärg peab tugew olema igaweste.“

Sellest Daweti pojaks, kes Israeli kuningas, on Jesus ka ise ennast tunnistanud Naatsareti koguduse kajas (Lut. 4, 16—21.), Sikari linna ees Sakobi kaewu juures Samaria naese wastu (Joan. Ev. 4, 26.), wiimaks ka Pontsius Pilatuse ees. (Matt. 27, 11.)

Aga sellest samast „Israeli kuningast“ oli ka wana Jakob ehk Israel ise ka juba Judale rääkinud (1. Mos. 49, 10.) üteldes: „Et pea walitsuse lepp Judast mitte ära lahkuma ega käsuaudja tema

jalge wahelt, seni kui Silo (see Rahusaatja) saab tulnud, ja selle sõna wõtwad rahwas kuulda." Ja seda oli Jakob selle tõutuse järele kuulutanud, mis Jumal Abraamile oli annud, kui Ta temaga ümberleikamise seaduse kinnitas ja Sarai nime Saraks muutis, üteldes: „Ja ma tahan teda õnnistada ja temast sulle ka poja anda; ja tahan teda õnnistada, ja ta peab suureks rahwaks saama; rahwa kuningad peawad temast sündima“ (1. Mos. 17, 16). Aga Abraamile oli Jumal kinnitanud, et „sinu sees peawad kõik suguwõsad maa peal õnnistatud saama“ — (1. Mos. 12, 3; 22, 18). Ja Jeesus kinnitab ka ise omalt poolt, et Tema seesama tõutatud Abraami seeme on, kui Tema Juda rahwale lehtmajade pühal Jerusalemmas ütles (Joan. Ev. 8, 56.): „Abraam, teie isa, „sai wäga rõõmsaks, et tema minu päewa pidi nägema, ja tema „nägi seda, ja oli rõõmus.“

Aga veel kaugemale peame tagasi vaatama, kui sellest tõutusest täit aru peame saama, mis Jumal Abraamile on kuulutanud. See see „Abraami seeme“, kelle sees kõik maailma rahwas endid „peawad õnnistama“ (1. Mos. 22, 18.), ei wõinud ju muud kedagi olla, kui see „naese seeme“, kellest Jumal Adama ja Ewa kuuldes kofe pärast pattu langemist Edeni aias mau wastu ütles (1. Mos. 3, 15.): „Seesama peab su pea rõhuma, ja sina wõtad temale kanda rõhuda.“

Seda maksab ka see nimi, misga Jeesus ise ennast ikka alati on nimetanud: „Inimese poeg“ (Mark. 2, 10; Math. 26, 64).

Kokkuvõte. Jeesus Naatsaretist, Juda rahwa kuningas, on Tarveti poeg, Abraami seeme, see tõutatud naese seeme, see „Inimese poeg“, kes neitsist Mariast Betlehemmas on sündinud, Naatsaretis kaswanud, Pontsius Pilatuse all kannatanud ja risti lõõnud.

b) Nõnda kui Tema ise ennast „Inimese pojaks“ nimetab, nõnda on ka Tema terve elu maa peal seda näitanud, et Tema lõe poolest on inimene. Tema on naisest sündinud (Luf. 2, 7.) ja täsu alla saanud (Luf. 2, 21; Kal. 4, 4.), on kaswanud tarkuses ja pikkuses (Luf. 2, 52.), on õppinud (Luf. 2, 46, 47.), on sõõnud ja joonud (Luf. 7, 34.), nälga tunnud (Matt. 4, 2; 21, 18.) ja janu kannatanud (Joan. Ev. 19, 28), maganud (Matt. 8, 24.) ja walwanud (Luf. 6, 12.), rõõmuстанud (Luf. 10, 21) ja kurwaстанud (Joan. 11, 35; Luf. 19, 41; Matt. 26, 37. 38.), on kõitis kiusatud

otsegu meie (Matt. 4, 1—11.), siiski ilma patuta (Ebr. 4, 15.), on surma surenud hinge heites (Luf. 23, 46.) ja maha maetud (Luf. 23, 50—55.) — nagu inimene kunagi.

Roffu. Wiliyp. 2, 8: „Sa leiti wäljaspidisest tombest kui inimene.“

Seepärast ei mõistnud ka Pilatus Jeesusest muud ütelda kui aga seda: „Ennä inimest!“ (Joan. 19, 5.), ja sõameeste pealik, kes Jeesuse hinge heitmise ajal sõameestega Tema risti kohal seisis, tunnistas, et „see inimene oli tõeste õige“ — (Luf. 23, 47).

Ka Juda=rahwas ja nende ülemad ei nimetanud Teda tõist wiisi kui aga inimeseks (Joan. Ew. 11, 47. 50).

Roffu. Siis on ka apostel Paulus dieti kirjutanud, kui ta 1. Tim. 2, 5 Jeesust „inimeseks“ nimetab, ja 2. Tim. 2, 8 maenitseb: Pea meeles Jeesust Kristust, kes on üles äratatud surnuist, kes on Daweti sugust, minu armu-õpetuse järele.“

Ja seda mööda tunnistas siis ka risti-togudus meie katekismuse sõnadega üles: „Mina usun, et Jeesus Kristus on tõsine inimene, kes neitsist Mariast ilmale toodud.“

Pr o o w.

Kui dieti tahame ära tunda, kes Tema on, kellel need suured nimed „Jeesus“ ja „Kristus“ kanda on, siis peame waimus Kolgata mäele mineima. Seal on kolm meest risti löödud; aga tsekmise risti latwa on firi pandud.

1. Mis on sinna kirja üles pandud?

Kes on seda sinna kirjutanud?

Kuidas oliwad Juda rahwas Jeesust wastu wõtnud, kui nemad palmipuude päewal Teda eesli sälu seljas nägiwad Jerusalemma sõitwat?

Kes oli siis Jeesust Israeli kuningaks nimetanud?

Kes pidi küll ise Israeli rahwa päris igawene kuningas olema?

Keda oli Jumal Samueli läbi lastnud selle ammetisse seadida, kui rahwas omale kuningat nõudis?

Mis pidi Samuel Saulile kuulutama, kui see enam ei wõtnud Jumala sõna kuulda?

Keda walitses Jumal pärast seda Sauli asemele Israeli kuningaks?

Kui kauaks lubas Jumal Daweti auujärke finnitada?

Kelle läbi on Ta seda ütelnud?

Mis oli ingel Kabriel Mariale tema poja pärast ette kuulutanud, et Issand Jumal temale tahab anda?

Kelle sugu üle pidi seesama Daweti poeg siis igaweste kuningas olema?

Kuidas olivad ta hommiku-maa targad Jesust nimetanud, kui nad teda Jerusalemmast taga otsiswad?

Kokku: Kelle poeg on nüüd see Juda rahwa kuningas, kes sinna risti on löödud.

2. Kelle soust oli Dawet?

Kelle poeg oli Juda.

Uga kelle seemnest oli Jakob?

Mis tõutust oli Jumal Abraami seemne pärast finnitanud?

Mis õnnistust oligi ju ammust kõigel maailma rahwastel poodata?

Mis kuulutas Jumal Edeni aias ette?

Kokku: Kes on nüüd seesama Juda rahwa kuningas seal risti samba küljes? See Juda rahwa kuningas risti samba küljes on Daweti poeg, Juda suguarust, Abraami seeme, see tõutatud naese seeme.

Sellepärast ongi Jeesus ise ennast alati ta „Inimese pojaks“ nimetanud.

3. Ja Jeesuse terve elukäik maa peal on seda ta selgeste kõige rahwa filmade ette seadnud, et Tema tõeste on inimene.

Kellest on Ta sündinud?

Mis alla on Ta ümberleitamise läbi saanud?

Kuidas on Ta täieks meheks saanud?

Kuidas on ta maa peal elanud? Ta on sõõnud ja joonud, — maganud ja walwanud, — rõõmustanud ja kurwastanud, — kuulatud kõigis otsegu meie, siiski ilma patuta.

Kuidas on Ta ilmast läinud?

Kuidas on Ta siis wäljaspidisest kombest leitud?

Seda mõõda tunnistaswad Teda ka kõik rahwas inimeseks.

Ja risti-tõgudus tunnistab seda ka, et Jeesus on „tõsine inimene, kes neitsist Mariast ilmale toodud.“

Kokku: Kes on nüüd see risti poodud Juda-rahwa kuningas oma olu poolest?

Kelle Issandaks nimetab ristil kogudus sedasama ristil poodud Jesust siiski?

Siis peab Tema ommeti veel enam olema, kui paljas inimese Poeg. Seepärast pandkem seda Daweti poega veel kord õieti tähele, kes seal Kalgata mäel ristil on löödud!

Kawa: 2. Jesus Kristus on „tõsine Jumal.“

a) Pandkem veel kord tähele seda „Daweti poega“, kes seal Kalgata mäel ristil löödud! Neli päewa enne seda oli Tema Wariseerite käest küsinud: „Mis teie arvate Kristusest, kelle poeg tema on?“ Ja nemad oliwad kostnud: „Daweti poeg.“ Siis oli Tema nende wastu ütelnud: „Kuidas siis Dawet teda Waimus Issandaks hüüab, kui tema ütleb: Issand on ütelnud mu Issandale: istu minu „pärema poole, kuni ma sinu waenlased saan pannud sinu jalgealuseks järjeks. Kui nüüd Dawet teda Issandaks hüüab, kuidas ta siis tema poeg on?“ (Matt. 22, 41—45.) Sellega on Jesus omal kui Kristusel veel suuremat auu tähendanud olewat, kui Daweti poja auu. Ühtlasi on Jesus siin ka käskinud tähele panna, mis Dawet „Waimus“ Kristusest üles tunnistab. Kui Dawet Jumala tõutust mööda teadis, et Kristus tema „sisekonna soust“ pidi tulema (2 Sam. 7, 12.), siis teadis tema sellesama tõutuse sõna järele ka, et Jumal ise selle „Daweti pojale“ tahtis „isaks olla“, ja et see Jumalale pidi „pojaks olema“ (2. Sam. 7, 14). Seda mööda kuulutas Dawet siis ka „Waimus“, mis Jumal temale sellesama Kristuse pärast teatanud, ja kirjutas Daw. I. r. 2, 6 seda wiisi: „Aga mina olen wõidnud oma kuningaga oma püha Sioni mäe üle.“ Ja jälle 7. salmis: „Ma tahan sest seadmisesest jutustada: Jehowa on mu wastu ütelnud: „Sa oled mu Poeg, täna ma sünnitasin sind.“ — Sellepärast on Dawet teda, kes ihuliku suguaru poolest tema „poeg“ pidi olema, siiski „Waimus Issandaks hüüdnud“. (Daw. I. r. 110, 1.)

Aga mitte üksnes Dawet, waid ka kõik järeltulejad wana seaduse ajalised prohwetid, kes tulewast Kristusest ette kuulutanud, on teda „Issandaks“ ja „Jumala Pojaks“ hüüdnud, „juhatud Pühast Waimust“, nagu näitu seks Sesaja 9, 5. 6: „Sest üks laps on meile sündinud, üks poeg on meile antud, kelle õla peal ta

„walitsus on, ja temale pannakse see nimi: Imelit, nõuandja, „wägew Sumal, igawene isa, rahu-würst.“ „Tema suur walitsus ja rahu on ilma otsata Laweti auujärje peal, ja tema tuningriigi peal, et ta seda peab kinnitama ja seda toetama kohtu ja õigusega; „sest ajast ja igaweste tahab wägede Jehowa püha wiha seda teha.“
 Ja Jeremia 23, 6: „Tema päewil peab Juda abi saama ja Israel „julgeste elama, ja see on tema nimi, mis teda hüütakse: Jehowa, „kes meie õigus.“

Nõndasamuti on ka apostlid, kes uue seaduse tunnistajad, Jeesusest Kristusest tunnistanud, et Tema on Sumala Poeg; nagu Natanael (Joan. Ev. 1, 50): „Opetaja, sina oled Sumala Poeg, sina oled Israeli kuningas;“ Peetrus (Matt. 16, 16.): „Sina oled Kristus, elawa Sumala Poeg“; Joannes (1. Joan. 5, 20.): „Aga meie teame, et Sumala Poeg on tulnud, ja on meile mõistust annud, et meie tunneme seda tõsist; ja meie oleme selle tõlise sees, tema Poja Jeesuse Kristuse sees; seefinane on see tõsine Sumal ja see igawene elu;“ ning Paulus (Rom. 9, 5.): „Kelle pärast wanemad on, ja kellest Kristus tuleb liha poolest, kes on üle kõlde Sumal, kiidetud igaweste, amen.“

Rõhku: Nõnda lähewad prohwetite ja apostlite tunnistused ühte, et seefama Kristus, kes Laweti poeg, on ka Sumala Poeg, tõsine Sumal. Aga sest et Sumala pühad mehed seda on tunnistanud, „juhatud Pühast Waimust“, siis on see nüüd Püha Waimu tunnistus, mis Tema Jeesusest Kristusest on tunnistanud.

b) Sellega läheb ka Sumala Jäsa tunnistus ühte, nõnda kui meie Matt. 3, 17 loeme: „Sa waata, heal taewast ütles: Seefinane on minu armas Poeg, kellest mull hea meel on“; ja Matt. 17, 5: „Kui tema alles rääkis, waata siis warjas nende üle selge pilw, ja waata, heal pilwest ütles: Seefinane on mu armas Poeg, kes minu meele pärast on; teda kuulge“; ning Joan. Ev. 12, 28: „Jäsa, auusta oma nimi. Siis tuli heal taewast: Juba mina olen auustanud, ja tahan jälle auustada.“

Kolm korda on Sumal Jäsa taewast Jeesusele tunnistust annud, et see tema armas Poeg on: esimene lord ristija Joanneese kuuldes Jordani jõe ääres; teine lord Jeesuse kolme jüngri, Peetruse, Joanneese ja Jakobuse kuuldes Jeesuse muutmise mäe peal Kalilea maal; kolmas lord kõige rahwa kuuldes templi õues kaks päewa enne Jeesuse

ristisurma. Seepärast ütleb ka Jeesus Jüda-rahvale Joan. Ev. 5, 36: „Aga minul on suurem tunnistus, kui Joannese tunnistus: sest need teud, mis Issa minuule on annud, et ma neid pean lõpetama, needsamad teud, mis mina teen, tunnistavad minust, et Issa mind on läkitanud.“

Ja et seesama risti löödnud Jeesus Naatsaretist tõeste Jumala Poeg on, seda on Jumal Issa ka tõeks teinud, kui Tema Jeesust surnuist on üles äratanud, nõnda kui Rom. 6, 4 loeme: „Etis oleme meie temaga maha maetud ristmise läbi surma sisse, et, otsegu Kristus on üles äratatud surnuist Issa auu läbi, meie ka nõnda peame uudes elus käima.“

Kokku: Nõnda on Jumal Issa Jeesusele tunnistust annud, et seesama Tema armas Poeg on, sõnaga seda kuulstades ja tööga seda kinnitades.

d) Mis Püha Waim ja Jumal Issa nii selgeste ja kindlaste tunnistanud, seda on siis ka Jeesus ise tõendanud. Jüda rahva suure kohtu ees on Jeesus püha wandega kinnitanud, kui ülem preester Kairwas Temalt küsis: „Mina wannutan sind elawa Jumala juures, et sina meile ütled, kas sa oled Kristus, Jumala Poeg?“ — ja on ütelnud: „Jah, mina olen“ — (Matt. 26, 63. 64). Oma apostlite kuuldes on Tema wiimsel õhtul, enne kui Tema Ketsemane aeda läks, Jumala poole palwet tehes ütelnud: „Sa nüüd auusta mind, sina Issa, sinu enese juures selle auuga, mis mull oli sinu juures ennegu maailm oli“ — (Joan. Ev. 17, 5). Jüda meestele, kes Teda Jerusalemmas otstiswad ära tappa, et Ta oli ka ütelnud, Jumalat enese Issa olewat (Joan. Ev. 5, 18.), ütles Tema Joan. Ev. 5, 26: „Sest otsegu Issal on elu ise eneses, nõnda on tema ka Pojale annud, et elu peab tema enese sees olema.“ Nõndasamuti on Jeesus ennast ka Jumala Pojaks tähendanud, kui Tema esimest korda Jumala koja puhastas (Joan. Ev. 2, 16): „Ja ütles neile, kes tuitesti müüsiwad: Wiige need siit ära; ärge tehke minu isa koda mitte kaubakojaks; — ja kui Tema kahetõistkümnne aastaselt oma wanemate wastu ütles: „Mis see on, et teie mind olete otsinud? Eks teie ei teadnud, et ma ses pean olema, mis mu Issa päralt on?“ (Luk. 2, 49.)

Kokku: Mis Jeesus ise noorest põlwest saadik enesest on tähen-

danud, selge sõnaga tunnistanud, palve tegemisel tõendanud, püha wandega kinnitanud, et Tema tõeste Jumala poeg on, seda on Tema ka veel hinge heitmisel risti peal tunnistanud suure healega kiskendades: „Issa, sinu tätte annan ma oma waimu.“ (Lut. 23, 46.)

Proow.

Mis wastasiwad Wariseerid, kui Jeesus neilt küsis: „Mis teie arwate Kristusest, kelle poeg tema on?“ Nemad wastasiwad temale: „Taweti poeg.“

Aga kuidas on Tawet teda waimus hüüdnud, kui tema ütleb: „Issand on ütelnud mu Issandale: istu minu parama poole, kuni ma sinu waenlased saan pannud sinu jalgealuseks järjeks“ —? Tawet on teda omaks Issandaks hüüdnud.

Keda on Tawet muidu ikka omaks Issandaks hüüdnud? Jumalat. Kelleks on Tawet siis Meesase ehk Kristuse uende sõnadega tunnistanud? Jumalaks.

Kuidas mõistis Tawet Kristusest ette kuulutada? Jumal oli temale prohwetit Natani läbi teada annud, et tema sugust pidi Kristus tulema.

Millal pidi prohwet Natan Tawetile seda teatama? Siis kui Tawet Issandale tahtis koda ehitada ja Natan teda pidi keelma, sest et Taweti poeg seda pidi tegema.

Mis laskis Jumal Tawetile siis selle tõutatud poja pärast veel iseäranis kuulutada? Et Jumal ise temale tahab isaks olla, ja et tema Jumalale peab pojaks olema.

Sest ajast, kui Natan Tawetile seda oli ette kuulutanud, teadis Tawet kindlaste, et Kristus tema sugust pidi tulema ja et seesama ka Jumala Poeg pidi olema. Seepärast ütleb Tawet ka omas tõises laulus: „Ma tahan sest seadmiseft jutustada: Jehowa on mu wastu ütelnud: Sa oled mu Poeg, täna ma sünnitasin sind.“ Kelle pojaks on Tawet nüüd ise Kristust nimetanud, kes tema sugust pidi sündima? Tawet on Kristust ise Jumala Pojaks nimetanud. Millapäraft on siis Tawet teda omaks Issandaks hüüdnud? Sellepäraft, et Kristus Jumala Poeg pidi olema.

Aga Jeesus ütles Wariseeridele veel nimelt, et Tawet nõnda on rääkinud „Waimus.“ Mis waim on Tawetit juhatanud, Kristust Issandaks hüüda? Tawetit on Jumala Waim juhatanud.

Kes on peale Taweti ka weel rääkinud, juhata tud Pühast Waimust? Kõik prohwetid ja apostlid.

Kuulagem, kuidas prohwet Jesaja Kristusest on ette kuulutanud! Ta kirjutas nõnda: „Isai kannust peab witsuke tõusma ja „wõsu tema juurtest sugu tegema; ja selle peal peab Jehowa Waim hingama.“ Kes on see witsuke Isai kannust, kelle peal Jehowa Waim peab hingama? See on Kristus. Ja selle sündimisest rõõmustab Jesaja ju ette, kui ta kirjutas: „Üks laps on meile sündinud, „üks poeg on meile antud, kelle õla peal ta walitsus on, ja temale „pannatsa see nimi: Imelik, nõuuandja, wägew Jumal, igawene „isa, rahu-würst.“ Kelleks nimetab ta Jesaja Kristust? Wägewaks Jumalaks.

Ja prohwet Jeremia pidi Jehowa nimel kuulutama: „Waata, „päewad tulewad, et mina tõeks teen see hea sõna, mis ma olen „rääkinud Iisraeli sugu pärast ja Juba sugu pärast. Neil päewil ja „sell ajal tahan ma saata üles kaswama Tawetile õiguse Wõsu. Ja „see on see nimi, misga teda nimetataks: Jehowa, meie õigus.“

Kelle nimega nimetab Jeremia seda õiguse Wõsu, mis Jumal Tawetile lubanud saata üles kaswama? Seda nimetab Jeremia Jehowa nimega.

Kokku: Kellest on Natan, Tawet, Jesaja, Jeremia ette kuulutanud? Kristusest. Kelleks on need kõik teda hüüdnud? Jehowaks, wägewaks Jumalaks, Issandaks, Jumala Pojaks. Kelle juhatusel on nemad Kristust nõnda hüüdnud? Püha Waimu juhatusel.

Kes wastas kõige apostlite nimel, kui Jesus neilt küsis, kelleks nemad Teda ütlewad? Siis wastas Simon Peetrus kõige apostlite nimel. Mis wastas Simon Peetrus Jesuse küsimuse peale? Ta wastas: Sina oled Kristus, Jumala Poeg. Kelle awaldamise läbi ütles Jesus Peetrust seda tunnistawat? Taewase Issa awaldamise läbi.

Kelleks on siis ta apostlid Jesust tunnistanud? Jumala Pojaks.

Kokku: Kes on Kristust Jumala Pojaks ja seega Issandaks ja Jumalaks tunnistanud? Prohwetid ja apostlid. Kelle tunnistus on see, sest et need kõik on rääkinud, juhata tud Pühast Waimust? See on Püha Waimu tunnistus. Kelle kohta käib see mitmekordne tunnistus ühte? Jesuse kohta.

Uga peale Püha Waimu tunnistuse, mis prohwetid ja apostlid kuulutanud, on Jesusel weel tõist tunnistajat. Kuidas kuulis ristija

Joannes healt taewast rääkiwad, kui ta Jesuse Jordani jõe sees sai ristitud? Siis kuulis ristija Joannes healt taewast rääkiwat: „See-
„sinane on minu armas Poeg, kellest mul hea meel on“. Kes andis
Jesusele selle tunnistuse? Sumal Issa. Millal on Issa töist korda
Jesusest sedasama tunnistanud? Kui Jesus ühe mäe peal Kalilea
maal muudeti. Kes kuulsiwad seal seda Issa tunnistust taewast?
Jesuse apostlid Peetrus, Jakobus ja Joannes.

Millal on Jesus kolmandat korda Issa käest tunnistuse saanud
otse lausa taewast? Kui Jesus enne wiimast paasat wiimane kord
Sumala tojas oli. Kes kuulsiwad seal seda healt taewast? Kõik
rahwas, kes seal forral parajaste templis oliwad.

Kokku: Kes on nüüd Jesusele kolm korda taewast lausalt healel
tunnistust annud, et Ta Sumala Poeg on? Sumal Issa ise.

Millega on Sumal Issa seda ka töeks teinud ja üles näitanud,
et Jesus Tema armas Poeg on, kellest Temal hea meel? Sellega,
et Ta Jesuse oma auu läbi furnust on üles äratanud ja oma parama
käele taewa ülendanud. Millal saab see kõigele ilmale nähtawale
tulema, et Sumal ka kõik waenlasti Ta jalgealuseks järjeks on pan-
nud? Siis, kui Jesus tuleb kohut mõistma elawate ja furnute
peale.

Kokku: Kelleks on siis Sumal Issa ja Püha Waim sedasama
Jesust tunnistanud, seda Juda-rahwas käsiksiwad risti lüüa? Su-
mala Pojats.

Uga mis on siis Jesus ise enesest tunnistanud, et kelle Poeg
Ta on? Jesus ise on enesest sedasama tunnistanud, et Ta Sumala
Poeg on.

Millal on Jesus seda esimene kord tähendamise sõna wiisil
ütelnud? Kui ta oma emale Sumala tojas ütles: „Eks teie ei tead-
„nud, et ma ses vean olema, mis mu Issa päralt on?“ Kui wana
oli Jesus siis? Siis oli ta kahetõistkümnene aastane. Millal on
Jesus töist korda Sumala koda jällegi oma Issa tojaks ütelnud ja
seega ise ennast Sumala Pojats tähendanud? Kui Tema esimene
kord Sumala koda puhastas. Kelleks on Jesus taewa ja maa Iss-
sandat hüüdnud, kui Ta oma jüngerite kuuldes palwet tegi? Omaks
Issaks.

Millega on Jesus ka Juda-rahwa suure kohtu ees seda tinni-
tanud, et Tema tõe poolest on Kristus, Sumala Poeg? Seda on

Tema püha wandega kinnitanud. Mis otsuse mõistis suur kohus see peale? Et Jeesus Jumalat olla teutanud, ja et Ta sellepärast surma väärt on. Aga kuidas on Jeesus ka veel hinge heitmisel risti peal Jumalat suure healega kiskendades hüüdnud? „Issa, minu kätte annan ma oma waimu.“

Waatagem nüüd weel kord dieti seda Jeesust Naatsaretist, kes risti löödud, ja mõistkem nüüd ära, kes Tema dieti on! Tema on Jumala Poeg, kellest Issal hea meel on. Kes on need tunnistajad, kes meile seda kinnitawad, et see tõeste tõsi on? Need tunnistajad on Jeesus ise, Jumal Issa, ja Püha Waim.

Kokku: Selle kolmefordse tunnistuse põhjal, mis Jeesus ise, mis Temast Jumal Issa, ja mis Püha Waim Temast on tunnistatud, seisab risti-kogudus, kui ta lauldes üles tunnistab:

(LNR. 102, 1.):

„See, kes on Jumala Poeg tõest,
 On surnud meie patu eest
 Ja oma vere walanud;
 Sest oleme kõik peastetud
 Ja saanud wabaks surma wäest,
 Ka patu, põrgu hana käest.“

ehk Nr. 69, 4; 88, 3; j. t. l.

ehk Tart. L. R. Nr. 162, 1:

○ Krist, kes ainus olet
 Jummal Poig igawest,
 Sa Issa jäst tulet,
 Kui kiri ütley sest.“

Seda mööda tunnistab ka igauks usklik risti-inimene meie katelismuse sõnadega üles: „Mina usun, et Jeesus Kristus on tõsine Jumal, kes Issast igawest sündinud.“

Kokkuvõte: a) LNR. 368, 3:

„Jumal oled Sa,
 Inimene ka;“

(Tart. LNR. 146, 3.)

Tähendus: Pärast seda kui Jumala Poeg on inimeseks saanud, ei jäta Ta oma inimese olemist mitte enam maha, waid jääb igaweseks ajaks „ka Inimese pojaks.“ Kui Inimese poeg on Tema

surmast tõusnud, kui Inimese poeg taewa läinud, kui Inimese poeg tuleb Tema ka wiimsel päewal kohut mõistma.

LMr. 113, 2—5. (Lart. L. R. Nr. 84, 2. 3. 8.)

b) „Mina usun, et Jeesus Kristus on tõsine Jumal, kes Issast igawest sündinud, ning ka tõsine inimene, kes neitsist Mariast ilmale toodud“. (Koor.)

3. Jeesus Naatsaretist, kes Jumala Poeg ja ka Ta weti poeg, on meie Issand.

Kal. 4, 4: „Aga kui aeg täis sai, lähtas Jumal oma Poja, et Ta pidi naesest sündima ja kásu alla saama.“

Wilipp. 2, 6. 7: „Tema ei arwanud seda saagiks, et Tema Jumalaga ühesugune oli; waid alandas ise-ennast ja wöttis sulase nágu enesele ja sai inimeste sarnaseks.“

Wilipp. 2, 8: „Ja Tema alandas ise-ennast ja sai sõnawõtituks surmani, pealegi ristil surmani.“

Wilipp. 2, 9—11: „Seepärast on ka Jumal Teda wága ülendanud ja on Temale annud ühe nime, mis üle kõige nime on, — et Jeesuse nimel kõik nende põlwed peawad endid nitutama, kes taewas, ja maa peal, ja maa all on; ja kõikide keel peab üles tunnistama, et Jeesus Kristus on Issand Jumala Issa auuks.“

Seletus: Lugu ei ole mitte nõnda, nagu oleks Jeesus, Maria poeg, Jumalaks saanud, waid wastupidi: Jumala ainusündinud Poeg on inimeseks saanud. Tema on ennast ise alandanud, aga Jumal Issa on Teda pärast seda jälle ülendanud, nõnda kui ka apostel Peetrus Neli-pühi jutluses ütles (Apostl. teg. r. 2, 36): „Seepärast olgu nüüd kõige Israeli sugule õieti teada, et Jumal Teda Issandaks ja Kristuseks on teinud, seda sinast Jeesust, teda teie olete ristil lõõnud.“

Seepärast tunnistab ka ristilõgudus üles tõise õpetuse sõnadega: „Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja, meie Issanda sisse.“

Kokku: Kes on Jeesus Naatsaretist sulle? Jeesus Naatsaretist on minu Issand.

Kokkuwõtjad küsimused: 1) Kes on Lunastaja?

2. Mis tähendawad Tema kaks nime „Jeesus“ ning „Kristus“?

3. Kes on Tema, kellel nii suured nimed kanda on?

(Tema on tõsine Jumal ning ka tõsine inimene ja meie Issand.)

4. Kuidas tunnistab usklik risti-inimene seda enese kohta üles?
 „Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, kes
 „Issast igaweste sündinud, ning ka tõsine inimene, kes
 „neitsist Mariast ilmale toodud, minu Issand on.“ —
 (Koor.)

II. Lunnastaja tööft.

A. Kuidas on Jeesus Kristus sinu Issandaks
 saanud?

1. Risti löödud Kristus.

a) Tema ilmasüüta surm

b) ja ilmasüüta kannatamine

saab piibli loust meele tuletatud, siis selle sõnaga totku wõetud, mis
 apostel Paulus kirjutab 2. Kor. 5, 21: „Sest Tema on Teda, kes
 ühestki patust ei teadnud, meie eest patu ohwriks teinud, et meie pidime
 Jumala õiguseks saama Tema sees.“

d) Tema püha kalliks weri (waata alama astme seletus).

Joan. 6w. 1, 29: „Waata, see on Jumala Tall, kes maa=
 ilma pattu ära kannab.“

L.:R. Nr. 79 (Tart. L.:R. Nr. 55):

Oh süüta tall, oh Jeesus!

Sind risti küljes surmati,

Suur oli sinu kannatus,

Oh sind küll turjast põlati.

Kõit patud sina kandsid,

Sind ennast peastjaks andsid,

Meil' anna armu, oh Jeesus!

2. Patune inimene.

a) Surmale „hukka mõistetud“.

1. Mos. 3, 19: „Dma pale higi sees pead sa leiba sööma,
 seni kui sa jälle mullaks saad; sest sestamast oled sa wõetud.
 Sest sina oled põrm ja pead jälle põrmuks saama.“

b) Jumalast „ära kadunud“.

1. Mos. 3, 8: „Ja nemad kuulsid Jehowa Jumala heale, mis
 fenna ja tenna käis rohuaias, kui päew wiluks sai, ja Adam ja
 tema naene pugesid Jehowa Jumala pale eest test rohu=
 aia puude seffa.“

d) Kurati meelewalla alla sattunud.

Ev. s. 2, 3: „Ja olime sündimise poolest wiha lapsed nõnda kui kõisedki.

L. N. Nr. 91, 2: „Ei olnud ilmas üffigi,
Kes jõudis surma wõita,
Kõik seda tegi patu süü,
Ei olnud waga leida.
Sest tuli surm nii kermeste
Ja meelewõid sai temale,
Ta pidas meid kõik wangis.“

(Tart. L. N. Nr. 69, 2.)

Kokku: Igaüks patune inimene on „ärakadunud ja hukkamõistetud inimene“, — kes patu läbi Jumalast lahti („ärsunnitu“)*, Jumala wiha alla sattunud, surmaga wõlgu ja kurati meelewalla alla antud.

3. Snnistuse korda saatmine. (Joan. Ev. 3, 16)
1. Joh. 3, 8: „Seks on Jumala Poeg awalikuts saanud, et Tema kurati teud pidi ära rikkuma.“

a. „Kristus on mind ärakadunud ja hukkamõistetud inimest **lunastanud kurati wäest.**“

aa. Tema on minu süü wõlgu wõla maksnud (Joan. Ev. 1, 29; 2. Kor. 5, 21.);

bb. Tema on Jumala wiha kustutanud ja mind Issaga ära **lepitanud.** (Luf. 23, 24: „Issa, anna neile andeks, sest nemad ei tea mitte, mis nemad tewad.“)

Kokku: 2. Kor. 5, 19: „Jumal oli Kristusse sees ja lepitask maailma ise enesega ära.“

1. Joan. 2, 2: „Ja Tema on äralepitamine meie pattude eest; aga mitte ükspäinis meie, waid ka kõige maailma pattude eest.“

Tart. L. N. Nr. 215, 3.

„Ma ole Gõsäl' leppitet,
Mo wõlg om ära ristutet,

Täheendus: Tartu keeli käiwad sõnad natuke tõist wiisi: „kes minno ärakadonut nink ärärsunnitut inemist“; sest Lutherus on kirjutanud: „verdammten Menschen“. Wägisi Jumalast ära lüütatud (Edeni aiaft wälja saadetud 1. Moos. 3, 23), on inimene ka „hukka mõistetud“.

Mink Jesu weren mina saa
 Its õigust kätte lõpmata."

Ebr. 2, 14. 15: „Et nüüd lapsukesed liha ja were osalised on, otse nõnda on Tema ka ise sest osa saanud, et Ta pidi surma läbi selle väge, kell surma üle võimust oli, see on kurati, ära kautama, — ja lepitades ära peastma neid, kes surma kartuse pärast kõige elu aja sulase põlves olid.“

L. N. Nr. 273, 6:

„Ma tean: kurat ise ka
 Näeb, et ta käest õigusega
 Kõik inimesed lahti saand,
 Et Jesus wangid lunnastand.“

dd. Nõnda on Kristus kurati wäe lõpetanud.

b. Kristus on mind ic. „**õstnud surmast.**“

Minu lunastamise tarbeks on Tema minu wõla tasumiseks ise oma elu annud.

Jes. 53, 7: „Wõlg on takka aetud Tema käest“; ja salm 8: „Ta on ära leigatud elawate maa pealt minu rahwa üleastmise pärast ja see nuhtluse pärast, mis neile pidi saama.“

L. N. Nr. 235, 1:

„Oh kuningas, kes elu jätsid
 Kõll oma rahwa elu eest;
 Ja meile armust appi tõtsid:
 Sind kiidame kõik südamest!
 Meid oled peastnud surma käest,
 Ja elu saatnud were wäest.“

(Lart. L. N. Nr. 186, 1.)

d. Kristus on mind ic. „**peastnud kõigest patust.**“

1. Jo an. 1, 7^b: „Jesuse Kristuse, Tema Poja, weri teeb meid puhtaks kõigest patust.“

Jo an. Ew. 8, 36: „Kui nüüd Poeg teid wabaks teeb, siis olete teie õieti wabad.“

L. N. Nr. 102, 1 (waata lehek. 67).

Lart. L. N. Nr. 73, 1:

„See Jumala Poig Jesus Krist
 Om koolnu meie patu eest

Nink oma were walanu ;
 See läbi olem' pãstetu,
 Et wabas saime surma wãest
 Nink patu, põrguhawwa kãest."

Kõikwõte: „Jesús Kristus on mind äratadunud ja hukkamõis-
 tetud inimest lunastanud, ostanud ja peastnud kõigest patust,
 surmast ja kurati wãest."

L.=R. Nr. 74, 4:

„Mis iial sina tegid,
 Et sind nii waewati?
 Mis sina kurja nägid,
 Se on mu patu süü.
 Dh heida armu peale
 Ja ära nuhtle Sa,
 Dh jäta wiha jälle,
 Et sinu heldust näen."

(Tart. L.=R. Nr. 54, 4.)

e. „Ei mitte kulla ega hõbedaga."

Waata alama klassi seletus: lehekülg

1. Peetr. 1, 18. 19: „Ja teie teate, et teie ei ole kaduwate
 asjadega, ei hõbedaga ega kullaga lunastud teie tühjast elust, mis
 teie olete wanemist õppinud; waid Kristuse, kui ühe ilmawigata
 ja puhta talle, kallimerega."

L.=R. Nr. 301, 1:

„Ülem preester, kes sa tõest
 Ennast ohwrinud mu eest,
 Anna, et sa minu süda
 Wõiks weel siin su ohwriks saada."

(Tart. L.=R. Nr. 308, 1.)

Kõikwõte: „Jesús Kristus on mind äratadunud ja
 hukkamõistetud inimest lunastanud, ostanud ja peastnud
 kõigest patust, surmast ja kurati wãest, ei mitte kulla
 ega hõbedaga, waid oma püha kallimerega ja oma ilma-
 süüta kannatamise ja surmaga."

Nõnda on tema minu Issandaks saanud.

Kokkuvõtjad küsimused :

I. Kes on Jeesus Kristus

1. ise oma tahe sündimise poolest?
2. sulle?

II. Kuidas on Tema sinu Issandaks saanud?

1. Kes olid sina ilma Kristuseta?
2. Mis on Kristus sinule teinud?
3. Misga ei ole Tema seda mitte forda saanud, vaid misga küll?
4. Kelleks on Tema sinule seega saanud?

Kokku: Kuidas tunnistab usklik ristiniimene seda meie katehismuse sõnadega enese kohta üles?

(Lutheruse seletuse sõnad: „Mina usun, et Jeesus Kristus . . . surmaga.“)

B. Mis tarvis on Tema seda teinud?

1. Lüt. 2, 14. — Jeesus on meid lunastanud, ostnud, peastanud, et ta meid pidi „puhastama enesele ise-rahwaks.“ Sell „ise-rahwal“ on Jeesus Kristus ise peremees, walitseja, kuningas, kuna nemad Tema alamad, Tema rigi-rahwas on, kes „usin on hea tööle.“

Kokku: „Et mina Tema oma pidin olema.“

2. Jo an. Ev. 14, 19^d.

Jo an. Ev. 12, 26: „Kui keegi mind teenib, see käigu minu järel, ja kus mina olen, seal peab minu teener ka olema; ja kes mind teenib, seda tahab minu Issa auustada.“

Kokku: Mis tarvis peab sina Tema oma olema? See tarvis, et mina „Tema riigis Tema all pean elama ja Teda teenima.“

3. Siin saagu nüüd weel furd meele tuletatud, mis A, 2 (lehek. 70) patuse inimese loust sai õpitud: Kes pattu teenib, see on õigusest lahti; ta peab kui rojastuse ja ülekohtu ori kõige eluaja surma kartuse pärast julase põlweks olema, ja kurati meelewalla oll patu palka oodates igawese hukatuse piina ka juba maa pealse elu wiletsuses ette maitsema. Selle wastu nüüd saagu filmade ette seatud, mis lugu sellega on, kes Kristuse omaks ja Tema riigi alamaks ja nõnda Jumala orjaks on saanud: Patust lahti on tal

oma kasu, et ta pühaks saab, ja ots on igawene elu ja igawene õnsus.

Rom. 14, 17. 18: „Sest Jumala riik ep ole mitte roog ega joomaeg, waid õigus ja rahu ja rõõm Püha Waimu sees. Sest kes neis asjus Kristust teenib, see on Jumala meele pärast, ja kõlbab inimeste meelest.“

Patu igawese süü wastu on siin igawene õigus, surma igawese kartuse wastu on siin igawene wagadus, hinge igawese piina wastu on siin täielik, igawene hinge rõõm ehk igawene õnsus.

Seepärast käsib apostel Paulus kõit risti-rahwast Issa tänada, (Kol. 1, 13:) „kes meid on ära peastnud pimeduse wõimusest ja on meid saatnud oma armsa Poja kuningriiki.“ Ja seepärast laulab ta risti-õgudus L.=N. Nr. 9, 2:

„Ta on üks õige abimees,
Suur tasandus on Tema sees;
Ta kroon on selge pühadus,
Ta walitsus on halastus.
Ta kõit mu häda lõpetab
Ja minu südant rõõmustab.
Au olgo Pojale,
Mu helde peastjale!“

(Lart. L.=N. Nr. 4, 2.)

Kokku: Kuidas pead Kristust Tema riigis teenima?

„Mina pean Tema riigis Tema all elama igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses.“

Kokkuwõte. Mis tarwis on Jesus Kristus sind ärakadunud ja hullamõistetud inimest lunastanud, õstnud ja peastnud kõigest pattust, surmast ja kurati wäest?

Seda on Jesus Kristus „see tarwis“ teinud, „et mina Tema oma pidin olema, Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses.“

D. Mis on sest kasu?

1. Kal. 3, 29: „Aga kui teie Kristuse pärast olete, siis olete teie ka Abraami sugu, ja pärijad tõutuse järele.“

Rom. 8, 17: „Oleme meie nüüd lapsed, siis oleme meie ka

pärijad, nii heasti Jumala pärijad, kui Kristusega pärijad, kui meie Lemaga kannatame, et meie Lemaga auu sisse saame."

Kokku: Meie peame Kristuse auu osaliseks saama.

2. **Millal ja kuidas wiisi** peab see sündima?

Joan. Ev. 11, 25. 26; Kol. 3, 4: „Kui Kristus, meie elu, awalikuks saab, siis peate ka teie Lemaga auu sees awalikuks saama."

Wilipp. 3, 20. 21: „Sest meie elu on taewas, kust meie ka ootame Dnnistegijat, Issandat Jesust Kristust, — kes meie alwa ihu tahab muuta, et see Tema äraseletatud ihu sarnatseks peab saama, seda wäge mööda, misga Tema ka kõik asjad wõib enese alla heita."

L.Nr. 106, 12: „Etis kõik minu ihu liikmed,

Mis siin muldas mädawad
Ja on ilmas hädalised,
Suures auus elawad;
Kristus teeb neid patust selgeks,
Paistma suure rõõmuga
Nii kui päew ja tähed ta,
Dma ihu aruliseks.
Püha ingli seltsiga
Risti-rahwas rõõmusta!"

(Tart. L.-N. Nr. 78, 5. 8.)

Tart. L.-N. Nr. 47, 15:

„Kui ma saa näta, Issand, sinu trooni,
Nink minu pää saap kandma awoo-trooni,
Eis taha mina sino nimme kõrgeft
Iks kitta järjeft."

L.-N. Nr. 468, 9:

„Minu hing, oh ole rõõmus,
Unusta kõik wiletsust;
Sest find kutsub Issand Kristus
Ära häda oru seest.
Lema auu ja rõõmu sa
Pead tundma lõpmata,
Inglitega Leda kiitma,
Igapeweste wõitu saama."

(Tart. L.-N. 369, 10.)

Kokku: Kristus tuleb wiimsel päewal oma lunastatuid oma igawese auu riiki wõtma.

3. Mille peal seisab seesinane meie lootus?

1. Kor. 15, 20: „Aga nüüd on Kristus surnuist üles äratatud ja on esimeseks saanud nende seas, kes on läinud magama.“

Matt. 28, 18: „Ja Jesus tuli nende juure ja rääkis neile ja ütles: Minule on antud kõik meelewalg taewas ja maa peal.“

Mark. 16, 19: „Ja Issand, kui Ta nendega sai rääkinud, wõeti üles taewa, ja istub Jumala paramal pool.“

LNR. 91, 1:

„Kristus on meie patu eest
Küll surma wangiks saanud,
Ja üles tõusnud surma käest
Ja meile elu toonud;
Siis peame nüüd rõõmuga
Sest Jumalat kõik tänama
Ja laulma: Halleluja, Halleluja!“

(Lart. LNR. 69, 1.)

Kokku: Seesinane meie lootus seisab selle peal, et Kristus ise „surmast on üles tõusnud, elab ja walitseb igaweste.“

Kokkuvõte: Mis on meil sellest loota, et meie Kristuse omad oleme ja tema riigis Tema all elame ja Teda teenime?

Sellest on meil loota, et otse nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste, nõnda saame meie ka surmast ülestõusma ja Temaga igaweste elama ja walitsema.

Mille peal seisab seesama meie lootus? See seisab Kristuse ülendamise põlwe peal.

Kuidas tunnistab nüüd usklik risti-inimene meie katekismuse sõnadega üles, et mis tarwis Jesus Kristus tema Issandaks on saanud? Jesus Kristus on minu Issandaks saanud „see tarwis, et mina Tema oma pidin olema, Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses, nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste.“ — (Koor).

III. Lõpetus.

Selle sõnaga: „See on tõeste tõsi“ kinnitan mina lõpetas,

a) et see usu-õpetus Luuastajast ja Tema tõöst ning Tema töö kasust tõeste tõsi on;

b) et mina seda tõsise uskumisega olen omais võtnud ja kõigest südamest üles tunnistatan, nõnda kui terve ristilõgudus seda usub ja üles tunnistab.

D. Ülem aste.

Tähendus. Mõistlikul koolmeistril saab sellest küll, kui ülemaste astme jauts üksnes seal kohal püha kirja tunnistused ja laulu salmid juure lihtatakse, kus laiendamine seda tarvitab, ja kui muidu aga kawa selgete teeb, mis mõtete juhatusel ülemaste astme lastega, kes ommeti ju Lutheruse seletuse sõnad peast oskavad lugeda, seda tõst õpetust tuleb korrata. Ärgu arwagu ka, et kõik püha kirja tunnistusi, mis stia üles on pandud, tuleb laste püha õpetada. Aga küll olgu püha kiri ja laulu-raamat alati käsil, ja lapsed õppigu ise sealt järele lugema, mis seda õpetust seletab ja põhjendab. Püha õppida on üksnes neid püha-kirja tunnistusi ja laulu salmisid, mis soredama kirjaga trükitud.

I. Luuastajast.

A. Tema nimed:

1. Jeesus

a) millal pandud?

b) Mis see tähendab?

2. Kristus

a) mis see tähendab?

b) mist saadik Tema on „Kristus“?

B. Tema olemine:

1. Jeesus Naatsaretist, Juda rahwa kuningas.

a) Maria poeg

b) Daweti poeg.

d) Snimese poeg.

Kõlku: Sumala sulane, (Jesaja 53, 2—12 loetakse.)

2. Jeesus Naatsaretist, Daweti „Issand“.

a) Püha Waimu tunnistus

1. Wana seaduse prohwetite läbi,
  2. Uue seaduse apostlite läbi.
- b) Sumala Issa tunnistus
1. lausa sõnaga
  2. tegudega,
- d) Jesuse oma tunnistus
1. tegudega ja sõnadega,
  2. palwe tegemises,
  3. püha wandega.

Kokku: Sumala Poeg. (Lart. L. N. Nr. 162, 1.)

3. Jesus Naatsaretist on „Immanuel“, see on: „Sumal meiega.“ (Jes. 7, 14. ja Matt. 1, 23.)

a) Kuidas on Tema seks saanud? Kal. 4, 4; Bilipp. 2, 5—8.

b) Mille tarbeks oli seda waja?

Law. I. r. 49, 8. 9: „Ütski ei wõi mitte wenda lunastada, ega Sumalale lunastamise hinda tema eest anda. Ja nende lunastamine on nii kallis, et see peab maha jääma igaweste.“

Mark. 8, 37: „Eh mis lunastamise hinda wõib inimene anda oma hinge eest?“

Arutamine: 1. „Patu palk on surm“ (Rom. 6, 23). Kui patune inimene fiiski weel surmast peab peasema, siis see ei wõi tõist wiisi sündida, kuid aga patu lepitamise läbi. Seks on Sumal wana seaduse ajaks ohwrid käskinud tappa (3. Mosese r. 17, 11: „Sest liha hing on were sees, ja ma olen seda teile annud altari peale, teie hingede eest äralepitamist teha; sest weri on see, mis hinge eest äralepitamist teeb.“), sest „ilma were walamata ei sünni andeksandmine“ (Hebr. 9, 22). Aga elajate weri ei maksa inimese hinge, sest et elajas ei ole inimese wääriline. Patuse inimese hing ei wõi tõist wiisi kuid aga ilmafüüta inimese werrega äralepitatud saada („hing hinge eest“ 5. Mos. 19, 21).

Kokku: Kes patuse inimese hinge tahab lunastada, see peab ise ilma patuta inimene olema ja oma hinge tõise eest lunastamise hinnaks andma.

2. Aga ei ühelgi inimesel ei ole meelewalda, oma elu ise ära anda; pealegi ei maksa ühe ainsa inimese elu mitte terve maailma elu. Seepärast peab see, kes terve maailma elu eest oma elu lunas-

tamise hinnats tahab anda, seesugune olema, kelle elu terve maailma elu üles kaalub ja kelle ka meelevald on, ise oma elu anda. Oma elu ei või anda kuid aga See, kellel elu ise-eneise sees; ja maailma elu ei kaalu üles, kuid aga Selle elu, „kes enne kõik looma on sündinud.“ (Kol. 1, 15.)

Kokku: Kes patuse maailma lunastamise hinda tahab maksta, see peab tõeste Jumal olema, kellel elu enese sees on (Joan. Ev. 5, 26.), ja kellel ka „meelevald on, seda jätta, ja meelevald, seda „jälle võtta.“ (Joan. Ev. 10, 18.)

Kokkuvõte: Sedasugust lunastajat ongi meil vaja, kes tõeste püha ja ilma süüta inimene ja ka ühtlasi tõeste ise igavene Jumal on.

4. Jeesus Naatsaretist, kes tõe poolest „Immanuel,“ on „Jeesand.“

a) Rom. 14, 9: „Sest kes on Kristus ka surnud, ja üles tõusnud ja jälle elavaks saanud, et Tema nii heasti surnute kui elavate üle pidi Jeesand olema.“

Wilipp. 2, 9—11.

b) Tema on „meie Jeesand.“

Kokku: Jeesus Naatsaretist on „minu Jeesand.“

Kokkuvõte: Jeesus Kristus on Jumala Poeg, kes Jeesast igaveste sündinud, ja inimese poeg, kes neitsist Mariast ilma toodud, see Jumala sulane, kes Immanuel. Tema on maailma Lunastaja, Tema on minu Jeesand.

II. Lunastaja tööst.

A. Kuidas on Tema minu Jeesandaks saanud?

1. Kristi löödud Jeesus.

a. 1. Peetr. 2, 24: „Kes meie patud ise on kannud omas ihus üles puu peale, et meie pidime patust ära saama ja õigusele elama, kelle vermede läbi teie olete terveks saanud.“

b. Ebr. 9, 13. 14: „Sest kui härgade ja sikkude veri ja lehma tuhk, mis nende peale, kes rojaseks saanud, riputakse, pühaks teeb liha puhastuseks: kui palju enam Kristuse veri, kes igavese Waimu läbi ennaft ise ilma wigata Jumalale on ohvrinud, puhastab teie südame tunnistuse surnuist teggudest, elawat Jumalat teenima.“

Kokku: Jeesus on Jumala talle, aga Tema on ka ühtlasi ise see ülem preester, kes ühe ohwriga on täiesti korda saatnud igawest lepitamist.

2. Patune inimene.

EWes. 2, 3; Hebr. 2, 14. 15; 1. Joan. 3, 8.

(Waata festm. klassi kawa lehef. 69. 70.)

3. Mis on Jeesus Kristus sinule head teinud?

a) Luk. 23, 34; Kol. 2, 14: „Ja on ära kustutanud see wõlakirja seadmiste sees, mis meie wastu oli; ja seda on Tema wahelt ära wõtnud ja on seda risti külge lõõnud.“

L.-R. Nr. 135, 3:

„Oh Jeesus, Snnistegija,
Kes Issast tulid taewast,
Meid tahksid sina lepita
Ja peasta ära waewast.
Ma palun kõigest südamest
Sind, kallist waga tallekest,
Oh! anna meile armu!

(Tart. L.-R. Nr. 106, 3.)

Kokku: Ta on Jumala wiha waigistanud.

b) Kol. 2, 15: „Ja on paljaks riisunud würestiriigid ja walad, ja on neid awalikult ette toonud, ja on neist ärawõitmise rõõmu teinud risti läbi.“

Rom. 8, 33. 34: „Kes wõib nende peale süüd tõsta, kes Jumala ärawalitjetud on? Jumal on see, kes õigeks teeb. Kes on, kes wõib hukka mõista? Kristus on see, kes surnud, ja mis weel enam, kes ka üles äratatud, kes ka on Jumala paramal käel, kes ka meie eest palub.“

Kokku: Tema on kurati meelewalla lõpetanud (ramastanud).

d) 1. Kor. 15, 54. 55 ja 57: „Surm on ära neeldud wõimuse sisse. Surm, kus on sinu astel? Põrguhaud, kus on sinu wõimus? „Aga tänu Jumalale, kes meile wõimust annab meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi.“

Kokku: Tema on surma ära wõitnud.

e) 1. Joan. 1, 7^b. Joan. EW. 8, 36. Kal. 5, 1: „Seiske

nüüd ses wabaduses, misga Kristus meid on wabaks teinud, ja ärge laske endid mitte jälle sulase itkesse panna."

Kokku: Tema on meid kõigest patust puhastanud ja wabastanud.

Kokkuvõte: Kol. 1, 19. 20. 21: „Sest on Issa hea meel olnud, et kõik Jumala täius Tema sees pidi elama, — ja et Issa Tema läbi kõik pidi ära lepitama Tema enesele, olgu see, mis maa peal, ehk mis taewas on, kui ta oli rahu teinud Tema risti were läbi. Ja Tema on teid, kes teie ennemuiste, kurja tegude peale mõteldes, wõõrad ja waenlased olite, nüüd ka ära lepitanud oma liha ihus surma läbbi.“

4. Misga on Kristus seda korda saatnud?

a) Ei mitte kulla ega hõbedaga,

b) waid oma püha talli werega ja oma ilmasüüta kannatamise ja surmaga.

Kokku: Ebr. 9, 11. 12: „Aga Kristus on tulnud, kui tulewate hea asjade ülem preester, ja suremast ja täiemast telgist läbi, mis ei ole kättega tehtud, see on: mis ei ole seda wiisi ehitud (kui wana seaduse ehk „esimene“ tell), — Ja ei mitte siltude ega wasikate were läbi, waid oma were läbi on Tema üks kord sinna püha paiga sisse läinud, ja igawest äralunastamist leidnud.“

L.-R. Nr. 301, 1. (Tart. L.-R. Nr. 308, 1.)

Kokkuvõte: Jeesus Kristus on minu ülemaks preestriks saanud, kes mind Jumalale on ära lepitanud, ja minu kuningaks, kes mind pimeduse waimusest on ära peastnud.

L.-R. Nr. 235, 1; ja 2 salm:

„Sind on mu süda waimus leidnud
Sealt Kolgatalt, kus mina ka
Su haawust olen selgest' tunnud,
Et Sa mind peastnud werega.
Mu eest Sa surid heldeste,
Et ma küll weel su waenlane.“

(Tart. L.-R. Nr. 186, 1. 2.)

B. Mille tarwis on tema nõnda wiisi sinu Issandaks saanud?

1. „See tarwis, et mina Tema oma pidin olema;“
L.-R. Nr. 235, 3:

„Ma südame nüüd Sulle annan,
Su süda lõhkes minu eest!
Sind südames ma ikka kannan,
Ja luban Sulle südamest
Su lipu all, mu kuningas,
Ka ikka läia wõitlemas.“

(Tart. L.-R. 186, 3.)

a) „Tema riigis Tema all elama,“

b) „Teda teenima

igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses.“

2. Mat. 4, 5: „Et Tema neid, kes kaisu al! olid, pidi ära lunastama, et meie pidime laste õiguse saama.“
See tarwis, et mina Sumala lapses ja Kristuse kaaspärijats pidin saama.

Joan. 14, 2, 3: „Minu Issa majas on mitu eluaset. Kui see nõnda ep oleks, siis ütleksin mina teile: Ma lähen teile aset walmistama. Ja kui ma saan läinud ja teile aset walmistanud, siis tulen mina jälle, ja tahan teid enese juure wõtta, et teie ka olete, kus mina olen.“

D. Lunastatuide lootus.

1. Mis on sull sellest lootat?

Joan. 16, 33: „Seda olen mina teile rääkinud, et teil minu sees rahu oleks. Maailmas on teil ahastust; aga olge julged, mina olen maailma ära wõitnud.“

2. Teis. 2, 14: „Seks on Tema teid kutsnud meie Ewangeliumi läbi, et teie meie Issanda Jესuse Kristuse auu pidite kätte saama.“

1. Peetr. 1, 3—9: „Kõidetud olgu Sumal ja meie Issanda Jესuse Kristuse Issa, kes oma suure halastuse pärast meid uuesti on sünnitanud elawa lootusele Jესuse Kristuse ülestõusmise läbi surrust, (4) ühe pärandusele, mis ei wõi hukka minna, ega ära teutatud saada, ega ära närtsida, mis taewasse on tallele pandud meile, (5) teda Sumala wäes usu läbi hoitakse õnnistuseks, mis walmis

on, et see peab ilmuma wiimsel ajal, (6) millal teie wäga rõõmsad peate olema, kes teie nüüd pisut (kui see tarwis läheb) kurwad olete mõnesarnaste kiusatuste sees; (7) et teie usk, kui see saab läbitakstud, peab leitama palju ülema olemast, kui kuld, mis kaub, ja siiski tules läbi katsutakse, kiituseks ja auuks ja auustamiseks, kui Jeesus Kristus ilmub; (8) teda teie pole näinud ja siiski armastate, kelle fiske teie nüüd usute, ehk teie Teda nüüd mitte ei näe, ja olete wäga rõõmsad talli rõõmuga, mis üsksti ei wõi üles rääkida, (9) ja saate oma usu otša kätte, see on hingede õnsuse."

Kokku: Sellest on minul lootä, et ma Kristuse iga = wese auu osaliseks pean saama.

2. Millal on seda kätte saada?

Kol. 3, 4. Siis, kui Kristus tõisti korda taewast ilmub.

Ja kuidä wiisi peab see kätte tulema?

Wilip. 3, 20. 21. (Waata keskm. klassi kawa lehel. 75.)

L. = R. Nr. 181, 7:

„Arm! kes wõtab minu koha

Äratada haua seest:

Arm! kes annab mulle näha

Auu ja rõõmu igawest:

Arm! Sind ära walitsen,

Et su päralt ifta jäään.“

(Tart. L. = R. Nr. 145, 7.)

3. Mis peale põhjendad sina seda oma lootust?

Matt. 25, 46: „Ja needsinatsed lähewad igawesse walusse, aga õiged igawesse elusse.“

1. Peetr. 1, 13: „Seepärast walmistage oma meele niuded, olge kasiwad, ja lootke täiesti see armu peale, mis teile pakutakse Jeesuse Kristuse ilmutamise läbi.“

Seda põhjendan selle peale, et Jeesus Kristus on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste.

III. Lõpetus.

Kinnitamise sõnade waral wõib terve tõise õpetuse fisu kofku wõtta, kui küsitakse: „Mis on tõeste tõsi?“ Kõstus saagu järele seiswat kawa mööda arutatud:

See on tõeste tõsi,

A. et Jeesus Kristus on

1. Jumala Poeg }
 Jumala Tall } tõsine Jumal ning ka tõsine inimene.
 Jumala sulane }

2. Minu kuningas }
 Minu ülempreester }
 Minu õpetaja (prohvet) Matt. 23, 10: } minu Isand.
 „sest üks on teie õpetaja, Kristus.“ }

(L.-R. Nr. 284, 1—4 saab loetud.)

3. 1. Tim. 2, 5. 6: „Sest üks Jumal on, üks wahemees ka Jumala ja inimeste wahel, see inimene Kristus Jeesus, (6.) kes ennast ise on annud lunastamise hinnaks kõikide eest, et seda omal ajal pidi üles tunnistatama.“

Kokku: Jumala ja minu wahel **wahemees.**

B. Et Jeesus Kristus kui wahemees oma ristil surma ja oma ülestõusmise läbi

1. mind Jumalale ära on lepitanud,
2. mind pimeduse wõimusest ära peastnud,
3. mind oma riigi alamaks ja pärijaks teinud.

A ja B **kokku:** Jeesus Kristus on minu Onnistegija, kelle käest mina igawest elu ja õnust saan.

1. Joan. 2, 25: „Ja see on see tõutus, mis Tema ise meile on tõutanud, see elu, mis igawene on.“

D. Et mina seda kõigest südamest usun.

L.-R. Nr. 187, 1.

„Nüüd olen mina põhja leidnud,
 Mis minu ankrut kinnitab,
 Mo Jesu haawus, kes on heitnud
 Mu peale armu, mis mull' saab;
 See põhhi ikka kindlats jääb,
 Kui maa ja taewas hukka lääb.“

10. „See põhja peale jään nüüd mina,
 Ja kuni elan ilma peal.
 Ma arwan, teen ja mõtlen sinna,
 Üks liige kuni liigub teal.
 Küll igawest siis laulan ma:
 See halastus on põhjata.“

(Tart. L.-R. Nr. 223, 1. 9.)

Kokkuvõtteks :

L. N. Nr. 143, 2:

„Meie usume Jeesuse,
 Jumala ja inimese,
 Issa ainu Poja sisse,
 Kes õnnistust toob kõigile;
 Kes Mariast lapsukeseks
 Sündin'd, tõest inimeseks,
 Uus Pühast Waimust saadud,
 Meie heaks taewast tulnud,
 On surunud risti sambas tõest
 Ja tõusnud üles omaist wäest.“

(Lart. L. N. Nr. 105, 2.)

Kolmas õpetus: Pühitsemissest.

I. Tuhatajad tähendused.

1. Tunnistus-sõnad ei käi Tallina keeli katekismuses mitte nii selgeste põhjusõnadega ühte, kui Tartu keeli. „Sanctam Ecclesiam Catholicam, communionem Sanctorum“ on Lutherus tõlkinud: „eine heilige christliche Kirche, die Gemeinde der Heiligen“, ja Tartu keele ümberpaneja: „ütte pühä kristlikku kirikut, pühide kogudust“, — kuna Tallina keeli loeme: „üht pühä ristikogudust, pühade osasaamist.“ — Suba Lutherus pidi suures katekismuses laiemalt ära seletama, mis pärast tema neid Ladina keele sõnu nõnda on Saksa keele ümber pannud, ja kirjutab seal nõnda: „Siis ei tähenda see sõnakene „Kirche“ muud midagi, kui lihtsalt „kogu“, ja ei olegi päris Saksa keele, vaid Kreeka keele sõna (otsegu see sõna „ecclesia“ ta); sest need ütlevad seda oma keeli „kyria“, nagu ka Ladina keeli „curia“ üteldakse. Seepärast oleks päris Saksakeeli pidanud kõlama „christliche Gemeinde oder Sammlung“ (kristlik kogudus ehk kogu), ehk kõige paremine ja selgemine „eine heilige Christenheit.“ Nõnda ka sõna „communio“, mis kõigile juure on lisatud, ei pidanud mitte „Gemeinschaft“ (osasaamine), vaid „Gemeinde“ (kogudus) ümber pandama. Ja see ei ole muud kui seletaja sõna, mille waral pidi selgeks tehtama, mis „kristlik kirik“ tähendab. Selle asemele on meie rahwas, kes ei Ladina ega Saksa keelt ei oskanud, pannud „Gemeinschaft der Heiligen“; kuna ommeti ei üksti Saksa keel nõnda ei räägi ega aruta. Aga õigel Saksa keelel peaks üteldama „eine Gemeinde der Heiligen“ (pühade kogudus), see on niisugune kogudus, kus muud kedagi ei ole kuid aga pühad, ehk veel selgemine „eine heilige Gemeinde“ (pühä kogudus). Seda räägin mina selle tarwis, et neid sõnu „Gemeinschaft der Heiligen“ (pühade osasaamist) peaks mõistatama, sest et see on harjutuse pärast nii kõwaste kinnitatud, et waewalt jälle mõib wälja hiskuda, ja peab sedamaid effi-õpetus (Reherei) olema, kui üht sõna-sest muudetakse.“

a) Lutherus, nagu eesfeiswast seletusest näha, on meelega kirjutanud „christliche Kirche“; sest tema ei tahtnud Kristuse nime kirikust ehk kogudusest mitte kõrwale jätta. Nõndasamuti laidab tema ka neid, kes ei mõistnud õieti neid sõnu „communioem Sanctorum“ ümber panna, ja käsib nimelt nõnda tõlkida: „pühade kogudust.“ Ja wiimaks on tema ka weel filmade ette seadnud, et „pühade kogudus“ ei pea mitte kes teab mis paramat ja ülemat seltsi tähendama kui „kristlik kirik“, waid et seesama üks Kristuse kogudus nende kahe nimega tähendatakse, nõnda et tõine nimi tõist seletab.

b) Aga weel on meil tähele panna, et see sõnatene „eine“ ei seisa siin mitte arwusõna, waid sugusõna tähendusega; sest ka kõigewanemad Ladina ja Kreeka keele tunnistus-kirjad ei nimeta sell kohal mitte arwusõna „üks“. Siiski ei ole see mitte effiteele saatmine, kui meie omal Gesti keelel loeme „üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust“. Sest Kristus ei olegi enam kui ühte kogudust lubanud ehitada (Matt. 16, 18.), ei ole ka Püha Waim mitte enam kui ühte ainust risti-kogudust Neli-pühil põhjendanud, ei tea ka apostlid enam Kristuse kirikuid nimetada kuid aga üht ainust. Pealegi on Kristus ise (Joan. Ew. 10, 16) ütelnud, et „üks kari ja üks karjane“ peab olema, ja apostel Paulus seletab seda ka weel iseäranis Ewef. 4, 4—6.

Seda mööda tuleb neid tunnistus-sõnu nüüd nõnda lugeda:

„Mina usun Püha Waimu sisse, —

üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust.“

d) Saagu nüüd ka juba kohe siin nimetatud, et kats wiimast järku „liha ülestõusmist“ ja „igawest elu“ — tuleb ühes koos hoida. Lutherus kirjutab suures katetismuses: „Aga kui meie ära mädaneme, siis saab Tema (see on: Püha Waim) seda (see on: oma ametit ja tööd) ühel filmapilgul ära toimetama ja lõpetama, ja meid igaweste selle pühitsuse sees hoidma „kahe wiimse tüki läbi.“ „Aga et siin seisab „Auferstehung des Fleisches“ (liha ülestõusmine), see ei ole ka mitte heasti Saksa keeli üteldud. Sest kui meie Sakslased „Fleisch“ (liha) kuuleme, siis ei mõtle meie mitte kaugemale kui lihuni pooti; aga õigel Saksa keelel peaksite meie nõnda rääkima: „Auferstehung des Leibes oder Reichnam“ — (ihu ehk surnud keha ülestõusmine); siiski ei ole sest suurt wiga, kui aga neist sõnust õiget aru saame.“ —

e) Bandkem nüüd kolmandama õpetuse tunnistus-sõnu ka veel fisu poolest tähele! Siin saab esiteks pühitsejast räägitud, tõiseks tema tööst. Tema töö on kolmes järgus tähendatud: 1) kristliku kiriku ehitamine, 2) pattude andeksandmine, 3) surnute igawesse elusse saatmine. Võpe sõna „Amen“ ei ole mitte ükspäiniks kolmandama õpetuse kunitamiseks arvata, vaid seisab siin kõige kolme õpetuse jaoks, nõnda kui Lutherus seda ka iga õpetuse seletuse lõpul selgeks teeb nende sõnadega: „See on tõeste tõsi.“ Sellepärast peame meie seda „Amen“ ka ise-järguks arvama ja isepäinis veel terve tõise peatüki lõpul käfle wõtma.

Kõik seda, mis siia maale oleme tähele pannud, nüüd koftu wõttes ja meeles pidades saame neid kolmandama õpetuse tunnistus-sõnu siis nõnda lugema:

I. „Mina usun Püha Waimu sisse, —

II. „üht püha kristliku kirikut, pühade kogubust, —
„pattude andeksandmist, —
„liha ülestõusmist ja igawest elu.“ —

III. „Amen“.

2. Siin seiskem kord paigal ja waatagem tagasi! Nagu Lutherus püha kirja najal seletab, et „liha ülestõusmine“ wiimsel päewal peab tätte tulema, nõnda seab ka kolmandama õpetuse wiimne järt („igawene elu“) Jumala suurte armu-tegude lõpetuse meie filmade ette. Mis Püha Waim Neli-pühil Jerusalemmas on alganud, seda lõpetab Tema wiimsel päewal. Siis on nüüd Neli-pühi lugu, kristliku kiriku sündinud lugu, wiimse päewa wodataw lugu siia kolmandama õpetusele põhjaks wõetud, nõndagi, et igast loust selgeks saaks, mis Püha Waimu töö sihtmärk on. Aga Püha Waimu töö ei sibi majale kui Jesuse Kristuse töö („et mina Tema oma pidin olema, Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õnuses“), ega majale kui Jumala Issa armu-töö (loomises, ülespidamises ja walitsemises). Kolmainu Jumala armu-töö estimesest loomise päewast wiimseni maailma lõpetamise päewani sibi kõik selle ühe määrale, mis wiimaks ka täitsa peab tõeks saama: „Waata, Jumala tell on inimeste juures, ja Tema tahab nende juures kui telgi sees elada, ja nemad peawad Tema rahwas olema, ja Jumal ise tahab nendega olla, nende Jumal“ (Joan. ilm. 21, 3.). Mis Jumala Issa armu-nõuust ja armu-tööst oleme õppinud, seda oleme

mandama õpetuse tunnistus-sõnad ei wea mitte üht ainust sõnakest, mis Püha Waimu olemise seletamise tarwis juure oleks lisatud, see pärast ei lausu ka Lutherus selle asja poolest mitte poolt kui sõnakest; sest tema arvamise järele on juba pühitseja nimi „Püha Waim“ isegi täitsa ja küllalt seletamas, misjugune ehk kes seefama meie pühitsemise toimetaja on, nõnda kui tema suures katekismuses arutab: „Seda õpetust ei wõi mina paremine tema päris koha peale saata, kui et siin (nagu üteldud sai) pühitsemisest räägitakse, et selle õpetuse najal Püha Waim oma ammeti tööga saaks üllesnäidatud ja filmade ette seatud, nimelt, et Tema pühaks teeb. Sellepärast peame seisma selle sõna peal „Püha Waim,“ sest et see nii lühidelt arutab, et tõist paremat ei olegi saada. Sest pühaks kirjas räägitakse muidugi mitmesugusest waimust, nagu inimese waimust, taewalikust waimudest, ja kurjest waimudest. Aga Jumala Waim ainuüksi tutsutakse Pühaks Waimuks, see on, kes meid on pühitsenud ja weelgi pühitseb. Sest otsegu Issa tutsutakse Loojaks, Poeg Lunastajaks, nõnda peab ka Püha Waim oma töö pärast „pühitsejaks“ ehk „pühaks-tegijaks“ hüütama.“ — „Siis õpi nüüd sellest õpetusest selgemat aru saama. Kui küsitakse: Mis tahad sa nende sõnadega tähendada: „Mina usun Püha Waimu fiske“ —? — et sina siis mõistaksid kosta: Mina usun, et mind Püha Waim pühaks teeb, nagu Tema nimi tunnistab. — Aga millega teeb Tema seda, ehk mis on tema wiis ja mille waral toimetab Ta seda ära? Kostus: kristliku kiriku läbi, pattude andeksandmise läbi, liha üles-tõusmise ja igawese elu läbi.“

Lutherus ütleb suures katekismuses esimese õpetuse seletamist algades wäga selgeste, mis tema juhtmõte on, et kuidagi wiisi „lastele,“ „noore õpijatele“ „kõige kohtlasemalt,“ „lühidelt ja lapselikult“ Jumalat waja „ette maalida, et Teda ära tunda saaks.“ Tema ei arwa seda paremal wiisil lorda minewat, kui et **lapsed kolmainust Jumalat tundma õpiwad Tema armu-tegudest.** See läheb ka sellega ühte, mis meie ülewel p. 2. Jumala riigi aja-lou pärast seletasime, ning koolmeister õppigu siit ja pidagu kindlaste meeles, et **kõik, mis terwe tõise peatüki waral Jumalast waja õpetada, ainuüksi sell mõõdul ja piiril peab õpetatama, kui Jumala riigi sündinud lugu ära rajab ja kätte juhatab.** Sest õnnistuse Jumalat ei tunta majalt

Kui õnnistuse korda saatmisest. — Ja otse selle pärast käsi Lutherus esimese õpetuse seest neid sõnu heasti arutada „taewa ja maa Looja,“ teise õpetuse seest neid sõnu „Jesús Kristus meie Issand,“ ja siin kolmandama õpetuse seest neid sõnu „pühitseja“ ehk „pühaks tegija.“

Aga sellegipärast ei saa meie vastu ofse tegema, kui meie Lutheruse jälgi, mis suurest katekismusest oleme leidnud, ka walla-koolis hoiame, ja Püha Waimu olemisest iga astme jaoks parajal mõõdul seletust teeme, ennegu Püha Waimu tööst wõtame õpetada. Sest ka siin on meie juhtkawa, nagu esimeses ja teises õpetuses ka oli, jällegi taheharuline: I. Pühitsejast, ja II. Pühitseja tööst, ehk küll Lutherus ise omas weikeses katekismuses muud ei selleta, kui selle kawa tõist järku.

b) Püha Waimu tööd seletades on Lutherus selle töö korra omal tuumakal, lühikesel wiisil täiesti ja selgeste filmade ette seadnud nende sõnadega, mis arutawad, kuidas Püha Waimu Ewangeliumi läbi oma pühitsemise tööd samm sammult korda saadab, nii heasti üfsitu uskliku inimese, kui ka terve kristliku kiriku kallal. Ei ühegi teise kristliku usu-seltsi õpetus-raamatud ei wõta seda Püha Waimu töö-korda seletada, ainuüksi meie Ewangeliumi-Lutheruse kogudus tunnistab seda oma weikese katekismuse juhil üles. Mis kallid tundmise wara meil sellega käes on, paistab ju sellest ühest näitusest ette, et selle sama Püha Waimu töö-korra tundmise waral Issanda Jesuse sõna selgeks saab, mis Matteuse Ewangeliumi raamatust 20, 16 loeme: „et palju on kutsutud, aga pisut ära walitsetud,“ ja mis jälle apostel Paulus 1. Timot. 2, 4 kirjutab: „Sumal tahab, et kõik inimesed peawad õnsaks saama ja tõe tundmisele tulema.“ — Sest et Calvini-usulised Püha Waimu töö-korrast tegu ei tee, siis sattuvad nemad selle effiteele, et nemad õpetawad, Sumal olla igawest saadik inimeste wiimse lou ette ära kinnitanud, muist igawese hukkatusele, muist igawese õnsusele ära seadnud, nõnda et sinna midagi ei mõju; sest kes wõib Sumala vastu wõtta? Nemad ei saa Sumala armust aru ega inimese wabadusest, mille najal inimene Sumala armu wõib kas omaks wõtta wõi jälle põlgada, kuna Lutherus ses õpetuse tükis Püha Waimu töö-korrast tahtekumbagi, inimese wabadust ning Sumala armu, täitsa maksma jätab. Sest Püha Waimu kutsub kõiki; kes kutsu-
sumist wastuwõtawad, neid walgustab Tema; kes endid lasewad wal-

gustada, neid pühitseb Tema; kes pühitsemist omaks võtavad, neid peab Tema üles, ehk hoiab selle sees; kes lasewad endid pühit-
suses hoida otsant, neile annab Tema igawest elu. Nõnda annab
Püha Waim „armu armu peale,“ ja ommeti ikka seda mööda, kui
inimene ise priitahlikult seda armu vastu võtab.

Seda Püha Waimu töökorda ei ole Lutherus mitte omast peast
wõtnud, ega usu-õpetuse juhtmõttest wälja arutanud, waid Neli-pühi-
loust ja kristliku kiriku sündinust loust ära mõistnud, ja ise oma usu-
elu seestpidisest laswamisest ära tunnud. Seepärast on tema ka tun-
nistamise kombel selle õpetuse Püha Waimu töökorrast ette seadnud;
sest igauks usklik risti-inimene, kes oma hinge sees liikuwast Waimu
elust märku saanud, võib ka tähele panna ja aru saada, mill möödul
ja mill wiisil seesama uus Waimu elu, mis „Kristusega Jumala sees
warjule pandud,“ „Kristuse täie ea möötu mööda“ laswab, ja mõis-
tab sellest siis ka aru anda, seda Püha Waimu tööd samm sammult,
järf järgult korda mööda üles tunnistades.

Muidugi mõista ei wõi sellest tülitst õiget õpetust anda, kes ise
sellest Püha Waimu tööst midagi ei ole tunda ega maitsta saanud.
Koolmeister peab ise niisugune risti-usuline olema, kes ise oma õn-
nistuse elu seestpidise laswamise jaamu tunneb ja Püha Waimu
armu-tööle oma südame sees igapäew maad annab. Tema peab ise
omast õnnistuse tundmisest elusalt märku wõtma, kuidas tuleb õpe-
tada, seletada, arutada, tunnistada, muidu jääb terwe kolmas õpetus-
temale ja tema koolilastele niisugusels tülitst, mille kallal töötege-
mine waewaliseks, weidraks, piinajaks ja waimu-tapjaks orjusels läheb.

Aga wahet on risti-usulise wahel, kes omast seestpidisest usu-
elust juba nii täiesti aru on saanud, et ta seda Lutheruse seletuse
õnadega töt mööda võib üles tunnistada, ja jälle risti-usulise wahel,
kes ise omast seestpidisest waimu elust weel ei ole nii selget aru saa-
nud, nagu meie koolilastega ehk enamiste lugu on. Mis täiskas-
wanud risti-inimene tunneb ja teab ja mõistab tunnistada, see ei
ole weel wäetimal lapsel teada ega tunda, ehk ta küll aega mööda
ka sellesama tundmise astme peale peab jõudma. Ja siin ongi kool-
meistril õiget waimu jõuu laswatamise tarkust waja, et ta mõistaks
igale laste jaule parajal möödul otse nii palju ette anda, kui laste
tundmise jõud oskab omaks wõtta. Selle poolest olgu siis ka järele-

seisaw juhatus koolmeistrile abiks, mille najal ta võiks katsuda, oma koolilapsi samm sammult sihtmärgile saata.

d) Siitoks peab Neli-pühi loust selgeks tehtama, mill korral Püha Waim terwet ristitogudust Jesuse Kristuse juure kutjub, kogub, saadab, ja et ei ütski ei wõi Jesust Issandaks nimetada, kui aga Püha Waimu läbi. Peale selle peawad lapsed märku saama, et Püha Waim oma pühitsemise tööd ka nende kallal juba on alganud, kuna Tema ka neid Ewangeliumi läbi on kutsnud. Seda wõiwad ka alama klassi lapsed küllalt mõista ja siis ka tõe poolest eneste kohta üles tunnistada.

Aga nüüd tuleb raskem töö kätte. Sest kaugeemale ei mõista lapsed weel mitte Püha Waimu tööd eneste kohta üles tunnistada. Siis saagu nüüd alama astme lastele töit järeltulew Püha Waimu töö, nimelt „walgustamine, pühitsemine, hoidmine,“ nõnda arutatud, et nende lugu filmade ette seatakse, kes Püha Waimule maad annawad. Nende südame tundmine, nende usu-elu täielikuks kaswamine saagu siis Lutheruse seletuse sõnadega tohtu wõetud. Ristmise astme lapsi wõib juba samm edasi saata. Neile saagu selgeks tehtud, et Püha Waim ka neid sedasama õnnistuse teed mööda wõtub saata, kui nemad Temale aga maad annawad, ja et ka nemad wiimaks finna peawad jõudma, et nad terwet Püha Waimu töökorda kui ise oma usu-elu kaswamise lugu töt mööda wõikswad üles tunnistada, sest et see ongi Püha Waimu sihtmärk, kuhu Tema neid tahab saata, ja kuhu ka nende „kutsumine“ juba on sihtimas. Ülema astme laste läest ei tohi siiski weel mitte nõnda, et need juba kui selle määrale jõudnud usklikud igauks ise-enele kohta töt mööda wõikswad üles tunnistada, mis Lutheruse seletuse sõnad Püha Waimu tööst weawad. Sest ka leerilapsedki ehk ei ole weel nii kaugele jõudnud. Seepärast jäägu ka ülema astme lastele see terwe Püha Waimu töökord weel nagu sihtmärk ehk määr filmade ette, aga saagu see nüüd nii sügawalt ja nii laialt seletatud, et nemad sellest oru saawad, kuidas usu läbi õigeks saamine (= „õige usu sees pühitsemine“) see südaloht on, kuhu „walgustamine“ sihib, ja kust „Kristuse juures õige usu sees hoidmine“ wälja kaswab.

Kui lapsed walla-koolis Lutheruse seletuse sõnade juhil püha Waimu töökorra kohta nõndagi palju on mõista saanud, siis peame sellega wiisiste rahul olema ja peame Püha Waimu hoolets jätma,

mill ajal ja mill wiisil Tema ka seda weel ära toimetab, et iga laps tõe poolest kui täisusuline ise-enese kohta wõib üles tunnistada, mitte ükspäinis, et „Püha Waim on mind Ewangeliumi läbi kutsunud“, waid ka edasi: „P. Waim on mind oma annetega walguistanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud.“ Sest ka siin peab meie õpetamine isegi usu tegu olema, et meie ei julge Püha Waimu tööd oma kätte wõtta ja oma tau ära toimetada. Sest siin peab igaüks süda ise priitahtlikult seda usujulgust wõtma, mis ei üksti inimene ei wõi teisele anda, ega üksti koolmeister õpetamise najal oma koolilaste südamele sees korda saata. Igal inimesel on oma „hingetärgune,“ tuhu tõine inimene sisse ei pease; selle hingetärguse ukse lahti wõtmist peab koolmeister Selle hooliks jätma, kes iga inimese südame ukse peale koputab, ja tallest ristija Joannes on ütelnud; „See on seesama, kes pärast mind tuleb, kes enne mind on olnud, talle wäärt mina ep ole, et ma Tema kinga paela lahti peästan.“ (Joan. Ew. 1, 27.)

e) Sellegipärast peab meie tõemeelilik hool olema, et meie „kui Jumala abimehed“ ja kui „majapidajad Jumala salaja asjade üle“ waimu ja wäe ülesnäitamisega ka Püha Waimu armu-tööd selgel ja tuumakal kombel, „ei mitte inimese tarkuse meelitaja sõnadega“, waid niisuguse kõnega, „mis Püha Waim õpetab,“ lastele nii mõjusalt wõiksimise seletada ja õpetada, et nemad sellesama Püha Waimu tööle ka oma südameid ei keela. Siks peab meil õpetuse materjal selge plaani ja lihtsa kawa järele olema ära jagatud ja juhtmõtted parajasse kohtadesse ära seatud, et õppimine lastel wõiks latuvalt korda minna.

Lutherus on, nagu juba üllewal saime näha, kolmandama õpetuse tunistus-sõnade tõlkimise ja seletamise korral teed juhatanud, kuna tema Püha Waimu tööd nagu kolmes jaus filmade ette seab: kristlik kirik, pattude andeksandmine, liha ülestõusmine igawese elule. Seda teed üles wõttes wõime meie nüüd oma kawa järgmisel wiisil ära märkida:

I. Pühitsejast

II. Pühitseja tööst

A. Pühitsemise töö kord

B. Pühitsemise töö tulu

1. õnnistuse osajamist selts;
2. õnnistuse omast-võtmise lugu.

D. Pühitsemise töö lõpp.
 Wiimaks veel

III. Terwe tõise peatüki kokkuvõte.

II. Õpetamise proov ja plaan.

A. Alam aste.

Tunnistus-sõnad.

Kolmas püha ristit-ustu õpetus on õpetus pühitsemisest.

Seda tunnistab ristit-õgudus nõnda üles:

„Mina usun Püha Waimu sisse, — üht püha kristlikku kirikut, pühade õgudust, — pattude andeksandmist, — liha ülestõusmist ja igawest elu.“ „Amen.“ — (tats forda.)

Kellest seletab kolmas õpetus? Pühast Waimust.

Mis sõnadega tunnistab ristit-õgudus Püha Waimu üles?

„Mina usun Püha Waimu sisse.“ (Koor)

Kuidas käiwad selle õpetuse sõnad edasi?

„Üht püha kristlikku kirikut, pühade õgudust.“

Millest seletawad need sõnad? Sellest õgudusest, mis Püha Waim Neli-pühil on hakanud ehutama. Kuidas käiwad need sõnad? (Koor.)

Mis saab nüüd veel nimetatud? Pattude andeksandmine. Kelle töö jauts on pattude andeksandmist arwatud, et seda siin nimetatakse? Pattude andeksandmist on Püha Waimu töö jauts arwatud.

Mitu tütti on nüüd juba Püha Waimu töö jauts nimetatud? Tats. Nimeta nemad veel tord järjestikku ära! „Üht püha kristlikku kirikut, pühade õgudust, — pattude andeksandmist.“ (Koor.)

Uga mis sõnad tulewad nüüd veel wiimaks? „Liha ülestõusmist ja igawest elu.“

Kelle töö jauts nimetatakse ka sedagi veel? Ka seda nimetatakse veel Püha Waimu töö jauts. Kuidas tunnistab ristit-õgudus ka sedagi veel üles? „Mina usun liha ülestõusmist ja igawest elu.“ (Koor.)

Mitu tükki tuleb siis ühte kofku Püha Waimu töö jaoks arvata? Kolm tükki. Nimeta nemad kõik kolm järjestikku ära! „Üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust, — pattude andeksandmist, — liha ülestõusmist ja igawest elu.“ (Koor.)

Kokku: Kuidas tunnistab nüüd risti-kogudus Pühast Waimust ja Püha Waimu tööst kolmandama õpetuse sõnadega? „Mina usun Püha Waimu sisse, — üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust, — pattude andeksandmist, — liha ülestõusmist ja igawest elu.“ (Koor.)

Mitmes risti-usu õpetus on see? See on risti-usu kolmas õpetus. Kelle tööst tunnistab risti-kogudus esimese õpetuse sõnadega? Looja tööst. Mis on Looja töö? Loomine. Kelle tööst tunnistab risti-kogudus teise õpetuse sõnadega? Lunastaja tööst. Mis on Lunastaja töö? Üralunastamine. Kelle tööst tunnistab risti-kogudus kolmandama õpetuse sõnadega? Püha Waimu tööst.

Püha Waimu töö on „pühitsemine“. (kaks korda.)

Mis on Püha Waimu töö? Pühitsemine. (Koor)

Kokku: Kes on Looja? Jumal Issa. Kes on Lunastaja? Jesus Kristus, Jumala Poeg. Kes on Pühitseja? Püha Waim.

Mis risti-kogudus Issa, Poja ning Püha Waimu pärast üles tunnistab ja õpetab, seda kinnitab ta lõpetaks selle sõnaga: „Amen.“ — Mis sõna seisab siis nüüd terve teise peatüki lõpul? See sõna „Amen.“

Loe nüüd weel kord kolmandama õpetuse sõnad ja wiimaks ka terve püha risti-usu lõpu-sõna! „Mina usun Püha Waimu sisse, — üht . . . . . igawest elu.“ — „Amen.“ (Koor.)

Lutheruse seletuse sõnad.

I. Pühitsejast.

Kui Issand Jesus ristimise seadis, siis ütles Tema oma järg-rite wastu (Matt. 28, 19): „Minge ja tehke järgriks kõik rahwas, neid ristides Issa, ja Poja, ja Püha Waimu nimel.“ (kaks korda)

Kelle nimel kästis Issand Jesus kõik rahwast ristida? Issand Jesus kästis kõik rahwast ristida Issa ja Poja ja Püha Waimu nimel.

Kellega saab Püha Waimu siin ühte kofku nimetatud?

Püha Waim saab siin Issa ja Pojaga ühte kolku nimetatud.

Süis peab Tema ka Issa ja Pojaga ühesugune olema. Kes on Issa? Issa on kõigewäeline taewa ja maa Looja.

Kes on see kõigewäeline taewa ja maa Looja oma olemise poolest? Tema on Jumal.

Kes on Poeg? Poeg on maailma Lunastaja.

Kes on see Lunastaja oma olemise poolest? Tema on tõsine Jumal, kes Issast igawest sündinud.

Kes on siis ka Püha Waim, sest et Issand Jeesus Teda Issa ja Pojaga ühte liiki arwab? Püha Waim on siis ka tõsine Jumal.

Seepärast kummardab ja palub risti-togudus ka Püha Waimu nagu kunagi Jumalat ja laulab:

L. R. Nr. 124, 1:

„Püha Waim, kes Issast tuled
 Poja läbi heldeste,
 Ise Jumal tõesti' oled,
 Issa, Poja sarnane;
 Kõrge wägi, tule Sa
 Minu üle warjama!
 Tule oma nime auuks,
 Tule minu hinge õnneks!“

(Tart. L. R. Nr. 95, 1.)

Tähendus: Seda salmi õpivad lapsed päha, muidugi mõista koolmeistri suust, kes selle juures lastele selgeks teeb, et Püha Waim Issast tuleb Poja läbi; et Tema on Issa ja Poja sarnane, seega: „tõeste Jumal“; ja et meie Teda selle palwe lauluga palume enese juure tulla. Aga sellegipärast ärgu arwagu koolmeister mitte siin juba paraja toha olewat, mill alama astme lastele Jumala kolm-ainust olemisest peaks seletust antama. See jäägu siin andmata, sest siin ei ole muud midagi õpetada, kui seda, millest lapsed wõiwad aru saada, nimelt et Püha Waim tõeste Jumal on, niisama kui Issa ja Poeg. Seda õppigu nemad Issanda Jeesuse sõnast ja koguduse tunnistusest, nagu ülewel on näidatud.

Kokkuvõte. Kes on Pühitseja? Pühitseja on Püha Waim.

Kes on Püha Waim ise oma olemise poolest?

Püha Waim on ise tõeste Jumal.

Nüüd õpige, mis tööd Püha Waim maa peal ära toimetab. —

II. Pühitsemisest.

A. Püha Waimu töö-tord.

1. Kui Issand Jeesus oma apostlid wiimast korda Olimäele sai kogunud, et Tema sealt nende nähes pidi taewa üles minema, siis kästis Tema neid, et nemad ei pidanud Jerusalemmast ära minema, waid Issa tõutust ootma, „mis teie“, ütles Tema, „minust olete kuulnud. Sest Joannes on küll weega ristinud, aga teid peab Püha Waimuga ristitama, ei mitte kaua pärast neidsinatsid päewi.“ Ja kui Issand sai üles läinud Issa juure taewa, siis läksiwad jüngrid tagasi Jerusalemma ja wotasiwad sin Püha Waimu tulemist, nõnda kui Issand Jeesus neid oli kästinud. Ja kümne päewa pärast tuli Neli-pühi päew kätte. Siis oliwad nemad kõik ühemeeliselult koos, apostlid ja tõised jüngrid, ühte kofku ligi sada peale kaks-kümmend hinge. — Ja taewast sündis äkitselt kohisemine, otsegu tange tuul oleks puhunud, ja täitis kõik seda koda, kus nemad istiswad. Ja neist nähti kui lõhutud tule keeled, ja see seisis igauhe peale nende seast. Ja nemad saidwad kõik täis Püha Waimu ja hakasiwad rääkima tõisi keeli, nõnda kui Waim neile andis selgeste ülesrääkida. — Aga Jerusalemmas oliwad Juida-rahwas elamas, jumalafartlitud mehed kõigesuguse rahwa seast, mis taewa all on. Kui nüüd seefinane heal sündis, siis tuli rahwa hull kofku, ja saidwad omas meeles segaseks, sest igauks kuulis neid oma keele murde rääkiwat. Ja nemad ehmatasiwad kõik ära, ja oliwad otsegu kabe peal, ja ütlesiwad tõine tõise wastu: „Mis see küll peaks olema?“ Aga tõised paniwad seda naeruks ja ütlesiwad: „Nemad on täis magusat wiina!“ — Aga Peetrus seisis nende ühetõistkümnega, tõstis oma heale ja rääkis neile selgeste: „Juida-mehed ja kõik, kes teie Jerusalemmas elate, see olgu teil teada: Needsinatsjed ep ole mitte joobnud, nõnda kui teie arwate, waid see on, mis prohwetil Joelil läbi on ööldud: Ja wiimsil päewil peab sündima, ütleb Jumal, Mina tahan omast Waimust wälja walada kõige liha peale, ja teie pojad ja teie tütreid peawad prohwetil wiisil rääkima. Ja peab sündima, et igauks, kes ilal Issanda nime appi hüüab, peab õnsaks saama. Iisraeli rahwa mehed, kuulge needsinatsjed sõnad: Jeesust Maatsaretist, Jumalast teile awalikult tehtud meest wäe ja imetegude ja tähte-

dega, mis Jumal tema läbi teie seas tegi, nõnda kui teie isegi teate, sedasina, kui Tema Jumala seatud nõuu ja enneteadmise järele oli ära antud, olete teie võtnud ülekohtuste käte läbi ja naelttega finni lõõnud ja ära tapnud. Aga Jumal on Teda üles äratanud, selle asja tunnistajad oleme meie kõik. Seepärast olgu nüüd kõige Israeli sugule öieti teada, et Jumal Teda Isandaks ja Kristuseks on teinud, sedasina, Jesust, keda teie olete risti lõõnud." — Kui rahvas seda kuulsiwad, siis läks see nende läbi südame, ja ütlesiwad Peetruse ja teiste apostlite wastu: Mehed, wennad, mis peame meie tegema? Aga Peetrus ütles nende wastu: „Parandage meelt ja igauks teie seast laske ennast ristida Jesuse Kristuse nime peale pattude andeksandmiseks, ja siis peate teie Püha Waimu anni saama. Sest teie ja teie laste pärast on see tõutus, ja kõikide pärast, kes taugel on, keda iial Jumal, meie Isand, tahab enese juure kutsuda." — Kes nüüd heal meelel tema sõna wastu võtisiwad, neid ristiti, ja sell päewal koguti nende juure ligi kolm tuhat hinge. — Aga nemad jäiwad alati apostlite õpetusesse ja osasaamisesse ja leiwa murdmisesse ja palwetesse, ja oliwad igapäew ühel meelel pühas tojas, ja murdsiwad leiba kodasid mööda, ja võtisiwad rooga wäga rõõmsa ja täiesti waga südamega, ja kiitsiwad Jumalat. Aga Isand pani igapäew selle koguduse juure neid, kes õnsaks saiwad. —

Nõnda on Püha Waim nähtawal ja kuuldawal kombel maha tulnud Jesuse jüngerite peale ja oma armu-tööd maa peal alganud. Ja otse Neli-pühil, kümme päewa peale Jesuse Kristuse taewa minemist, on see lugu Jerusalemmas sündinud, seda mööda kui Tema oma apostlitele oli tõutanud. Aga risti-kogudus pühitseb selle lou mälestuseks iga aasta oma kallist Neli- (ehk Suwiste) püha.

Seda wiisi ehk jutustagu koolmeister selle lou ette, ja siis arutagu nüüd selle jutustuse waral need tüdid selgetis:

a) Neli-pühil on Püha Waim Jerusalemmas oma pühitsemise tööd maa peal alganud.

b) Seda on Tema võtnud korda saata, kui Tema apostlitele ja nimelt Peetrusele andis jutustada ja selgeste üles rääkida armu-õpetust Jesusest Kristusest (ehk Ewangeliumi).

d) Armu-õpetuse läbi (Ewangeliumi läbi) on Püha Waim rahwast Jesuse Kristuse juure „kutsunud."

e) Neid, kes seda kutsumist heal meelel kuulda võtsivad, on Püha Waim ristimise teel Jeesuse Kristuse juure „kogunud“.

g) Seda kutsutuide kogudust on Püha Waim armu-õpetuse läbi „oma annetega valgustanud,“ et nemad meelt parandates patust pöörsivad ja Jeesust Kristust omaks Issandaks võtsivad (uskusivad), kuna nemad endid lastivad ristida Jeesuse nime peale.

h) Seda usklikute kogudust on Püha Waim ka „õige ja ainu usu sees pühitsenud“ Jeesusele „ise-rahvaks, mis usin oli hea tööle.“ (Tit. 2, 14.)

i) Seda pühade kogudust on Püha Waim viimaks ka veel armu-õpetuse läbi („apostlite õpetus ja osasaamine“) „Jeesuse Kristuse juures hoidnud õige ja ainu usu sees.“

Kokku: Kuidas on Püha Waim oma tööd alanud ja korda saanud pärast seda, kui Ta Neli-pühil Jerusalemmas Jeesuse jüngerite peale sai tulnud?

„Püha Waim on risti-koguduse (Jerusalemmas) Ewangeliumi läbi kutsunud, kogunud, valgustanud, pühitsenud ja Jeesuse Kristuse juures hoidnud õige ja ainu usu sees.“ (Koor.)

2. Nõnda on kõik need kolm tuhat hinge ja niisama need tõised, kes pärast poole jüngerite hulka koguti, Kristuse juure saanud, et nemad Teda nüüd usu läbi omaks Issandaks ja Onnistegijaks võtsivad ja üles tunnistasivad, teda nemad paar kuud aega tagasi veel kui Sumala teutajat ülemate preestrite kibutamise järele olivad käskinud risti lüüa. Aga risti lööbud Jeesust Naatsaretist Kristuseks ja omaks Issandaks tunnistada ei võinud nemad mitte oma si meelest ega väest, waid Püha Waim oli neid Ewangeliumi läbi patust pöörmisele ja usule valgustanud. Ka pärast poole ei ole lugu tõist wiisi läinud. Apostlid ja esimesed risti-usulised on Kristuse käsku mööda ja Püha Waimu juhutamise läbi armu-õpetust kuulutanud Jüda-rahwale ja paganatele, ja kuidas Neli-pühil Jerusalemmas, nõnda on ka igal pool lugu läinud: Kutsutuid koguti ristimise teel, valgustati Ewangeliumi läbi, pühitseti ja hoiti Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees. Nõnda on Püha Waimu töö tänini maailmas edasi läinud, seda wiisi saab ta praegu veel Ewan-

geliumi läbi toimetatud, ja sedasama tau saab see töö maailma lõpetuseni korda minema. Seepärast ütleb ka apostel Paulus selgeste: et „ükski ei wõi Jesust Issandaks nimetada, kui aga Püha Waimu läbi.“ (1. Kor. 12, 3^b) (Koor.)

Seda on apostel Paulus ise omast elust saanud õppida, nagu teie ise ka wõite ära mõista, kui heastli tähele panete, mis mina teile nüüd tahan jutustada.

Pauluse pärisnimi oli, enneku ta apostlik sai, Saulus. Ta oli Benjamini suguaru mees, Moosese käsu õpetuse tundmises ja hoidmises kaswatatud ja Wariseerite seltsi wastu wõetud. Kui Wariseerid tõiste Juda-rahwa ülematega Jerusalemmas risti-togudust hakkaswad taga kiusama, risti-usulisi wangi panema ja ära tapma, siis oli Saulus kõigemarussem risti-toguduse tagakiusaja ja risti-usu waenlane. Kui ta siis kord Tamaskuse lüüna läks, neid, kes seal Jesuse sisse uskusiwad, ka wangi wiima, siis näitis ennast Issand Jesus temale taewast oma auu walgusega ja hüüdis: „Saul, Saul, miks sa mind takka kiusad?“ Aga tema ütles: Issand, kes Sa oled? Aga Issand ütles: „Mina olen Jesus, teda sa takka kiusad.“ Siis ütles tema ehmatusega wäristes: Issand, mis Sa tahad, et ma pean tegema? Ja Issand ütles temale: „Tõuse üles ja mine lüüna, ja seal peab sulle õeldama, mis sa pead tegema.“ Kui nüüd Saulus maast üles tõusis ja silmad lahti tegi, ei näinud tema kedagi; aga nemad tallutasiwad teda käsi pidi ja wiisiwad teda Tamaskuse lüüna. Ja tema ei näinud kolmel päewal, ja ei sõõnud ega joonud. Siis tuli üks jünger, Ananias nimi, tema juure sisse, pani lät tema peale ja ütles: „Saul, wend, Issand on mind lätitanud, Jesus, kes sinust on nähtud seal tee peal, mis sina tulid, et sa oma näu pead jälle saama, ja täis saama Püha Waimu.“ Ja sedamaid putus tema filmade pealt orsegu soomused, ja tema sai warsti oma näu jälle, ja tõusis üles, ja teda ristiti. — Nõnda sai Saulus, kes siiamale Jesuse tagakiusaja ja waenlane olnud, nüüd Jesuse jüngeriks, ja tunnistas sest maast üles, et Jesus on Kristus, Jumala Poeg. Sest nüüd olli tema märku saanud, et seesama Jesus, teda Wariseerid ja Juda-rahwa ülemad laskinud risti lüüa, on tõeste jälle elawaks tehtud ja auu sisse ülendatud. Sest maast uskus tema ja tunnistas ka üles, et Jesus on see, „kes meie üle astumiste pärast on ära antud, ja meie õigeks saamise pärast üles ära-

tatud." (Rom. 4, 25.) Niisuguse usutundmisele oli teda Püha Waim walgustanud, kui ta enam vastu ei tõrkunud, waid oma südame sees Püha Waimu armu-tööle maad andis. Sest armu-õpetuse läbi risti poodud Kristusest sai Paulus aru „et Kristus Jeesus maailma sisse on tulnud, patused õnaks tegema, kelle seast mina," kirjutab ta ise (1. Tim. 1, 15), „kõigeülem olen," nõnda kui ta ta tõises paigas (1. Kor. 15, 9) jälle kirjutab: „Sest ma olen kõigewähem apostlite seast, kes ei ole wäärt, et mind apostlike hüütakse, seepärast et ma Sumala fogudust olen tafka kiusanud." Seda mööda muutis ta ka oma uhke Sauluse nime ümber ja kandis surmani Pauluse nime, mis nii palju tähendab kui „ära lahutud." Ja sellesama armu-õpetuse läbi sai tema ka aru, et „meie Issanda arm on palju suurem olnud," kui kõik tema patt, ja et tema seepärast oli „armu saanud," nagu ta kirjutab (1. Tim. 1, 16.), „et Jeesus Kristus kõik pikka meelt pidi üles näitma minu, see kõigeülema patuse vastu, õpetuse märkeiks neile, kes wõtkwad uskuda Tema sisse igaweseks eluks." Wõtkem kofku! Armu-õpetuse läbi on Püha Waim apostlit Paulust saatnud patust pöörma ja Jeesuse Kristuse sisse uskuma, ja nõnda teda oma annetega walgustanud.

Mis on nüüd Püha Waim Paulusele teinud peale selle, kui see Issanda kutsumist oli kuulda wõtnud ja ennast lasnud ristida? Püha Waim on teda armu-õpetuse (Ewangeliumi) läbi oma annetega walgustanud. Ja mis on need Püha Waimu anned? Need on patust-pöörmine ja uskumine. (Koor.)

Uga Püha Waim on Paulust selle tarwis walgustamise teel Jeesuse Kristuse juure saatnud, et ta ennast Jeesusele omaks pidi ära andma, Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima igaweseks õiguses, wagaduses ja õnuses. Ja seda on Püha Waim ka saanud korda saata, nagu Paulus seda ise tunnistab, kui ta (Wilipp. 3, 7—9) kirjutab: „Uga mis mull kasuks oli (see on: et ta enne kui Wariseer laimata olnud käsu-õpetuse kange täitmise poolest), seda olen ma Kristuse pärast kahjuks arwanud, ja arwan seda kõik pühkmed olewat, et ma Kristust wõiksin kasuks saada, ja et mind Tema seest leitakse, et mull ei ole oma õigust, mis käsust tuleb, waid mis Kristuse usu läbi tuleb, see õigus, mis Sumalast tuleb usu läbi." — Nõnda on Püha Waim Paulust kui risti-usulist selle õige usu sees Kristusele pühitsenud, et Paulus ka wõis kirjutada

(Wiliipp. 3, 13. 14): „Ma unustan ära, mis taga on, aga ma firutan ennast sinna poole, mis ees on. Mina tiusan etteseatud märgi poole, see ülewaltse Jumala kutsmise wõiduanni poole Kristuse Jesuse sees.“

Mis on Püha Waim Paulusega teinud peale selle, et Tema teda õige usule oli walgustanud? Püha Waim on Teda õige usu sees pühitsenud. (Koor.)

Selle õige usu sees on Püha Waim Paulust ka elu osjani kindlaste hoidnud. Kui Paulus oma apostli ammetit wästimata usinusega ligi katsummend aastat Juda=rahwa ja paganate seas Waimu ja wäe ülesnäitamisega oli tallitanud, et ta ka „palju enam tööd sai tehtud, kui kõik muud apostlid“ (1. Kor. 15, 10), siis wõtsiwad Juda=mehed teda wiimaks wangi, kui ta ford Jerusalemmas Jumala kojäs oli, ja pidiwad teda ära tapma. Aga Rooma sõawäe pealik tuli wähele ja saatis Pauluse maawalitseja kätte ära, et see teda pidi üle kuulama, sest et Juda=mehed ja ülemad preestrid palju kaebdust Pauluse peale tõstiwad. Enam kui kaks aastat peeti teda nüüd wangis, ja kui maawalitseja teda wiimaks tahtis Jerusalemma Juda=rahwa suure kohtu ette saata, siis nõudis Paulus Keisri kohtu, ja seda mööda läkitas maawalitseja teda siis ka Rooma linna Keisri kohtu alla. Siin oli ta jälle enam kui kaks aastat wahi all, ennegu Keiser teda ennese ette kutsus. Esimene kostmine läks temal nii heasti korda, et ta ise sellest kirjutas (Wiliipp. 1, 12—14), „et see on weel laiemale armu=õpetuse kasuks sündinud,“ nõnda et tema „wangipõli on awalikuks saanud kõiges kohtukojas ja kõikile mulle,“ et ta seda Kristuse nime pärast kannatas, „ja et juurem twendade hulk Issandas tema wangipõlwe läbi lootust on saanud ja julgenud weel rohkemine seda (armu=õpetuse) sõna ilmakartmata rääkida.“ Jah, ka Keisri omast perest sawad mõningad risti=usule pöördud (Wiliipp. 4, 22). Aga kui ta küll pärast poole (2. Tim. 4, 17) kirjutas, et tema lõukoera suust sai ära peastetud, siis ommeti märkas ta ju ise ka, et tema elu ots pidi ligi olema; sest ta kirjutas (2. Tim. 4, 6), kui ta ju tõist korda Keisri ees oli seisnud, et: „Mind ohwerdasse ju, ja minu ärapeasemise aeg on ligi jõudnud.“ Ja nõnda sündis ka. Rooma linnas tõusis mõll risti=usuliste wastu ja Keiser andis käsu wälja, et ka Paulus pidi hukka saama. Ja mis Paulus oma elu oisa oodates enese kohta tunnistas

(2. Tim. 4, 7. 8), et „mina olen head mõitlemist mõitlenud, ma olen oma elulorra lõpetanud, ma olen usku finni pidanud; mis muud veel, see õiguse kroon on mulle tallele pandud, mis mulle Issand, see õige kohtumõistja, tulemise päeval tahab anda,“ — see ongi meile ta „õpetuse märgiks“ sündinud, millest meie peame ära mõistma, et Püha Waim teda õige usu sees on hoidnud Jeesuse Kristuse juures tema elu otsani, ja nõnda seda head tööd ta lõpetanud, mis Ta tema sees oli alganud.

Mis on Püha Waim Paulusele ta viimaks veel teinud, kui Ta teda oma annetega oli walgustanud ja õige usu sees pühitsenud? Püha Waim on teda ta otsani Jeesuse Kristuse juures hoidnud õige ja ainu usu sees. (Koor.)

Kokkuvõte. Apostli Pauluse lugu pidi „õpetuse märgiks“ olema „neile, kes mõtavad uskuda Jeesuse Kristuse sisse igaweseks eluks.“ Mis nüüd Püha Waim tema sees korda saatnud, seda saadab Tema kõikide sees korda, kes Jeesuse Kristuse sisse mõtavad uskuda. Kuidas wiisi on Püha Waim seda head tööd, mis Pauluse sees oli algatud, kui jünger Ananias kät tema peale pani, et ta Püha Waimu pidi saama, pärast poole tema sees ta lõpetanud?

Püha Waim on teda oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud.

Aga Paulus tunnistab ta ise veel selle kohta (1. Kor. 15, 10.), et „Sumala armust olen mina, mis ma olen, ja Tema arm minu wastu ei ole mitte tühine olnud;“ ja jälle: „aga ei mitte mina, waid Sumala arm, mis minuga on.“ Kuidas peab siis ta igaüks usklik enese kohta oma uskumise pärast tunnistama, et kelle läbi ta ainuüksi võib Jeesust Issandaks nimetada? Ta peab tunnistama, et ta seda ainuüksi Püha Waimu läbi võib teha. Kuidas peab ta siis seda enese kohta ta üles tunnistama? Püha Waim on mind armu-õpetuse (Ewangeliumi) läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud. (Koor.) Kelle meelest ja wäest ei kiida ta siis ta mitte mõiwat Jeesuse Kristuse, oma Issanda sisse uskuda ehk Tema juure saada? Seda ei kiida ta mitte omast meelest ja wäest mõiwat. Kelle peale paneb siis nüüd igaüks usklik ainuüksi kõik oma lootust, et ta Jeesuse Kristuse juure peab saama ja Tema juure ta jääma? Seda lootust paneb

usklik ainultsi Püha Waimu peale. Kuidas tunnistab usklik seda kõige ristilõgudusega lühidelt üles? Mina usun Püha Waimu sisse. Ja seda seletab igaüks usklik nüüd enese kohta nõnda: „Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jესuse Kristuse, oma Jესanda sisse uskuda ehk Tema juure saada, — waid Püha Waim on mind Ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud, — nõnda kui Tema kõige ristilõguduse maa peal kutsub, lõgub, walgustab, pühitseb ja Jესuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoiab.“

Kuidas ei tunnistata usklik mitte wõivat Jესuse Kristuse, oma Jესanda sisse uskuda ehk Tema juure saada?

„Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jესuse Kristuse, oma Jესanda sisse uskuda ehk Tema juure saada.“ (Koor.)

Waid kuidas on usklik Jესuse Kristuse juure saanud?

„Waid Püha Waim on mind Ewangeliumi (armu-oppuse) läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud.“ (Koor.)

Ja kuidas on Püha Waim seda korda saatnud?

„Nõnda kui Tema kõige ristilõguduse maa peal kutsub, lõgub, walgustab, pühitseb ja Jესuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoiab.“ (Koor.)

Kokku: Kuidas tunnistab ristilõgudus kolmandama õpetuse sõnadega, et ta Püha Waimu peale oma lootust paneb? Mina usun Püha Waimu sisse. (Koor.)

Kuidas seletab igaüks usklik seda enese ja kõige ristilõguduse kohta?

„Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi . . . . . saada,“ — „waid Püha Waim on mind . . . . . hoidnud,“ — „nõnda kui Tema kõige ristilõguduse maa peal . . . . . hoiab.“ (Koor.)

Ka teie, armsad lapsed, olete ju Ewangeliumi ehk armuõpetust kuulda ja õppida saanud. Kes on sulle kõigeõrte Jესusest jutustanud? (Jsa wõi ema ic.) Kus oled peale selle ka weel Jესusest ja

Tema armu-tööst kuulnud ja õppinud? (Koolis.) Kus oled sedasama armu-õpetust ja jutluse kombel kuulnud seletavat? (Kirikus.) Kes on siis Ewangeliumi läbi ka sind Jeesuse Kristuse juure kutsunud, olgu et sa wanemate ehk koolmeistri ehk õpetaja suust seda armu-õpetust oled kuulda saanud? Ka mind on Püha Waim Ewangeliumi läbi Jeesuse Kristuse juure kutsunud. Siis on Püha Waim ka teie igapähe sees oma tööd alganud, ja seda ei taha Tema ka mitte poolele jätta, kui teie aga armu-õpetusele oma südame sees alati maad annate. Sest nõnda tunnistab apostel Paulus (Wiltipp. 1, 6.): „Ma olen see peale julge, et See, kes teie sees on alga-
nud seda head tööd, seda ka lõpetab Jeesuse Kris-
tuse päewani“ (Koor.)

B. Püha Waimu töö tulu.

1. Snnistuse osasaamise selts.

(Kristlik kirik.)

1. Kelle juure kogub Püha Waim kõiki usklikuid ühte kofku? Kristuse jure.

2. Mille tarwis kogub Tema neid Kristuse juure? Et nemad Kristuse ise-rahwaks peawad jääma.

3. Mis peawad kõik usklikud Kristuse käest saama? Igawest õigust, wagadust ja õnust (2. õpetus).

4. Kellele saawad nemad sedawiisi pühitsetud? Kristusele.

5. Misjuguseks teeb siis Püha Waim kõiki, kes usuga Tema tööle omas südames maad annawad? Neid kõiki teeb Tema pühaks.

6. Misjuguste koguduseks saab siis seda mööda kõige usklikute kogu? Kõige usklikute kogu saab seda mööda pühade koguduseks.

See „pühade kogudus“ saab üles ehitatud Jumalale pühaks kojaks, „kus Jeesus Kristus ise nurgakivi on, (Ewef. 2, 20—22.), kelle sees kõik see hoone on kofku liidetud, ja kaswab pühaks Jumala templiks Isanda sees; kelle sees ka teid ühtlasi üles ehitatakse Jumala eluasemeks Waimu sees.“

Kelleks oliwad Judalised Jumala koja teinud, kui Jeesus seda wiimne kord pidi kauplejatest puhastama? Nõwmlite auguks. Mis on sellepärast Jerusalemma templiga wiimaks sündinud? See on wiimaks ära häwitatud. Kuidas ütles Jeesus seda ka ju ette, kui Tema

viimast korda templis käis? Siis ütles Tema, et „ei jäeta mitte „fiwi fiwi peale, mis ei peaks ära kistama“ (Mark. 13, 2).

Rooma keisri poeg Titus on selle templi soutumaks ära hävitanud otse 70. aastal pärast Kristuse sündimist. Selle templi asemele teeb nüüd Püha Waim ühte tõist Jumala koda üles, aga mitte kiwast ega puust, vaid elusatest risti-usulistest (1 Peetr. 2, 4). Nende kogu peab nüüd Jumalale eluasemeks olema Waimu sees. See uus waimulik tempel ehk Jumala koda on nüüd see kristlik kirik, kellest kolmandama õpetuse sõnadega tunnistame, et „mina usun üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust.“

Kelleks ehitab nüüd Püha Waim seda pühade kogudust? Seda ehitab Püha Waim nüüd kristlikuks kirikuks.

Mitu kristlikku kirikut ehitab Püha Waim? Üht ainust. Ja misuguseks teeb Püha Waim seda üht kristlikku kirikut, et see Jumalale peab eluasemeks kõlbama? Püha Waim teeb seda pühaks.

Miksal on Püha Waim käpile wõtnud, seda üht püha kristlikku kirikut ehitada? Seda on Püha Waim Neli-pühil käpile wõtnud.

Teie teate juba, mille peale apostel Paulus julge on olnud, kui ta Püha Waimu tööst on rääkinud, ja kuidas ta seda julgust üles on tunnistanud; loe need sõnad! Laps loeb Wilipp. 1, 6: „Ja olen see peale julge j. t. s.“ — Nüüd ongi lugu ka nõnda, kui apostel Paulus on julgenud tunnistada: Püha Waim on Neli-pühist saadik selle püha kristliku kiriku kallal oma tööd tänini ifka peale edasi teinud ja ei jäta seda ka mitte seisma, seni kui pühade arm täis saab.

Aga kui pühade arm saab täis saadetud, siis tuleb ka Issand Jesus Kristus ise taewast, seda kristlikku kirikut oma auuga täitma, ja siis on wiimne päew läes. Siis tuleb ka kõigele ilmale nähtawale, et seesama üks püha kristlik kirik, seesama pühade kogudus, mis Püha Waim Kristuse juure kogunud ja Kristuse juures hoidnud, ongi elawa Jumala püha eluase, kellest siis üteldakse: „Waata, Jumala telk on inimeste juures“.

(Slm. r. 21, 3) (Koor.)

Kas seda Jumala telki inimeste juures juba näha on? Ei ole weel näha.

Kes teeb sellegipärast ifka weel selle kallal tööd? Püha Waim.

Kui kaua saab Püha Waim seda oma pühitsemise tööd kristliku kiriku kallal veel edasi tegema? Seni kui pühade arm täis saab.

Mis päew tuleb siis maailmale täite, kui pühade arm täis on? Wiimne päew.

Kes tuleb wiimsel päewal ise taewasi? Kristus. Mida tuleb Tema siis oma auuga täitma? Siis tuleb Tema kristlikku kirikut ehk pühade kogudust oma auuga täitma.

Mis tuleb siis sellest kristlikust kirikust nähtawale? Et see ongi Jumala telt inimeste juures. Sellepärast ei tunnista meie ristiusulised nüüd ka veel mitte, et „mina näen“ üht püha kristliku kirikut, waid: „mina usun üht püha kristliku kirikut, pühade kogudust.“ Aga kelle peale paneme oma lootust, et seda ükshord ka filmadele näha saab, mis meie nüüd südamega usume? Seda lootust paneme Püha Waimu peale.

Kui aega on, siis võib siin lastele püha õpetada

L.-R. Nr. 271, 9:

„Waim tuuletab mu meele
Ja armu lõutust,
Ja kiidab Tema abi
Ja Tema halastust,
Et Temast ehitatud
On mulle kene linn,
Kus filmad seda näewad,
Mis enne uskusin.“

(L. L.-R. Nr. 213, 9.)

Kuidas tunnistame meie ristiusulised sellepärast ka kolmandamas õpetuses Pühast Waimust ja Tema tööst?

„Mina usun Püha Waimu sisse, — üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust.“ (Koor.)

Kuidas seletame meie seda ka kõigi usklikutega igaüks enese kohta, et mis see on?

Mina usun, et mina omast meelest j. t. s. . . . .
õige ja ainu usu sees hoiab.“ (Koor.)

2. Dnnistuse omaks-wõtmise lugu.

(Igapäevane pattude andeksandmine.)

Mis teeb Püha Waim neile, kes õige ja ainu usu sees on? Neid pühitseb Püha Waim. Kellele pühitseb Tema neid? Kristusele. Misjulguseks saavad nemad nõndawiisi Kristusele? Nõndawiisi saavad nemad Kristusele: „ise-rahwaks“. Ja selle kohta kirjutab apostel Joannes nõnda (1. Joan. 1, 7): „Ja Jesuse Kristuse, Jumala Poja, veri teeb meid puhtaks kõigest patust.“ (2. lorda.)

Mis mõjub Jesuse Kristuse veri neile, kes Tema on pühitsetud? Neid teeb Jesuse Kristuse veri puhtaks kõigest patust. Kuidas ütleb apostel Joannes seda? „Ja Jesuse Kristuse . . . . . kõigest patust.“ (Koor.)

Sest usklikutega on lugu, nii kaua kui sin maa peal sellest natse furma ihu sees elada on, ikka veel nõnda, kui apostel Jakobus ütleb (Jak. 3, 2^a): „Sest meie eksime kõik palju.“ (Koor.) Seepärast kirjutab ka apostel Joannes (1. Joan. 1, 8, 9): „Kui meie ei ütle enesel pattu olemat, siis petame meie ise endid ja tõt ei ole mitte meie sees. Kui meie omad patud tunnistame, siis on Tema ustaw ja õige, et ta meile patud andeks annab ja teeb meid puhtaks kõigest ülekohtust.“ (2. lorda)

Millest saame puhtaks, kui Püha Waim meid õige usu sees Kristusele pühitseb? Siis saame kõigest ülekohtust puhtaks. Mis teeb meid puhtaks kõigest patust? Jesuse Kristuse, Jumala Poja, veri.

Mispärast on meil seda puhastamist ikka veel tarwis? Seepärast, et meie eksime kõik palju. Aga mis nõuab Püha Waim meie käest, et meie oma pattude pärast peame tegema? Et meie omad patud peame tunnistama. Misjulgune on Tema siis, kui meie omad patud tunnistame? Siis on Tema ustaw ja õige. Mis teeb tema meile siis ka? Siis annab Ta meile patud andeks.

Mis patud annab Püha Waim andeks? Kõik patud.

Kui jägedaste tuleb seda andeksandmist waja? Nii jägedaste, kui pattu on tehtud. Sest et meie igapäew pattu teeme, siis on meil ka igapäew pattude andeksandmist waja; ja sest et Püha Waim ühtealati ja igapäew oma pühitsemise tööd meie sees tallitab, siis ei wäsi Tema ka mitte ära patud andeksand-

maist, vaid annab kõige usklikutele igapäew kõik patud rohkestes andeks.

Kellele annab Püha Waim igapäew kõik patud rohkestes andeks? Kõige usklikutele.

Kuhu on Püha Waim kõik usklikud ühte kogunud? Risti-kogudusse („kristliku kirikute“).

Kus annab siis Püha Waim kõige usklikutele igapäew kõik patud rohkestes andeks? Risti-koguduses („kristlikus kirikus“).

Mis risti-koguduses teeb Püha Waim seda? Seda teeb tema sessamas risti-koguduses, seda Ta Neli-pühist saadil on tutsunud, kogunud, walgustanud, pühitsenud ja Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoidnud.

Kokkuvõte: Mis teeb Püha Waim sessamas risti-koguduses kõige usklikutele igapäew rohkestes?

Kuidas tunnistab igaüks usklik seda nüüd ka enese kohta üles?

„Sessamas risti-koguduses annab Tema minule „ja kõige usklikutele igapäew kõik patud rohkestes andeks.“ (Koor.)

Mis sõnadega tunnistab risti-kogudus seda kolmandamas õpetuses? Mina usun pattude andeksandmist. (Koor.)

Kokku: Kuidas käivad kolmandama õpetuse tunnistus-sõnad Pühast Waimust, kristlikust kirikust ja pattude andeksandmisest?

„Mina usun Püha Waimu sisse, üht . . . . pattude „andeksandmist.“ (Koor.)

Kuidas seletab igaüks risti-usuline seda ka enese kohta?

„Mina usun, et mina omast meelest . . . . rohkestes „andeks.“ (Koor.)

D. Püha Waimu töö lõpp.

(Liha ülestõusmine ja igawene elu.)

1. Liha ülestõusmine.

1. Tim. 2, 4: „Jumal tahab, et kõik inimesed peawad õnne saama ja tõe tundmisele tulema.“ Seda on Jumal Issa oma loomise tööga üles näitanud; seda on Jumala Poeg, meie Issand Jeesus Kristus, lunastamise tööga lõendanud; seda tahab ka Püha Waim oma pühitsemissel tööga korda saata. Seft

„Sumal tahab, et . . . tundmisele tulema.“ Kes peavad siis Jumala tahtmist mööda õnsaks saama? Kõik inimesed. Aga mis on pattu langemisest saadik kõige inimeste maapealse elu ots? Surm. Kes on surma ära võitnud? Jeesus Kristus. Kuida wiisi meie, kes patu pärast surelikud inimesed, fiiski sellest Kristuse võidust peame osalitaks saama, seda on Kristus ise mitme näitusega meie silmade ette seadnud: Jairuse tütrekene; Naini linna noormeek; Laatsarus. Mis on Kristus neile teinud? Ta on neid surrust üles äratanud. Nõnda peame ka meie surmast tõusma.

Kuida wiisi peame siis meie Kristuse võidust osalitaks saama, kuna meie ju kõik peame surema? Kui meie surmasi tõuseme.

Millal saavad kõik surnud tõusma? Wiimisel päeval.

Kes surnuid jälle elawaks teeb, seda ütleb Issand Jeesus ise selge sõnaga (Joan. Ev. 6, 63): „Waim on, kes elawaks teeb.“ (kaks korda.)

Mis saab Püha Waim siis wiimisel päeval kõige surnutele tegema? Püha Waim saab wiimisel päeval kõik surnud üles äratama.

Kuidas tohime meie igauks seda nüüd ka enese kohta üles tunnistada?

„Püha Waim saab wiimisel päeval mind ja kõik surnud üles äratama.“ (Koor.)

2. Igawene elu.

Sellest wiimise päewa loust ütleb Issand Jeesus weel nõnda (Joan. Ev. 5, 29): „Kõik, kes haudade sees on, peavad wälja tulema; kes on head teinud, elu ülestõusmiseks, aga kes on paha teinud, hukkamõistmise ülestõusmiseks.“ (Kaks korda.)

Mitmesugune saab siis surnute ülestõusmine olema? Kahesugune. Nimeta ära! Tõine on elu ülestõusmine, tõine hukkamõistmise ülestõusmine. Kes saavad haudade sees wälja tulema elu ülestõusmiseks? Need, kes head on teinud. Aga kes peavad wälja tulema hukkamõistmise ülestõusmiseks? Need, kes paha on teinud. Mis head tegemist Issand Jeesus fiin nimetab, seda õpime Issanda Jeesuse teisest sõnast, mis Tema Juda-rahwa wastu ütles, kui need lord küsijwad, et „mis peame meie tegema, et meie wõikime Jumala

teguftd teha?" Siis vastas Tema ja ütles neile (Joan. Ev. 6, 29): „See on Jumala tegu, et teie usute selle sisse, keda Tema on läkitanud.“ Keda on Jumal läkitanud? Oma Poega Jeesust Kristust. Mis on siis see hea tegu, mis Jeesus kässib teha? Et meie Tema sisse usume. Tuletage siin meele, kuidas Issand Jeesus Marta vastu ütles, kui Tema Betaniasse oli tulnud, et Laaatsarust pidi surmasti üles äratama! Tema ütles: „Mina olen ülestõusmine ja elu. Kes minu sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb.“ (Joan. Ev. 11, 25.) Mis elu on see, mida ta surmgi ei või lõpetada? See on igavene elu.

Kokku: Kes peavad siis elu ülestõusmiseks haudade seest välja tulema? Kõik, kes Jeesuse Kristuse sisse usuvad. Aga milleks peavad siis kõik tõised haudade seest välja tulema, kes Jeesuse Kristuse sisse mitte ei usu? Need peavad huffamõistmise ülestõusmiseks välja tulema.

Kokkuvõte. Kes teeb elavaks? Püha Waim. Mis saab Püha Waim siis kõige usklikutele Kristuse sees pärast furnute ülesäratamist andma? Kõige usklikutele Kristuse sees saab Püha Waim pärast surnute ülesäratamist igawest elu andma. Millal saab Püha Waim ka sedagi tegema? Wiimsel päeval.

Kuidas tohime meie, kes Jeesuse Kristuse sisse usume, igauks ka enese kohta seda tunnistada? „Wiimsel päeval saab Püha Waim mulle kõige usklikutega Kristuse sees **igawest elu** andma.“ (Koor).

Kokku: Mis saab Püha Waim siis nüüd wiimsel päeval tegema? „Tema saab wiimsel päeval mind ja kõik surnud üles äratama, ja mulle kõige usklikutega Kristuse sees igawest elu andma.“ (Koor.)

Mis tööd saab Püha Waim siis nõnda wiisi täiesti torda saadetud? Oma pühitsemise tööd. Ja millal? Wiimsel päeval. See'p see on, mis apostel Paulus on ütelnud (Wiliipp. 1, 6): „Ja olen see peale julge, et See, kes teie sees on alganud seda head tööd, seda ka lõpetab Jeesuse Kristuse päewani.“

Kokkuvõte ja lõpetus.

Kuidas on Püha Waim oma tööd alganud? Ta on ristitoguduse maa peal Ewangeliumi („armu-oppuse“) läbi kutsunud, ris-

timise teel Jeesuse Kristuse juure kogunud, oma annetega valgustanud, õige usu sees pühitsenud ja Jeesuse Kristuse juures õige ja ainu usu sees hoidnud.

Kuidas toimetak Püha Waim oma tööd sessamas ristitoguduses weel igapäew edasi? Sessamas ristitoguduses annab Tema mulle ja kõige usklikutele igapäew kõik patud rohkesti andeks.

Kuidas lõpetab Püha Waim oma tööd? Tema äratab mind ja kõik surunud üles ja annab mulle kõige usklikutega Kristuse sees igawest elu.

Millal on Püha Waim seda oma pühitsemise tööd alganud? Neli-pühil.

Millal lõpetab Püha Waim oma pühitsemise tööd?

Wiimisel päewal.

Kokku. Kuidas tunnistab iga usklik seda enese kohta? „Mina usun, et mina o mast mee lest . . . . . igawest elu andma.“ (Koor.)

Mida on sull sellest loota, et Püha Waim oma head tööd ka sinu sees on alganud ja seda ka tahab lõpetada Jeesuse Kristuse päewani? Sellest on ka minul igawene elu loota.

Kelle peale paned sina seda oma lootust? Püha Waimu peale.

Kuidas tunnistab seda kolmandama õpetuse tunnistus-sõnadega üles?

„Mina usun Püha Waimu sisse, üht püha . . . . . igawest elu.“

Ja kuidas finnitad seda lõpetks? „See on tõeste tõsi.“ (Koor.)

Mis on nii „tõeste tõsi“?

See on tõeste tõsi,

1. et Püha Waim on ise tõeste Jumal, Isä ja Poja jarnane;
2. et Tema mind Ewangeliumi läbi on kutsunud, oma annetega valgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud, nõnda kui Tema . . . . . hoiab;
3. et Tema sessamas ristitoguduses mulle ja kõige usklikutele . . . . . andeks annab;
4. et Tema wiimisel päewal mind ja kõik surunud . . . . . igawest elu andma.“

Mis tunnistab sina seda wiisi üles? Oma uskumist Püha Waimu sisse.

Mis kinnitab sina siis ühtlasi ka weel enese kohta, kui sa lõpetasid neid sõnu ütled: „see on tõeste tõsi“ — ?

Nende sõnadega kinnitan mina ka weel, et mina seda tõeste usun.

Mis õpetus on nüüd ristiusu kolmas õpetus?

Ristiusu kolmas õpetus on õpetus pühitsemisest.

Kuidas tunnistab ristiusu kolmas õpetus pühitsemisest?

„Mina usun Püha Waimu sisse, üht . . . . igawest elu.“ (Koor.)

Kuidas seletab ja kinnitab igawest usklik ristiusu kolmas õpetus enese kohta?

„Mina usun, et mina omast meelest ja . . . . igawest elu andma. See on tõeste tõsi.“

III. Lõpp ja terve teise peatüki kokkuvõte.

Mis sõnadega oled praegu kolmandama õpetuse seletuse lõpetanud? Nende sõnadega: „See on tõeste tõsi.“ Mis õpetuse seletust oled ka nendesama sõnadega lõpetanud? Esimese ja teise õpetuse seletust.

Mitu korda oled siis neid sõnu tarwitanud? Kolm korda. Kus kohal iga kord? Iga kord ühe õpetuse lõpul. Mitu õpetust oled siis õppinud seletama? Kolm õpetust. Mis kolm õpetust need on? Need on püha ristiusu kolm õpetust. Aga mitu püha ristiusu on? Üks ainus püha ristiusu. Kes tunnistab seda püha ristiusu üles? Ristiusu kolmas õpetus. Kelle õpetust mõbda tunnistab ristiusu kolmas õpetus seda usku üles? Jeesuse Kristuse õpetust mõbda. Kellest õpetab Jeesus Kristus? Jeesus Kristus õpetab Isjast, Pojast ja Pühast Waimust (see on: „Kolmainust Jumalast“) ning Tema armu-tegudest. Kuidas tunnistab ristiusu kolmas õpetus seda Jeesuse Kristuse õpetust üles, mis ta usuga omaks on wõtnud? „Mina usun Jumala Isja . . . . sisse; — ning Jeesuse Kristuse, Jumala ainu Poja . . . . . surnute peale; mina usun Püha Waimu sisse, üht . . . . . igawest elu.“ (Koor.)

Mis sõnaga kinnitab ristilõugudus seda oma usu tunnistust lõpetaks? See sõnaga: „Amen.“

See on võõra keele sõna ja tähendab nii palju kui meie keeli: „See on tõeste tõsi.“

Mis tuleb sellest nüüd mõista, et meie iga ühiku õpetuse seletust ikka jälle nende sõnadega lõpetame, kuna tunnistus-sõnade sees üks ainus lord see sõna „Amen“ seisab ja nimelt veel kolmandama õpetuse lõpul? Sellest tuleb mõista, et seesama üks „Amen“ kõige kolme õpetuse kohta maksab. — Mis kinnitab ristilõugudus selle sõnaga oma püha ristilõugu kohta? Et Jumal Isja meid on loonud, et Jumala Poeg Jesus Kristus meid on lunastanud, ja et Püha Waim meid pühitseb.

Seda mõõda laulab ka ristilõugudus oma püha ristilõugu toel:
L.-R. Nr. 138,

1. „Kolmainus Jumal igawest,

Su rahwas palub südamest:

Oh paisku meile heldeste

Su püha walguis selgeste!

2. Sind wara meie palume,

Sind hilja meie täname,

Sind kiidab ilma otsata

Su rahwas rõõmsa healega:

3. Au olgu taewa Isjale,

Au olgu Tema Pojale,

Au olgu Püha Waimule,

Sah, olgu au Kolmainule!“

(wõi ka L.-R. Nr. 155, 3; Tari. L.-R. Nr. 173, 1—3; ehk 123, 3.)

B. Jeeskmine aste.

Tunnistus-sõnad on küll juba alamas klassis õpetatud, siiski oma isesuguse jautamisega ehk wist jälle unustatud. Seepärast saab nende kordamine siin jälle õige kohane olema. Sels wõib nüüd järeleisikuid küsimusi pruulida:

Mis õpetus on püha ristilõugu kolmas õpetus? Kes on Pühitseja?

Kuidas tunnistab ristisõgudus oma uskumist Püha Waimu sisse?
 Millal on Püha Waim oma pühitsemise tööd maa peal
 alganud?

Mis on Püha Waim Neli-pühil Jerusalemmas põhjendanud?

Kuidas käivad tunnistus-sõnad selle kristliku kiriku kohta?

Mis teeb Püha Waim sešamas ristisõguduses kõigile uskikutele
 igapäew?

Kuidas tunnistab ristisõgudus seda lühidelt üles?

Mis saab Püha Waim wiimsel päewal oma tööd lõpetamiseks
 tegema?

Kuidas käivad selle kohta tunnistus-sõnad?

Kokku: Loe weel kord kolmandama õpetuse tunnistus-sõnad!
 (Koor.)

Lutheruse seletus.

I. Pühitsejast.

Mis alamal astmel sija kohta on seletatud, sellest saab ka weel
 teistmisi astmel küll. **Matt. 28, 19** ja **L. = R. Nr. 124, 1** (Lart.
 L. = R. Nr. 95, 1) juhatagu ka teistmise astme lapsi aru saama, et
 Püha Waim ise tõeste Jumal on.

II. Pühitsemisest.

A. Püha Waimu töö-kord.

1. Neli-pühi lugu saagu meele tuletatud ja sellest saagu aru-
 tatud, nagu alamal astmelgi, et Püha Waim Jerusalemmas oma
 pühitsemise tööd Neli-pühil maa peal on alganud, kui Tema apóst-
 litele ja nimelt Peetrusele andis jutustada ja selgeste üles rääkida
 armu-õpetust Jeesusest Kristusest (ehk Ewangeliumi); et Püha Waim
 Ewangeliumi läbi rahwast Jeesuse Kristuse juure on kutsunud,
 kutsutuid ristimise teel Jeesuse Kristuse juure kogunud, seda kut-
 sutiude kogudust Ewangeliumi läbi oma annetega walgustanud,
 et nemad meelt parandasiwad ja Jeesuse Kristuse sisse usku-
 siwad; et Püha Waim seda uskikute kogudust dige ja ainu usu sees
 on pühitسنud Jeesusele ise-rahwaks, mis usin oli hea tööle (Ap.
 teg. r. 2, 44—47.), ja teda Tema ise ka salajast kawalusest pu-
 hastas (Ananias ja Sawira. Ap. teg. r. 5, 1—11.). — Et

Püha Waim seda pühade kogudust armu-õpetuse läbi ka Jesuse Kristuse juures on hoidnud õige ja ainu usu sees, saagu testmise astme lastele Tehwanuse loust (Ap. teg. r. 7, 55—60) filmade ette seatud.

Kokkuvõtte waata alama klassi jaoks lehek. 100.

2. Nõnda on Reli-pühil asutatud risti-kogudus Jesuse Kristuse juure saanud, ei siiski mitte omast meelest ja wäest, waid Püha Waimu saatmisest. Sest „ükski ei wõi Jesust Issandaks nimetada, kui aga Püha Waimu läbi“ (1. Kor. 12, 3^b).

3. Dtsegu terwe risti-koguduse kallal, nõndasamuti teeb Püha Waim ka üksiku uskliku sees oma pühitsemise tööd. See tuleb apostli Pauluse elu-loust nähtawale. (Waata lehek. 101—105) Seda wõib ka iga kiristlik koolilaps osalt ise omast elu-loust ära mõista, kui ta oma kutsumist Jesuse Kristuse juure tähele paneb (waata lehek. 105), osalt peab ta otse sellesama õpetuse tüki arutamise teel ise märku saama, et Püha Waim ka teda oma annetega wõtab walgustada, ja sellest peab ta ära mõistma, et Püha Waim seda head tööd, mis Ta tema sees on alganud, pooleli ei jäta, waid seda ka lõpetab Jesuse Kristuse pääwani (Wil. 1, 6), kui ta aga ise Pühale Waimule oma südame sees maad annab.

Siin nüüd tuleb iseäranis walgustamisest sügawamat ja laiemat seletust teha.

a) „Püha Waim on mind Ewangeliumi läbi kutsunud.“ Seda on lapsed juba alamal astmel eneste kohta õppinud tunnistama, seda tuletagu nemad nüüd ka testmises klassis jälle kõigeesite meele. Ja siis seadku koolmeister neid waimus tohe Kolgata mäele Jesuse Kristuse risti alla, ja küsigu esimese sõna järele, mis Issand Jesus risti pealt on ütelnud. Lapsed saawad kostma: Jesus ütles: „Issa, „anna neile andeks, sest nemad ei tea mitte, mis nemad teewad“ (Luk. 23, 34.). Nüüd arutagu koolmeister ehk järgmisel kombel edasi:

Mis tegiwad siis need, kelle eest Jesus nõnda palus? Need tegiwad pattu.

Kelle eest palub siis Jesus andeks? Patuste eest. Jesus palub kõigile Issa läest andeks, kelle patt Temale risti waewa on saatnud.

Kas Jeesus ka sinu eest on seda palvet teinud? Sellest küsimusest ärgu mingi koolmeister kelmises klassis mitte mööda, ega saatu lapsi sellest mitte tergeste üle. Sest siin peab laste südame tunnistus üles aratatud saama, tüt mööda tunnistama, et ka nende patud Jeesust ristipuu külge on saatnud. Nüüd edasi:

Aga mis pärast saab Jeesus risti löödud, kuna Tema ommeti ise ilma süüta on, pealegi nii helde ja armulik, et Ta ka weel oma piinajate eest palub? Kostus: „Vaata, see on Jumala Tall, kes maailma pattu ära kannab.“ (Joan. 1, 29.) Ja nüüd õppigu lapsed koolmeistri suust, mis apostel Paulus 2. Kor. 5, 21^a ütleb: „Jumal on Teda, kes ühestki patust ei teadnud, „meie eest patu ohwriks teinud.“ — Jeesus kannatab ristsurma meie asemel.

L. & R. Nr. 64, 2:

„Oh imelikku heldust,
kui mõtlen südamest:
Et Jeesand ise nuhtlust
On kannud orja eest.
Kes õige Jumal igawest,
End andis surma sisse
Ja suri minu eest.“

(Tart. L. & R. Nr. 46, 2.)

wõi ka L. & R. Nr. 65, 3. 7; 71, 1. (Tart. L. & R. Nr. 47, 3. 7; 54, 4.)

Et meie oma pattu ära tunneme, kahetseme, wihkame, see wastu õiguse järele hatame isu ja janu tundma, — see ongi meele parandamine.

Millele saadab meid siis nüüd Püha Waim, kui Tema Ewangeliumi läbi meie filmad lahti wõtab ja walgustab ning Jeesuse risti meile selgeks teeb? Siis saadab Püha Waim meid meele parandamisele (patustpöörmisele). Kelle and on seega meele-parandamine? Meele-parandamine on Püha Waimu and.

b) Mis on Jeesuse palwe risti pealt Jeesale mõjunud? Ka seda näitab meile Püha Waim Ewangeliumi läbi. Mis sõnaga astub ülestõusnud Jeesus esimesel õhtul oma jüngrite sekka? „Rahu olgu teile! Nõnda kui Jeesa Mind on läkitanud, nõnda läkitan Mina teid ka.“ (Joan. 20, 21.) Mis on Kristus oma Jeesa poolt oma

jüngeritele toonud, kui Tema surmast sai üles tõusnud ja nende selka tulnud? Kristus on neile Issa poolt rahu toonud. Mida läkitab Jesus Kristus nüüd ta oma jüngerisid maailma mööda laiali wiima? Sedasama Jumala rahu. Millepärast peab nüüd Jumala poolt rahu kuulutatud saama? Seepärast, et Kristus tõis pattu oma risti-surmaga tasa on teinud, ja et Jumal Kristuse pärast patu andeks on annud.

Ja siin jälle õppigu lapsed koolmeistri suust, mis apostel Paulus 2. Kor. 5, 21^b ütleb, nimelt et Jumal Jesust see tarwis meie eest patu ohwriks on teinud, „et meie pidime Jumala õiguse selks saama Tema sees.“ Jesus on äralepitamine meie pattude eest. Seepärast laulab risti-togudus

L. R. Nr. 64, 1:

„Kui patt teeb waewa mulle,
Oh Issand Jesus Krist,
Siis tuleta mu meele,
Et surid minu eest
Ja maksid tõis mu patu süüd
Seal risti samba küljes,
Et tõis on tasa nüüd.“

(Lart. L. R. 46, 1.)

Et meie Jumala armu, mis Jesuse Kristuse sees, ära tun-neme, selle peale oma lootust paneme, seda omaks võtame, — see ongi uskumine. Kuidas oled ta sinagi tõise õpetuse kohta seda Jumala armu õppinud omaks võtma?

„Mina usun, et Jesus Kristus minu Issand on, kes mind äratadunud ja hukkamõistetud inimest on lunastanud, ostnud ja peastnud . . . . . ja surmaga, seetarwis et mina Tema oma pidin olema . . . . . nõnda kui Tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igaweste.“

Millele saadab meid siis nüüd Püha Waim, kui Tema Ewangelliumi läbi meie filmi walgustab ning Jesuse ülestõusmise wäge kinnitab? Siis saadab Püha Waim meid uskumisele. Kelle and on seega uskumine? Uskumine on Püha Waimu and.

Kokku: Mis on need Püha Waimu anned, millega Tema meid Ewangelliumi läbi walgustab? Need Püha Waimu anned on meeleparandamine ja uskumine („patust-läändmine nini ust“).

Mille läbi walgustab meid Püha Waim meeleparandamise ja uskumiseega? Ewangeliumi läbi.

Mis on Ewangeliumi tuum ja sisu? **2. Kor. 5, 21:** „Sumal on Teda, kes üheskvi patust ei teadnud, meie eest patu ohwriks teinud, et meie pidime Jumala õiguseks saama Tema sees.“ — (Ehfta Rom. 4, 25: „Kes meie üleastmiste pärast on ära antud, ja meie õigeks saamise pärast üles äratatud.“)

Sa oled õppinud üles tunnistama, et sina Jესuse Kristuse sisse usud. Kuidas oled sa nüüd selle usule saanud? — Ei mitte omast meelest ja wäest, waid Püha Waim on mind Ewangeliumi läbi kutsunud ja oma annetega walgustanud.

Nõnda saadab Püha Waim sind Jესuse Kristuse, sinu Isjanda juure.

d) Aga mis tarwis saadab Püha Waim sind nõnda wiisi Jესuse Kristuse juure? Seda wõid ära mõista, kui tõisest õpetusest meele tuletad, mis tarwis Jესus Kristus sind on lunastanud. Kuidas tunnistad selle kohta tõise õpetuse sõnadega?

Jესus Kristus on mind lunastanud „see tarwis, et mina Tema „oma pidin olema, Tema riigis Tema all elama ja Teda teenima „igaweses õiguses, wagaduses ja õnsuses.“

Mis peab sulle siis saama sellest, et Püha Waim sind Kristuse juure saadab? Mina pean õigeks saama ja igaweste õnsaks.

See'p see on, mis apostel Paulus ütleb Rom. 8, 30^b: „Keda Ta on kutsunud, neid on Tema ka õigeks teinud, ja keda Ta on õigeks teinud, neid on Ta ka auustanud.“

(„Auustama“ on siin nii palju kui „auusaks tegema“ ehk „auu sisse saatma“, see on Kristuse auu paranduse kätte saatma, nagu Rom. 8, 17 näitab.)

Siit mõistame nüüd ära, et õnsaks ei saa, kes enne ei ole õigeks saanud ja ka õigeks jäänud.

Kuidas saame Jumala ees õigeks? Kui Kristuse õiguse omaks saame.

Kuidas saame Kristuse õiguse omaks wõtta?

Kui meie usume, et Kristus meie üleastmiste pärast on ära antud, ja meie õigeks saamise pärast üles äratatud. (**Rom. 4, 25.**)

Kes saadab meid niisuguse uskumisele? Püha Waim. Mille läbi? Ewangeliumi läbi. Mida näitab ja pakub Püha Waim meile, kui Ta meid Kristuse tundmisele walgustab? Kristuse õigust. Ja mis julgusele äratab meid Püha Waim, kui ta meile selge tunnistusega finnitab, et Kristuse õigus meile peab jääma? Siis äratab Püha Waim meid usu-julgusele, Kristuse õigust ka omaks wõtma.

Nõnda tuleb siis ka meie kohta tõeks, mis apostel Paulus ütleb **Rom. 8, 14**: „Mii mitu kui Jumala Waimu läbi juhata taksse, need sinatsed on Jumala lapsed.“ Mida on Jumala lapsed igal ajal walmis täitma? Jumala lapsed on igal ajal walmis oma Issa tahtmist täitma, kes taewas on. Kuhu on Jumal wana lepingu rahwale (Israeli lastele) oma tahtmise üles pannud, mis Tema neile Sinai mäe otsast teatas? Kabe kirilaua peale. Aga kuhu on Jumal uue lepingu rahwale (Jumala lastele) oma käsu-õpetust lubanud oma Püha Waimu läbi üles panna? Sūdameesse.

Kokku: Kellele saame meie nüüd pühitsetud, kui Püha Waim meid õige usu sees julgeks teeb, Kristuse õigust omaks wõtma, ja sellesama õige usu sees ka usinaks teeb, hea meelega Jumala laste sõnatuulmise kohust täitma? Siis saame meie Jumalale pühitsetud. Kes pühitseb meid nõnda Jumalale? Nõnda pühitseb meid Püha Waim. Mille sees pühitseb meid püha Waim? Püha Waim pühitseb meid õige usu sees. Kuidas tunnistab seepärast ka igauks usklik enese kohta, et mis Püha Waim temale peale kutsumise ja walgustamise weel on teinud? Igauks usklik tunnistab enese kohta: „Püha Waim on mind õige usu sees pühitsenud.“

Tähendus: Mina ei arwa waimuliku kasinusega kokku sündiwat, kui selle õpetuse tüli kohta, mis „pühitsemist“ seletab, lestmise astme lastega weel sügawamale tahassid tungida ja neid arutamise teel sündida ise omalt poolt üles tunnistama, et Püha Waim neidki õige usu sees on pühitsenud. Sest niisugune nõu saadaks laste sūdame tunnistusega eksami pidama, kas nemad ka õige patustipõõrja usu sees on, ja „kes wõib seda ära tunda?“ Eks ole nõnda, kui Jerem. 17, 10 on üteldud: „Mina Jehowa uurin sūdame läbi ja katsun neerud läbi“ —? Methodistid ja nende sarnatsed „armu jahitijad“ mõtlewad küll, et nemad seda heasti saawad ära toimetada, aga nemad eksiwad wäga

ja eeskawatad ka neid, kelle kallale nemad oma toore „waimuliku elu äratamise“ kunstiga kipuwad. Meie, kui Kristuse talleste kaitstjad, peame (nagu juba ülewl lehek. 94, e, lora tähendatud) palju enamiste Püha Waimu hooles jätma, mill möödul ja mill ajal Tema meie koolilapsi wõtad nii laugele saata, et iga üksik koolilaps nende ülewl ette pandud küsimuste peale ise oma südame tunnistuse juhil tõe poolest dieti ja täiesti wõib kosta. Meie õpetamine peab siin ka otse usu töö olema, meie peame üksiku hinge sala usse ette seisma jääma, ja ei tohi mitte tahtagi seda ära toimetada, mis pärisk Püha Waimu ammet ja töö on. Sest siin peab iga hing ise „prij pärast julgema,“ nagu Lutherus üttele, ja seda „usaldamist“ ei saa ega sunda ükski inimene tõisele siise anda ega wägisi arutamise teel tema südame sees lorda saata. Siin peame meie, koolmeistrid, ristija Soannesega leppima ja tõe poolest temaga tunnistama: „Kes pärast mind tuleb, see on wägewam mind, kelle kingi kanda mina wäärt ei ole; seefama peab teid ristima Püha Waimu ja tulega“ (Matt. 3, 11). Siiski ei tohi mitte arutamata jääda, et wahet on õigeks saamise wahel, mis usu teel Jumala armust sünnib, ning uue sõnakuulmise wahel, mis õigeks saamisest kui juurest wälja kaswab ja Jumala lapse waimuliku elu tundemärk on.

Rumbagi, 1) usu läbi õigeks saamist, ja 2) uut sõnakuulmist usu wäest — saadab Püha Waim lorda, ja nõnda pühitseb meid Püha Waim õige usu sees. — Tähele paneja koolmeister leiab eesseiswast arutusest selle wahel pidamise tarwis juhatusi küll, nimelt neist kahest apostli Pauluse tunnistusest Rom. 4, 25 ja Rom. 8, 14.

e) Kui meie nüüd usu läbi oleme õigeks saanud, siis peame meie ka igaweste õigeks jääma. Sest on waja, et meie õige usu sees Jese Kristuse juure jääme. Ka seda saadab weel Püha Waim lorda, nagu apostel Paulus üttele Wil. 1, 6 (kes teie sees on alganud seda head tööd, see lõpetab seda ka Jese Kristuse päewani) ja 1. Tessal. 5, 23. 24: „Aga see rahu Jumal ise pühitsegu teid läbi ja läbi, ja kõik mis teil on, waim, ja hing, ja ihu, saagu hoitud ilma laltmata meie Jესanda Jese Kristuse tulemises. Ustaw on see, kes teid kutsus, küll Tema ka seda teeb.“

Kes on meid Ewangeliumi läbi Kristuse juure kutsunud? Püha Waim. Misjugune on Tema, kes meid kutsus? Ustaw.

Mis on seesama ustaw kutsuja meile Ewangeliumi läbi peale kutsu-
mise teinud? Ta on meid oma annetega walgustanud. Mis on
needsamad Tema anned? Meele-parandamine ja õige usk. Mis on
Tema meile teinud peale selle, et Ta meid õige usule on walgusta-
nud? Tema on meid õige usu sees pühitsenud. Mis saab seesama
ustaw kutsuja meile oma ustawust mööda weelgi tegema, kui meie
Temale wastu ei pane? Tema saab meie waimu ja hinge ja ihu
ilmalaitmata hoidma meie Issanda Jeesuse Kristuse tulemises.
Mille läbi hoiab Tema meid meie otsani õige usu sees Jeesuse
Kristuse juures? Ewangeliumi läbi.

Kokku: Kuidas tunnistab sellepärast ka igaüks, kes õige usu
sees pühitsatud, oma õigeks ja äärmise pärast? Püha Waim
on mind õige usu sees hoidnud. Andku Jumal, et meid iga-
üks omal wiimsel tunnisesel seda ka ise enese kohta täitsa saaks tänuga
tunnistada!

Kokkuvõte.

1. Kuidas peab nüüd iga usklik risti-inimene oma uskumise
pärast tunnistama, et selle korda saadetud see on? Sga usklik risti-
inimene peab oma uskumise pärast tunnistama, et see on Püha
Waimu korda saadetud.

2. Mispärast on Püha Waim seda teinud?

Ewef. 2, 8: „Sest teie olete **armust** õnneks saanud
usu läbi; ja seda ei mitte teie täest: Jumala and
on see.“

Seda on Püha Waim armu pärast teinud.

3. Mis korda mööda on Püha Waim seda ära toimetanud?
„Püha Waim on mind Ewangeliumi läbi kutsunud, oma anne-
tega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud.“

4. Kelle tööks ei wõta seepärast ka usklik risti-inimene seda
mitte kiita, et ta Jeesuse Kristuse, oma Issanda fiske usub? Seda ei
wõta ta mitte oma enese tööks kiita.

Kuidas tunnistab usklik seda üles? „Mina usun, et mina omaft
„meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda fiske
„uskuda ehk Tema juure saada.“

5. Kelle peale paneb usklik oma lootust, et ta ommeti Kris-
tuse juure saab ja ka Tema juure igaweste jääb? Seda lootust paneb
usklik ainuüksi Püha Waimu peale.

6. Kuidas tunnistab usklik risti-inimene seda terve risti-togudusega üles?

Mina usun Püha Waimu sisse.

7. Kuidas seletab usklik risti-inimene seda ise enese ja risti-toguduse kohta, et mis see on?

„Mina usun, et mina omast meelest ja väest mitte ei wõi . . . . ., waid Püha Waim on mind . . . . . hoidnud, nõnda kui Tema kõige risti-toguduse maa peal . . . . . usu sees hoiab.“ (Koor.)

B. Püha Waimu töö tulu.

1. Tunnistuse osasaamise selts.

(Kristlik kirik.)

Juhatus. Need tunnistus-sõnad: „Mina usun üht püha kristlikku kirikut, pühade togudust“ — peavad keskmisel astmel püha kirja tunnistuste põhjal arutatud saama. Arutamise järg läheb, nagu järeleiswasti katwast näha, tagasiwõidetu usu-tunnistuse sõnu mööda.

a) Pühade togudus on seesama üks, püha, kristlik kirik, mis Pühal Waimul Meli-pühist saadik on walmistada wõetud.

aa) Mis suguseks teeb Püha Waim kõiki, kes Tema tööle omas südames maad annawad? Meid kõiki teeb Püha Waim pühaks. Mis suguste togu on siis risti-togudus?

Risti-togudus on pühade togu. Kelle pärast see on? (Tit. 2, 14). See on Kristuse pärast. Mis rahwas on see pühade togudus Kristusele? Pühade togudus on Kristusele „ise-rahwas,“ kes Tema riigis Tema all elab ja Teda teenib (waata tõine õpetus, B.), ühe sõnaga: Pühade togudus on Kristuse riigi-rahwas.

EWes. 2, 20—22. Kristuse riigi-rahwas ehitatakse üles ja kaswab pühaks Jumala templiks Issanda sees. Seepärast kannab ta ka „Issanda“ nime, sest et ta Issanda eluase ehitab: kreeka keeli „küriakee,“ meie keeli „kirik.“

bb) EWes. 1, 23: „Mis on Tema ihu, mis täidetakse sellest, kes kõik kõikis täidab.“ — Selle toguduse pea on

Kristus; seepärast ütleb apostel Paulus kogudust jälle Kristuse ihuks. Kuida pea, nõnda ihu; kuidas Kristus, nõnda ka kogudus. Et seda lühidelt ühe sõnaga tähendada, siis nimetatakse kirikut, mis Kristuse ihu, „kristlikuks“ kirikuks.

dd) 1. Kor. 3, 16. 17: „Ets teie ei tea, et teie Jumala tempel olete, ja et Jumala Waim teie sees elab? Kui legi Jumala templit ära rikub, teda tahab Jumal ära rikkuda; sest Jumala tempel on püha, ja see olete teie.“

Kristlik kirik, kui Jumala eluase, on püha.

Kokkuvõte. Kelleks ehitab Püha Waim siis nüüd pühade kogudust? Püha Waim ehitab pühade kogudust „pühaks kristlikuks kirikuks.“

ee) Mitu püha kristlikku kirikut ehitab Püha Waim Jumala eluasemeks? Üht ainult.

Kokku: Mis kogudus on seega seefama „üht, püha, kristlik kirik?“ Seefama üht, püha, kristlik kirik on pühade kogudus.

b) Millal saab see püha ehitus valmis saama ja nähtawale tulema?

aa) L. L.-R. Nr. 372, 2:

„Ta on kui mõrjsja ehitet
Nint omal mehel walmistet.
See iluga saap tema sis
Meil' tulema, kui arw om täüs;
Sis saap ka taiwas wassses nint see maa,
Loodasi pääsep omast waitwast ka.“

(L.-R. Nr. 447, 2.)

Tähendus: „Kui arw om täüs“ — siis ongi „aeg“ ka täis. Jumalal on ise oma pühade arw teada, ja seni, kui see arw täide saab, ongi weel armu aega, mill Püha Waim oma pühitsemise tööd ikka weel edasi ajab inimeste seas maa peal.

bb) Kui pühade arw on täis, siis on ka armu aeg otsas ja wiimne päew käes; siis tuleb Kristus jälle, ja kõik inimesed näewad Teda tulewat pilwes suure wäe ja auuga (Luk. 21, 27).

Koloss. 3, 4: „Kui Kristus, meie elu, awalituks saab, siis peate ka teie Lemaga auu sees awalituks saama.“

L.-R. Nr. 482, 2:

„Wahid laulwad, Sion kuuleb,
 Ja süda wäga rõõmusteleb,
 Ja ärtab, tõuseb rutuga.
 Peigmees tuleb taewast auus
 Ring armu wäes, taewa jõuus,
 Ja walguš paistab selgest ta.
 Oh tule, kallis peig!
 Oh Jeesus, Jeesa Tall!
 Hosianna!
 Su tuleme
 Nüüd peiule
 Ja kallil rõõmu-laulale.“

(Tart. L.-R. Nr. 380, 2.)

Siis öeldakse: „Waata, Jumala telt on inimeste juures.“ (Slm. r. 21, 3.)

dd) Selle ühe, püha, kristliku kiriku wiimset auu sees ilmumist ja jäädawat auustuse põlwe ei ole meie filmadel siin maa peal mitte näha, ehk küll Jeesanda tõutust mööda juba ette teada ja loota, nõnda kui risti-togudusega laulame:

L.-R. Nr. 482, 3:

„Kiitust laulgu meie healed
 Ja kiitust taewa wäe keeled,
 Et hüüdku kandleb, pasunad!
 Wärawad on perlist tehtud
 Su linnas, kus meid siis saab nähtud,
 Kus inglid wastu tulewad.
 Ei näinud filmad weel,
 Ei kuulnud kõrwad teal
 Säärast rõõmu.
 Nüüd õiskame,
 Ja laulame
 Suurt Halleluja rõõmsaste.“

(Tart. L.-R. Nr. 380, 3.)

Meie ei näe siin maa peal muud kui kristliku kiriku ehk pühade toguduse alandamise põlwe, mill ta alles kaswamisel ja Kristuse risti all lest kurja maailma seas Pühal Waimul kutsuda, wal-

gustada, pühitseb ja hoida on. — Seepärast peab meile nii kaua, kui kristliku kiriku ülendamise põlwe alles oodata on, ka ikka veel see sõna maksma, mis Joan. ilm. r. 13, 10^a on üteldud: „Siin on pühade kannatus ja usk.“

Kokkuvõte. Ja seepärast ei võt meile selle pühade koguduse kohta mitte muidu tunnistada, kui aga:

„Mina usun üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust.“

Agaselle peale paneme oma usu-lootust, et ommeti wiimaks kristliku kiriku auupõlwe ka näha tuleb? (Wilik. p. 1, 6.) Püha Waimu peale. Kuidas tunnistab risti-kogudus seda lühidelt kolmandama õpetuse tunnistus-sõnadega üles?

„Mina usun Püha Waimu sisse, üht püha kristlikku kirikut, pühade kogudust.“

2. Tunnistuse omaksvõtmise lugu.

(Igapäevane pattude andeksandmine.)

Zuhatus. Usklikute igapäevasest puhastamisest on siin seletada. Siis on vaja 1) kindlaste ära mõista, et see igapäevane puhastamine mitte õigeksaamise täiendamine ei ole, nagu oleks õigeksaamise ajal veel jätk tulema jätetud, mis usklik päew päewalt veel jau kaupa peats läte saama; ja 2) meeles pidada, et seda tõe poolest otse neile, kes Pühalt Waimult Kristusele ise-rahwaks ja Jumalale lapsiks on pühitsetud, ikka veel alati tarwis tuleb, nii kaua kui nemad veel „sellefinnatse surma ihuga“ koos on.

Rehkmise astme lastele saagu neist püha kirja tunnistustest, mis alamal astmel juba sija kohta pruugitud, nimelt 1. Joan. 1, 7, Jakob. 3, 2^a ja 1. Joan. 1, 8., ja peale selle, mis alamas klassis seletati, ka veel filmade ette seatud, et pühad apostlid ka ise eneste kohta seda on tunnistanud, ehk küll Issand Jeesus neid ise ju ammugi puhtaks oli tunnistanud (Joan. 13, 10: „ja teie olete puhtad,“ ning Joan. 15, 3: „Juba teie olete puhtad see sõna pärast, mis Mina teile olen rääkinud.“). Ja siis võtku koolmeister ka veel apostli Pauluse sõna sija juure 1. Tim. 1, 15: „Ustav on see sõna ja kõige wastuvõtmise väärt, et Kristus-Jeesus maailma sisse on tulnud, patused õnaks tegema, kelle seast mina kõigeülem olen.“

Kokku: Mis tunnistavad nüüd Kristuse apostlid ise-enele ja oma koguduste kohta nende sõnadega üles? Et nemad on patused. Ja ommeti oliwad nemad kõik niisugused inimesed, kes õige usu sees Kristusele oliwad pühitsetud, s. o. usklikud risti-inimesed. Kuidas saab nüüd usklik patune jälle puhastatud?

Piibli lou näitused: Töllner (Luk. 18, 13. 14); Tawet (Taw. I. r. 51, 11 ja 32, 5.).

Kokkuvõte: 1. Joan. 1, 9: „Kui meie omad patud tunnistame, siis on Tema ustaw ja õige, et Ta meile patud andeks annab ja teeb meid puhtaks kõigest ülekohust.“

Seks on Kristus ise ka nimelt uue lepingu ammeti seadnud, kui Tema oma ülestõusmise päewa õhtul oma jüngerite wastu ütles:

Joan. 20, 21—23: „Rahu olgu teile! Nõnda kui Issa Mina on läkitanud, nõnda läkitan Mina teid ka. — Võtke Püha Waimu! Sellele teie tial patud andeks annate, neile on need andeks antud; sellele teie tial patud finnitata, neile on need finnitatud.“

Siit nüüd on tee lahti, et wõid katekismuse lisa-kirja seletamisele minna, mis pealekirja kannab: „Sumala riigi wõtm ide pidamisest“ ehk „meesewallast, patud andeksanda ja patud kinnitada.“

Kokkuvõtte: Kuida wiisi teeb Püha Waim kõiki usklikuid ifta jälle puhtaks? Kõige usklikutele annab Püha Waim igapäew kõik patud rohkeste andeks.

Kus teeb Püha Waim seda? Seda teeb Püha Waim kiristlikus kirikus.

Kuidas tunnistame seda igaüks ise-enele kohta?

„Sessamas risti-koguduses annab Tema minule ja kõigile usklikutele igapäew kõik patud rohkeste andeks.“

Kuidas tunnistab risti-kogudus seda lühidelt kolmandama õpetuse tunnistus-sõnadega?

„Mina usun pattude andeksandmist.“

D. Püha Waimu töö lõpp.

Sellele, mis alamal astmel selle pealekirja all surnute ülestõusmisest ja igawesest elust on õpetatud, ei ole lestmisel astmel mitte midagi juure lihada. Sest ka lestmise astme lastele saab sellest õpetus-materjalist weel küll, mis alama astme lastele sai pakutud. Aga

kokkuvõtmisel (waata lehek. 112) saagu peale Wilipp. 1, 6 ka weel Rom. 8, 30 lõpeks meele tuletatud, ja see kord täitsa: „Aga keda Tema on enne seadnud, neid on Tema ka kutsunud, ja keda Ta on kutsunud, neid on Tema ka õigeks teinud, ja keda Ta õigeks teinud, neid on Ta ka auustanud.“

III. Lõpp ja terve tõise peatüki kokkuvõte.

Mõndasamuti kui alamal astmel. Suure wõib ka weel wõtta. L.=R. Nr. 135, 1—4 (Tart. L.=R. Nr. 106, 1—4).

D. Ülem aste.

Tunnistus=õnad saawad muidugi korratud, et lapsed neid õige jautamisega mõistu laudu saawad lugeda. Lutheruse seletus on peale selle jällegi õpetuse kawa juhatajaks. Laiendamist tuleb eht järgmisel mõõdul pruutida:

I. Pühitsejast.

Matt. 28, 19. Ioan. 15, 26: „Aga kui see trööstija saab tulnud, keda Mina teile tahan läkitada Issast (see tõe Waim, kes Issast wälja läheb), seesama peab Minust tunnistama.“

L.=R. Nr. 124, 1 (Tart. L.=R. Nr. 95, 1).

Kokkuvõte: Püha Waim on tõsine Jumal, läheb wälja Issast ja Pojast, on Jumala olemises Issa ja Pojaga ise kolmas.

II. Pühitsemisest.

A. Püha Waimu töö=kord.

1. ja 2. (Püha Waimu töö=kord ristit-koguduse kallal) nagu teistmisel astmel.

3. Ühtiku ristit-inimese kallal. Siin wõib ka näituseks apostli Pauluse kõrwale seada Lutheruse oma waimuliku elu lugu. Aastal 1483 Märdi kuu 10. päewal sündinud, wanemate walju karistamise all kodu kaswatatud, koolist kange õppimise hoolega ihuliku ülespidamise nappusest hoolimata läbi käinud, isa soowi järele kohtuniku ammeti wastu Erfuriti suure kooli peal walmistades hakkas Martin Lutherus muretama, mis tema hingest ka peaks saama, kui

tal wiimaks püha Sumala kohtujärje ette tuleb astuda. „Kuidas saan mina omale armuliku Sumalat?“ — See küsimus liikus ühtelalati tema hinge põhjas ja ajas teda kostust ja kindlat otsust offima. Oma aja ristihäwa armamise järele wõttis ta nõuaks „Sumala armu teenida.“ Ta jättis uniuersiteeti elu maha ja läts munga kloostriisse, et ta maailma lihalikust elust ja pahast selfist tafistamata pühaliku elu kombetega Sumalat nii kangeSte saaks teenida, et ta Sumala armu wõiks ära teenida. Paastumisega, walwamisega, kõige alatuma kloostri-töö tegemisega waewas ta oma ihu ööd ja päewa; palumisega, lugemisega, paawsti usu-öpetuse uurimisega äratas ta oma hinge järelejätmata õiguse ja wagaduse elule, — aga mida kangemine ta oma munga elu pühaliku kohust püüdis täita, seda kaugemale jäi ta „armu saamisest“ maha. Shu ja hing jäitwad rammaks, waim oli nagu ära roidunud, wiimaks langes waene munk Martin raske haiguse fise, ja surm ei näinud enam kaugel seiswat. Et südame-tunnistus waljuste waewas ja ei waikinud, sest et kõik pühaliku elu seadmise täitmine ei saanud pattude andeksandmise kindla troostile, siis tundis wilets kloostriwend Martin oma haiguse wootis otse pörgu piina. Niijuguses hingekitsituses leidis ta ühe wana kloostriwenna maenitsuse sõnast wiimaks weel armu lootuse pilufese, kui see temale finnitas, et „Sumal on kästinud, pattude andeksandmist usuga omaks wõtta.“ Sellest sõnast tuli temale esiteis niipalju selget, et „armu“ ei saa „teenida,“ waid üksnes „usu“ teel omaks wõtta. Ta hing toibus aeg ajalt, ta ihu peafis haiguse raskest koormast, ta elujöud hakkas jälle kosuma, ja nüüd ei tunnud ta kõist muret, kui pattude andeksandmise täieliku põhja leida. Wanaaegse kiriku piiskop Augustin oli hulka kirjasid järele jätnud, mis Sumala armust laiemalt seletaswad; neid hakkas Lutherus hoolla tähelepanemisega lugema, ja need kirjad jubataswad teda samm sammult, kord korralt sügawama püha-kirja uurimisele, seni kui ta apostili Pauluse jälgil Rom. 1, 17 prohwei Habakuki sõnast oma usu kindla põhja leidis, et „kes usust õige on, peab elama“ (Hab. 2, 4.). Nüüd paistis temale Sumala arm Sesuse Kristuse palgest selgeste ja sojaste südamesse, ja sest maast oli ta rõõmus ja julge, usu najal Kristuse peale toetades. Esimene kiriku laul, mis Lutherus teinud, ongi seda rõõmu täis, aga mälestab ka, kust armetusi kitskusest ta peastetud on saanud.

L. R. Nr. 188, 1—10 (L. R. Nr. 158, 1—10) saagu ka siia kohta ette loetud, kas raamatust, või paremine veel peast, kui lapsed seda on õppinud. Armuõpetus ehk Ewangelium Jumala armust, mis Jესuse Kristuse läbi prii pärast ilmunud ja patusele ilma käsutegude teenimiseta ilma kingitakse, et ta seda usu waral omaks peab võtma, — see oli nüüd see päike, mis temale oli tõusnud, ja mis tema eluteed ta on walgustanud seni kui ta omast maapealsest tööst pidi wiimse hingusele minema. Enne hinge heitmist tegi tema veel selle palwuse: „O minu taewane Jēsa Jumal ja meie Jēsanda Jესuse Kristuse Jēsa, Sa kõige troosti Jumal, ma tänan Sind, et Sa minule oma armast Pöega Jესust Kristust oled awaldanud, kelle sisse mina usun, keda ma olen jutluses kuulutanud ja üles tunnistanud, keda ma olen armastanud ja kiitnud, keda paha paawst ja kõik jumalawallatud teutawad, takka liusawad ja pillawad. Ma palun Sind, mu Jēsand Jesus Kristus, lasse mu hingest Sinu hoolets jääda! O taewane Jēsa, ehk ma küll pean seda ihu maha jätma ja sestinnatsest elust ära haardama, siiski tean mina kindlaste, et ma igaweste Sinu juure jään ja et Sinu kätest mind ei ütski ei või kiskuda.“ Peale selle luges tema kolm korda need sõnad: „Nõnda on Jumal ma ilma armastanud“ (Joan. 3, 16), ja ka Law. I. r. 68, 21: „Meie Jumal on ärapeasija, ja Jehowa Jēsand saadab surmast välja.“ Kui temale veel rohtu sisse anti, ütles ta: „Ma lahtun ära, oma hinge saan ma heitma,“ siis veel kolm korda järjekstikku: „Jēsa, Sinu kätte annan ma oma waimu. Sina oled mind ära peastnud, o Sa ustaw Jumal!“ Peale selle jäi ta wakk. Arstid ja sõbrad, kes tema woodi ääres, pruutiswad weel mitmesugust rohtu ja arsti nõuu, aga tema ei wastanud midagi ega lastnud filmad mitte lahti. Siis hüüdiswad tats sõbra kõwa healega ta kõrwa: „Auulik isa, kas tahate Kristuse peale ja selle õpetuse peale, nagu Teie olete jutlust teinud, kindlaste jääda?“ Ja nüüd ütles ta selgeste: „Jah!“ — Seega pööris ta parama külje peale ja magas pea weerand tundi, nõnda et ümbrelseisjad weel lootma jäiwad, et ta ehk weel elusse jääb. Aga arstid ei lootnud seda enam, ja pea oli ka näha, kuidas ta pale kahwatas. Jalad ja nina läksiwad külmaks ja sügawalt tasaste hinge tõmmates heitis ta hinge ära. See oli 18. Kuuula kuu päewal 1546, — kella kabe ja kolme wabel hommikusel ööl.

Apostel Paulus on oma armu-saamise lugu „õpetuse märgiks“

(1. Tim. 1, 16.) nimetanud; Lutheruse kohta tohime meie ka küll matsma arvata, mis kirjutatud on Ebr. r. 13, 7. 8: „Mõtlege oma juhatajate peale, kes teile Jumala Sõna on rääkinud; pandke tähele nende elu wiisi otsa ja käige nende usu järele. Jeesus Kristus on seesama eile ja täna ja igaweste.“

Kui nüüd Lutherus kolmandama õpetuse kohta seletab: „Mina usun, et mina omast meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda sisse uskuda ehk Tema juure saada, waid Püha Waim on mind Ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitsenud ja hoidnud,“ — siis on ta nende sõnadega ühtlasi ka ise oma waimuliku elu lugu üles tunnistanud. Ewangeliumi tuum on Rom. 4, 25 Pauluselt kõige lühemalt ja selgemalt tohtu wõetud, nagu lapsed seda juba keskmisses klassis on õppinud, ja kui nüüd Püha Waimu töö-torda wõtad läbi arutada, siis sündigu see niisuguse nõuuga, et lastele selgib, kuitau õigeks saamine usust nagu süda-koht on, kuhu ühelt poolt walgustamine sühib, ja kust teiselt poolt hoidmine oma tähtjust saab.

Seda saab koolmeister ehk ära toimetada, kui ta keskmise astme õpetus-materjali weel järgmisel mõõdul laiendab:

a) Walgustamine.

aa) Patustipõrmissaamise ehk meeleparandamise kohta.

L.-R. Nr. 74, 4:

„Mis itäl Sina tegid,
Et Sind nii waewati?
Mis Sina kurja nägid,
See on mu patu süü.
Oh heida armu peale
Ja ära nuhtle Sa,
Oh jäta wiha jälle,
Et Sinu heldust näen.“

(Dart. L.-R. Nr. 54, 4.)

bb) Uskumise kohta

1. Jo an. 2, 2: „Ja Tema on äralepitamine meie pattude eest; aga mitte ükspäinis meie, waid ka kõige maailma pattude eest.“

Rom. 5, 1: „Et meie nüüd usust oleme õigeks saanud, siis on meil rahu Jumala juures meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi.“

L.-R. Nr. 65, 4—7 (Tart. L.-R. Nr. 47, 4—7.)

L.-R. Nr. 273, 1:

„Kristuse veri, õigus ta,
See on mu auu kuub, et ma
Ses kõlban Jumalale nüüd
Ja tui ma taewa lähene fiit.“

(Tart. L.-R. Nr. 215, 1.)

b) Pühitsemine.

aa) Õigeks saamine.

Rom. 3, 28: „Seepärast arvame meie, et inimene õigeks saab
usu läbi, ilma teasu tegusita.“

Kal. 5, 5: „Sest meie ootame usust õiguse lootust Waimu läbi.“

L. L.-R. Nr. 225, 3:

„Ust wõtap Kristusest
Kõik õnne, õigust, ello,
Nink loodap kogona
Ja teenistuse pääle;
Ust litap ütfinda
Sind' omast Jesusest;
Ei muust ta rõõmusta,
Kui Tema heldüest.“

Juhatus: Ärgu käigu koolmeister ta ülemal astmel mitte laste
peale, et nemad ise-enele kohta ju peawad üles tunnistama usust
õigeks saamisest ehk Jesuse õiguse usu läbi omast wõtmist, waid tule-
tagu ennemine weel meele L.-R. Nr. 187, 1:

„Nüüd olen mina põhja leidnud,
Mis minu ankrut finnitab j. t. f.“

(L. L.-R. Nr. 223, 1.)

Olgu koolmeistril meeles, mis ju kestmise astme laste kohta
lehet. 121 ja 122 sai „Tähenduses“ seletatud.

bb) Uus sõnakuulmine.

1. Peetr. 1, 2: „Keile, kes ärawalitsetud, Jumala Issa enne-
teadmise järele Waimu pühitsemises sõnakuulmisest, ja Jesuse Kris-
tuse were pealeriputamisest.“ „Arm ja rahu saagu teile rohkesti.“

Seletus: „Kristuse were pealeriputamine“ tähendab apostli
Peetruse sõnades nii palju kui „uue lepingu osause sisse wastuwõt-
mine.“ Sest otsegu Israeli rahwa peale ohwri looma werd riputati

see ainute lord, kui Moses neid Sinai mäe all lepingu sisse vastu võttis, mis Jumal nendega oma täsu-õpetuse pärast finnitab, olse nõnda oleme meie, ristihahwas, Kristuse were pealeriputamise läbi uue lepingu sisse vastu wõetud. Sells oleme Pühalt Walmult armu-õpetuse läbi kutsutud ja walgustatud, et Tema meid Kristuse were pealeriputamise teel saats „pühitseda sõnakuulmiseks.“

Kal. 5, 25: „Kui meie Waimus elame, käigem ka Waimus.“
L.-R. Nr. 282, 3:

„Ust tõest Kristuses
Saab elu enesele
Ja jagab lähemal'
Head heldest meelest jälle;
Et tema Kristuses
Siis armust rikkaks saab.
Sest kiidab ifta suu
Ja Jesust tunnistas.“

L.-R. Nr. 271, 15:

„Mu süda hütab rindus,
Ei tunne kurwastust,
Ja õiskab ifta peale
Ja on täis rõmustust.
Mu Issand Jesus Kristus,
See on mu rõmustus,
Ja mis mind laulma paneb,
On taewa õnistus.“

(L. L.-R. Nr. 213, 15.)

d) Hoidmine.

Nagu testmisel astmel; wiimaks weel L.-R. 438, 7:

„Kindlaks jää, kindlaks jää!
Sion! pea, mis sull on,
Ära wõta leigeks minna,
Waat, et ligi jõuab kroon;
Mis on taga, jäta siin.
Sion, kui on wiimne häda käe,
Kindlaks jää, kindlaks jää!“

(L. L.-R. Nr. 332, 7.)

Eht ka L.-R. Nr. 187, 10 (L. L.-R. Nr. 223, 9).

Kokkuvõtte jaoks 3. punkti järele:

L.-R. Nr. 271, 3: „Ja selle usu põhi
 Du Kristus ja La arm,
 Ei ma siis karta tohi,
 Ei eksita mind hirm.
 Ma ise küll, mu elu
 Ei tõlba kuhugi,
 Mis Kristus annud mulle,
 See maksab alati.“

(L. R. Nr. 213, 3.)

Muidu on kokkuvõtte ülemal astmel siin kohal seefama, mis lestmisel astmel lehel. 123 ja 124 on pruugitud.

Aga nüüd peab, kui Püha Waimu töö-koorast seletus on kokkuvõtetud, ülema astme lastele ka veel õpetust antama Püha Waimu töö nõuude ehk nõuuriistade pärast. Seks võtku koolmeister üles A post. teg. r. 2, 41 ja 42. Siit ei ole raske arutada, et Püha Waimu oma töö toimetamiseks pruugib 1) ristimist, 2) apostlite õpetust, (see on: Ewangeliumi ehk armu-õpetust) ja 3) leiwa murdmist s. o. püha altarisakramenti. Jumala sõna ja saakramendid, — need on Püha Waimu töö nõuud, need on sellexpärast ka Püha Waimu töö tundemärgid. Kus Jumala sõna selgeste ja puhtaste õpetatakse ja püha saakramentide Jssanda seadimist mõõda pruugitakse, — seal teeb Püha Waimu oma tööd, seal on ka tõesti pühade kogudus ehk kristlik kirik olemas, kasvamas, valmimas.

B. Püha Waimu töö tulu.

1. Snnistuse osasaamise selts.

(Kristlik kirik.)

a) Laiendamiseks a, ee kohta ja ühtlasi kindlaks põhjaks, et sell sõnal „üht“ siin armu-sõna jõudu on, saagu pruugitud:

Soan. 10, 16: „Ja minul on veel tõised lambad, need ei ole mitte seestinnatsest laudast, ja neid pean Mina ka seie tooma, ja nemad kuulvad minu healt, ja peab üks kari ja üks karjane olema.“

Ev. 4, 4—6: „Üks ihu on ja üks Waim, nõnda kui teie ka olete kutsutud ühes lootuses teie kutsmise poolest; üks Jssand, üks

ust, üks ristimine; üks Jumal ja kõitide Jõsa, kes on kõitide üle ja kõitide läbi ja teie kõitide sees."

Selle a-jau kokkuwõtmise tarwis wõib ülema astme lastele küsimust ette panna:

Mis on siis nüüd seesama üks püha kristlik kirik? Kostuseks peab see ütlus kätte tulema:

"Seesama üks püha kristlik kirik on nende kogu, keda Püha Waim õige ja ainu usu sees pühaks teeb õnsaks jaamisele Jeesuse Kristuse osause sees."

b) Laiendamiseks b-jau kokkuwõtte esimese ütluse kohta weel see lühike seletus: Kellel Kristusega osa ei ole, see ei saa ei italgil mitte õnsaks, seepärast ongi kristlik kirik ainuüksi õnsaks saaja. — Aga tõise küsimuse kohta („kelle peale paneme oma usulootust j. t. f.") saagu pruugitud:

L.-R. Nr. 271, 9:

Waim tuletab mu meele

Ja armu tõutust,

Ja kiidab Tema abi

Ja Tema halastust,

Et Temast ehitatud

On melle kena linn,

Kus silmad seda näewad,

Mis enne uskusin.

(L. L.-R. 213, 9.)

2. Sunnistuse omaõwõtmise Ingn.

(Igapäewane pattude andeksandmine.)

Kui see on korratud, mis teadmise astme jaoks õpetada tuleb (lehel. 127 ja 128), siis weel lõpeks kokkuwõtte:

Mis teeb usklikuid pattude andeksandmise pärast kindlaks? Et Jeesand Jeesus Kristus ise oma koguduse heaks uue lepingu ammeti on seadnud, mis äraleyitamist kuulutab.

Kokkuwõtte (A ja B).

1. Kuida wiisi algab Püha Waim oma pühitsemise tööd?

Püha Waim algab oma pühitsemise tööd seda wiisi, et Tema Ewangellumi läbi kutsub ja oma annetega walgustab.

2. Kuida wiisi saadab Püha Waim oma tööd edasi?

Püha Waim saadab oma tööd seda wiisi edasi, et Tema iga-päewase pattude andeksandmise waral neid, keda Tema õige usule walgustanud, sellesama õige usu sees pühitseb ja Jesuse Kristuse juures hoiab.

3. Kus teeb Püha Waim seda? Seda teeb Püha Waim kristlikus kirikus.

Kokku I. Mis on siis kristlik kirik selle poolest, et Püha Waim seda oma tööd otse kristliku kiriku keskel tallitab?

Selle poolest on kristlik kirik **Püha Waimu töö koht.**

4. Kelleks teeb Püha Waim siin maailmas kristliku kiriku liikmeid? Püha Waim teeb neid „pühade seltsrahwaks ja Jumala kodakondsiks“ (Ewef. 2, 19.).

5. Kelleks teeb Püha Waim terwet usklikute kogu?

Terwet usklikute kogu teeb Püha Waim pühade koguduseks.

Kokku II. Mis on siis kristlik kirik selle poolest, et Püha Waim otse kristliku kiriku kallal oma tööd ära toimetab? Selle poolest on kristlik kirik **õnnistuse wäsaamise selts.**

6. Mis on kristliku kiriku t u n d e m ä r g i d? Jumala sõna ja saakramendid.

7. Mille waral saawad kristliku kiriku liikmed, keda Püha Waim Jesuse Kristuse juure saadab, seda Jumala õnnistust omaks wõtta, mis Püha Waim neile jagab? Seda Jumala õnnistust saawad kristliku kiriku liikmed usu waral omaks wõtta.

8. Mis usk see on? See on pühariisti-usk.

Kokku III. Misjuguuste kogudus on siis kristlik kirik seda mõõda? Seda mõõda on kristlik kirik **usklikute kogudus.**

Lisa. Müüd oleme selle küsimuse läwale jõudnud: Mitu pühariisti-usku on? (Uks ainus ja õige risti-usk.) Ja siit hakab arutus peale risti-usuliste mitmesse „kirikusse“ lahutamisest, et nüüdsel ajal peale Ewangeliumi koguduse, mis Lutheruse nime järele Lutheri kirikuks hüütakse, ka weel Kreeka-Wene õige-usu kirikut, ja Rooma paawsti-usu ehk Katoliku kirikut, ja Parandatud usu kirikut (ehk Calvini uskseltsi), ja Inglis- ehk Piiskopi kirikut olemas on, muid usu seltsisid weel nimetamata. Aga seejuguine arutus ja selle lugu tähenduse

seletamine läheb ju walla-kooli piirist üle; ta jäägu leeri-lastele seletada kiriku-õpetaja hoolets. Mida selgemine ja kindlamine see õpetuse materjal, mis siia maale kristliku kiriku pärast alamast astmest ülemast astmest saadit wallakooli jauts oleme ette seadinnud, koolimeistri poolt kätte on antud, seda paremine ja täemine saawad lapsed õpetaja seletusest aru saama, mis nemad leeri ajal kristliku kiriku pärast weel pealegi peawad saama, et nemad tõe poolest nende küsimuste peale wõiksid oma „jah“ kosta, mis neile täisealiste koguduse liikmete jekka wastuwõtmiise päewal ette panna.

D. Püha Waimu töö lõpp.

Pealehakkamine sündigu apostli Pauluse sõnade kordamisega, mis lapsed Wilip. 1, 6 ja Rom. 8, 30 on püha õppinud.

1. Liha ülestõusmine.

Laiendamiseks saagu pruugitud:

Rom. 7, 24. 25: „Oh mina wilets inimene! Kes peastab mind jellesinatse surma ihust? Ma tänan Jumalat Jესuse Kristuse, meie Issanda, läbi.

1. Kor. 15, 57: „Aga tänu Jumalale, kes meile wõimust annud meie Issanda Jესuse Kristuse läbi.“

2. Igawene elu.

Laiendamiseks:

Joan. 8, 51: „Tõest', tõest', Mina ütlen teile: Kui keegi Minu sõna saab pidanud, see ei pea mitte surma nägema igaweste.“

L.=R. Nr. 271, 10:

„Seal mulle päris osa
 On seatud algusest;
 Kui ilma pean jätma,
 Et kau taewas käest;
 Kui siin ka nutma pean,
 Et rist mind wintsutab,
 Mu Jesus, seda tean,
 Mind pärast rõõmustab.“

(L. L. R. Nr. 213, 10.)

Kokkuvõte ja lõpetus.

Waata alama ja keskmise klassi õpetamise plaan (lehek. 112—114 ja 129).

Mis on tõeste tõsi?

1. Et Püha Waim tõeste Jumal on, kes Issast ja Pojast wälja läheb, Issa ja Pojaga Jumala olemises ise kolmas;

2. et mina omast meelest ja wäest . . . . . saada;

3. et Püha Waim mind Ewangeliumi läbi on kutsunud, ... otse nõnda kui Tema . . . . . hoiab;

4. et Tema minule ja kõige usklikutele seshamas risti-kooguduses . . . . . rohkeste andeks annab;

5. et Tema wiimsel päewal mind ja kõik surunud üles äratab ja minule kõige usklikutega Kristuse sees igawest elu annab.

See on tõeste tõsi.

Mis tõendab selle õpetuse kohta peale selle ka weel omalt poolt?
Et mina seda kõigest südamest usun.

Kokkuvõtteks:

L. N. Nr. 143, 3:

„Usume ka Waimu fisse,
Kes Issa ja ka Pojaga
Üks Jumal on ja walguis ise,
Kõik kurwad maa peal rõõmustab,
Annab andid usulikuile,
Nistirahwal' ühe meele;
Süüd fiin andeks antakse;
Jhu mulda maetakse;
See peab tõusma mulla seest
Ja elu saama igawest.“

(L. N. Nr. 105, 3.)

Terwe tõise peatüki kokkuvõtmine ja lõpetamine.

Juhatus. Kolmainu Jumala armu-tegusid tunnistas ristisogudus oma püha risti-usu kolme õpetusega üles, ühtlasi ka oma uskumist kolmainu Jumala siiske. „Mis on kolmainu Jumala armu-teud?“ Seda on walla-kooli lapsed siia maale selgeste ja laialt küll õppinud, nii et ülema astme lapsed seda küsimust ka selgeste ja täieste võivad ära kosta. Aga nüüd tuleb veel tõine küsimus ette: „Kes on kolmainus Jumal?“ Nii palju on lapsed alamast astmest saadik küll juba õppinud, et nemad siin ülemal astmel selle küsimuse peale mõistavad kosta: „Kolmainus Jumal on Issa ja Poeg ja Püha Waim.“ Siiski ei ole asi seega veel aetud. Sest nüüd tuleb küsimus kätte: „Kuida wiisi on need kolmestest ommeti üks ainus Jumal?“ Seda küsimust ei ole alamal astmel ega lestmisel veel mitte ette pandud, ei tule ka seal mitte ette panna; aga ülemal astmel ei wõi sellest enam mööda minna. Ja nii palju, kui võimalik ja tarwilik, peab ülemal kooli-õpetuse astmel juhatuselt antama, et lapsed ära saakswad mõista, et meie selle küsimusega Jumala olemise saladuse läwale astume, kus ka meilegi wiimaks muud nõuu ei jää, kui et Mosese wiisi omad filmad warjule pistame ning Jumala olemise saladuse uurimise meelest maha jätame, sellega leppides, et ka meiegi Tema auu jälgi takka näha saame ja palest palesse waatamist seni kauani jätame, kui Kristus, meie elu, awalikuts saab ja meie ise ka Temaga auu sees awalikuts saame. „Sest meie näeme nüüd kui ühes „peeglis mõistetuses, aga siis palest palesse; nüüd tunnen mina pisut, „aga siis saan mina äratunda nõnda kui mina ka olen äratuntud.“ (1. Kor. 13, 12.)

1. Kõige pealt peab veel lord ülema astme lastele Issa ja Poja ja Püha Waimu **ise-olu** kindlaste filmade ette seatama. See sündigu järgmiste püha-kirja tunistuste juhil, mis lastel muidugi juba tutwad on:

a) Apostl. t. r. 13, 2: „Aga kui nemad Issandat teenisid ja „paastisid, ütles Püha Waim: Lahutage Mulle Barnabast ja „Saulust ära selle tõble, mis tarwis Mina neid olen kutsnud.“

Siin nimetab Püha Waim ise ennast „Mina“ sõnaga. Sellest on mõista, et Tema on enese teadja ja ise-tahtmise pidaja ja awaldaja, see on: ise=olu ga.

b) Jo an. 15, 26: „Aga kui see trööstija saab tulnud, teda „Mina teile tahan läkitada Issast (see tõe Waim, kes Issast wälja „läheb), seefama peab Minust tunnistama.“

Siin teeb Issand Jesu s selge sõnaga wahet ise-ene se ja Issa ja Püha Waimu wahel. Ise on Tema Issa Poeg, kes Issast igawest sündinud, aga Püha Waim läheb Issast wälja ja saab Pojal t läkitatud. Poja sündimise ja jälle Püha Waimu wäljaminemise wahel on wahet. Nõndasamuti on tõine, teda läkitatakse, ja jälle tõine, kes teda läkitab. Issa ise-olu ja Poja ise-olu ja Püha Waimu ise-olu tuleb sellest Jesuse sõnast täitsa arusaadawaks.

d) Matt. 3, 17: „Ja waata, heal taewast ütles: Seefinane „on Minu armas Poeg, kellest Mull hea meel on.“

Siin teeb Issa ise wahet enese ja Poja wahel, ennast ise ei küll mitte Issa nimega nimetades, siiski ommeti Poja, see on Jesuse Kristuse, Issaks tunnistades.

Kokku: Issa tunnistab ise oma ise-olu „Mina“ sõnaga (Matt. 3, 17), Poeg tunnistab ise oma ise-olu „Mina“ sõnaga (Jo an. 15, 26), Püha Waim tunnistab ise oma ise-olu „Mina“ sõnaga (Ap. t. r. 13, 2). Kolm „Mina“ on, kes igauks ise-olus on olemas.

2. Müüd peab kolme ise-olu ühte olemine niisama selge sõnadega filmade ette seatama. Seks ei ole paremat ega kindlamat õpetust saada, kuid aga Jesuse omast suust.

a) Jo an. 10, 30: „Mina ja Issa oleme üks.“

b) Jo an. 16, 14. 15: „Seefama (s. o. „tõe Waim“ s. 13, ja „rõõmustaja“ s. 7.) auustab Mind, sest Minu omast wõtab Tema „ja kuulutab teile. Kõik see, mis Issal on, see on Minu; seepärast „olen Mina ütelnud, et Tema peab Minu omast wõtma ja teile „kuulutama.“

Siin on selgeste üteldud, et Issal ja Pojal ja Pühal Waimul on omanduse ühte pidamist, siis ka ühine tahtmise sihtmärk, jah, ühte elamist. Seda ehk tähendabki apostel Joannes lihisa ja kohasema sõnaga, kui ta 1. Jo an. 4, 16 kirjutab: „Jumal on armastus.“

d) Matt. 28, 19: „Seepärast minge ja tehke jüngrits kõik „rahwas, neid ristides Issa ja Poja ja Püha Waimu nimel.“

Issand Jesus ei ütle „nimedel,“ nagu oleksivad mitmekesised nimed, waid „nimel,“ sest et Issa ja Poja ja Püha Waimu nimi ongi üks, see on „Jumal.“

Kokku: Kolm ise-olu on, siiski üks olemine, ilma segamata ja ommeti ilma lahutamata, üks püha armastus, kes igaweste ainus tõsine elaw Jumal on, täis armu ja töt, keda meie oma keele puuduse pärast paremine ei saa nimetada kui „kolmainuks Jumalaks“. — Ja seda tunnistab risti-logudus Jesuse Kristuse õpetuse põhjal püha risti-usu sõnadega üles kui oma Loojat, oma Luustajat, oma Pühitsejat, see on: kui oma Snnistuse Jumalat.

Rom. 11, 33^a ja 36: „Oh seda Jumala rikkuse ja tarkuse ja „tundmise sügawust! — Sest Tema sees, ja Tema läbi, ja Tema „sisse on kõik asjad; Temale olgu auu igaweste, Amen.“

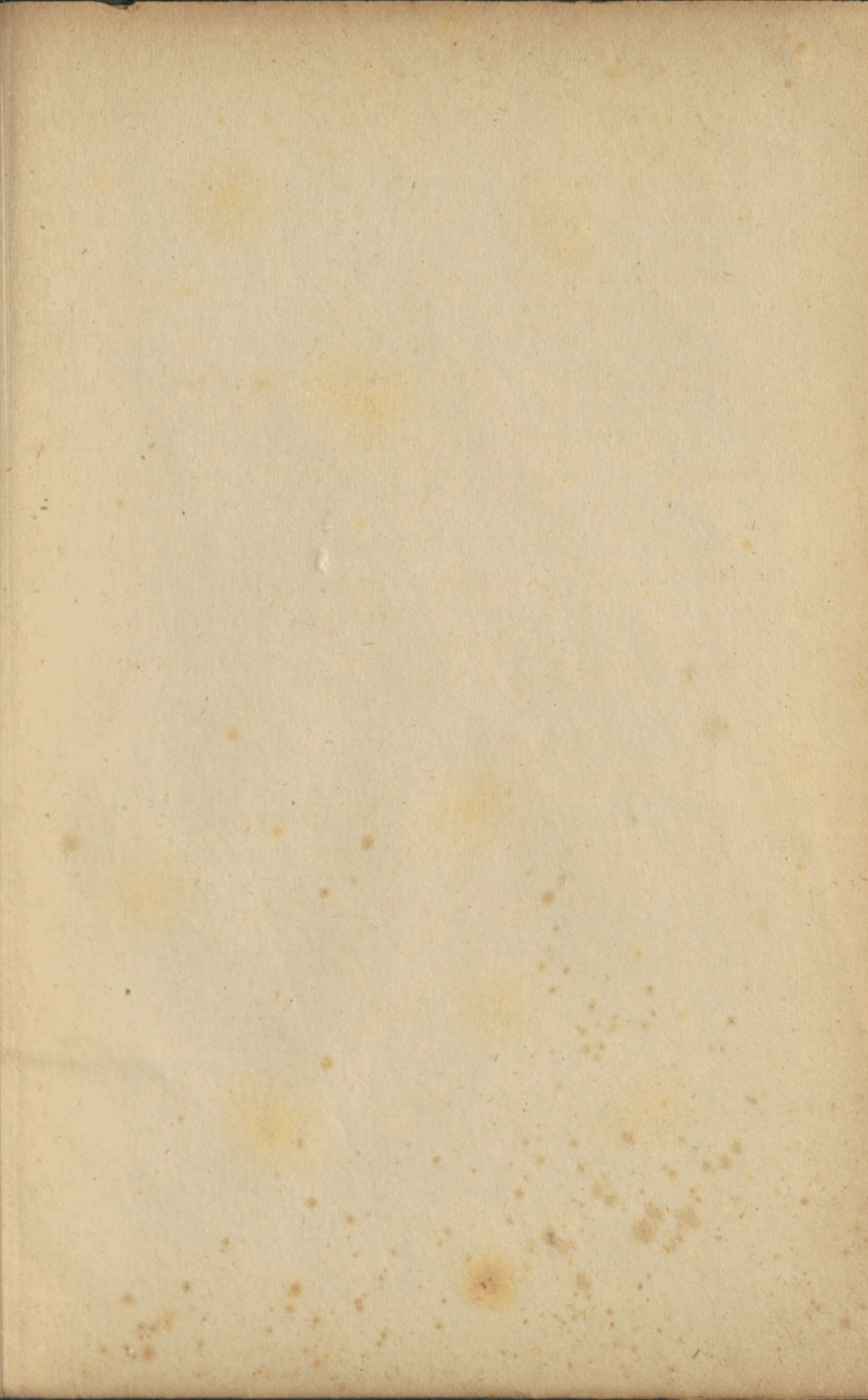
Korratud saagu nüüd weel:

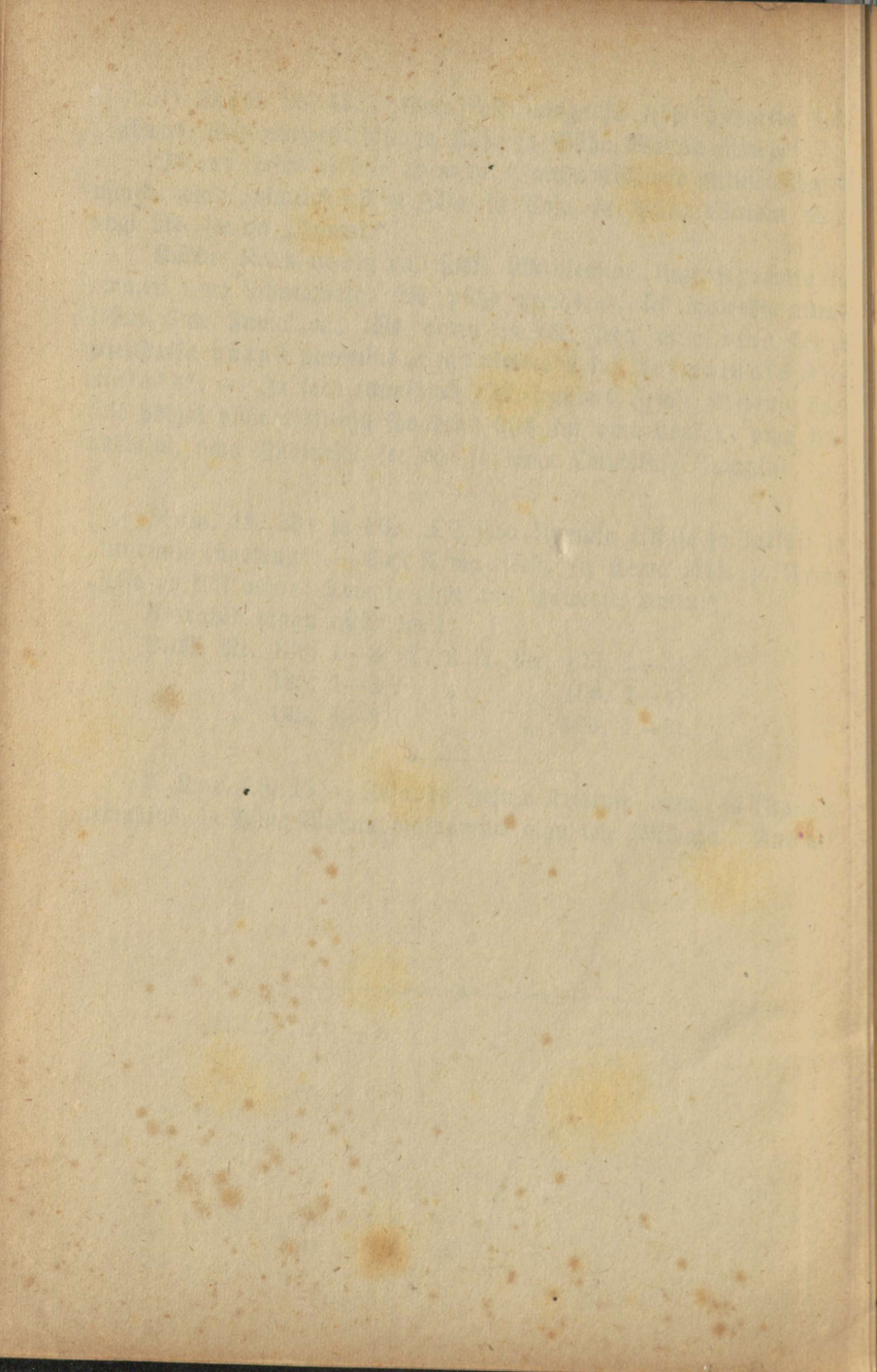
L. N. Nr. 138, 1—3 (L. N. Nr. 173, 1—3).

„ „ 135, 1—4 („ „ 106, 1—4).

„ „ 143, 1—3 („ „ 105, 1—3).

2. Kor. 13, 13: „Issanda Jesuse Kristuse arm, ja Jumala armastus, ja Püha Waimu osasaamine olgu teie kõikidega. Amen.“

Sw

